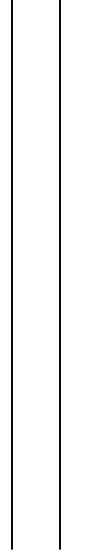

वार्षिक प्रतिवेदन २०६६।६७

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
आन्तरिक राजस्व विभाग
लाजिम्पाट

फोन नं. ४४१२२४७, ४४१५८०२, ४४१५८०३,
४४१९७१९, ४४३९७८७, ४४३९७८९

फ्याक्स नं. ४४१९७८८

e-mail: hq@ird.gov.np

web Site : www.ird.gov.np

भूमिका

कर प्रशासनलाई स्वच्छ, दक्ष, प्रभावकारी, आधुनिकरण तथा मितव्ययी बनाई करदातालाई प्रभावकारी र गुणस्तरीय सेवा प्रदान गरी आन्तरिक राजस्वको अधिकतम परिचालन गर्न आन्तरिक राजस्व विभागले आफ्नो कार्य सम्पादन गर्दै आएको छ । नेपाल राज्य भित्र आय कर, मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क, शिक्षा सेवा शुल्क तथा स्वास्थ्य सेवा गरेको नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने र नीतिले अपेक्षित गरेका लक्ष्यहरु हासिल गर्ने कार्यमा अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्ने जर्मको गरेको थियो । नीति निर्माणको लागि अनुपोषण गर्ने कार्य जिम्मेवारी यस विभागको पनि थियो । आधुनिक, दक्ष, मितव्ययी, यथार्थ र स्वच्छ तथा तटस्थ कर प्रणालीको माध्यमबाट करदाताको स्वेच्छक कर सहभागिताको प्रवर्द्धन गर्दै **हामीले तिरेको कर हाम्रै विकासका लागि, आधुनिक र समृद्ध नेपाल निर्माणका लागि** भन्ने मान्यता स्थापित गर्ने गन्तव्यका साथ विभागका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु परिचालित गरिएका थिए । देशको आर्थिक विकासलाई तीव्रता दिन सरकारलाई आवश्यक पर्ने स्रोतकोरूपमा रहेको आन्तरिक साधन परिचालनलाई अधिकाधिक बनाउने कार्यमा यो विभाग क्रियाशिल रहिआएको छ । करको दरमा बृद्धि नगरी करको आधार र दायरा विस्तार गर्ने उत्कृष्ट सेवा प्रवाहको माध्यमबाट स्वेच्छक कर सहभागिता वृद्धि गर्ने नीति कार्यान्वयन गर्न यस विभागको अहम भूमिका रहेको छ । यसका साथै कर संकलन लागतमा न्यूनिकरण गर्न र अर्थतन्त्रको विस्तार एवं प्रवर्द्धन गर्नका लागि यस अनुकूलका नीतिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी समेत यस विभागको रहेको छ । समाजमा कर तिर्नुपर्ने बानीको प्रवर्द्धन गराउन राजश्व चुहावटका संभावित क्षेत्रहरु पहिचान गरी त्यसलाई निरुत्साहित तुल्याउने गरी कार्यसूत्रहरुको निर्माण गरी यस विभागले काम गरेको छ । नेपालको कर कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने र कर प्रशासनलाई आधुनिकरण तर्फ उन्मुख गराउने वाटोमा यो विभाग दृढ रहेको छ । यसै सन्दर्भमा आन्तरिक राजश्व विभागको कार्यगत संरचनाको आधारमा राजश्व संकलन, करदाता सेवा र कर परिक्षण तथा अनुसन्धानका क्षेत्रहरुमा गत आर्थिक वर्ष सम्पन्न गरिएका कार्यहरुको विवरण लगायत आर्थिक वर्ष २०६६/२०६७ मा सम्पादन भएका मुख्य मुख्य कार्यहरुलाई विवेचना समेत गरी प्रस्तुत वार्षिक प्रतिवेदन तयार भएको छ ।

आर्थिक वर्ष २०६६/२०६७ राजस्व संकलन र करदातालाई कर सम्बन्धी विषयमा सुसूचित गराउने दृष्टिले निकै सफल वर्ष रह्यो । गत वर्षको राजस्व असुलीको तुलनामा यसवर्ष २७ प्रतिशतले राजस्व वृद्धि भएको छ । कर सहभागिता वर्ष अभियान अर्न्तगत सम्माननीय राष्ट्रपति, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदका सदस्यहरुलाई वैयक्तिक स्थायी लेखा नम्बर दिने कार्यको थालनी गरियो । कर सहभागिता वर्ष अभियानका रूपमा संचालन भएको कारण विगत वर्षको तुलनामा यस वर्ष राजस्व संकलन र करदाताको संख्यामा उल्लेख्य रूपमा विस्तार भएको छ । कर प्रशासनमा करदाताको सहज पहुँच बढाउन विद्युतीय माध्यमबाट दर्ता गर्ने, विवरण बुझाउने, कर सम्बन्धी थप सूचना र जानकारी एसएमएस सेवा र वेभसाइट मार्फत पाउने गरी विद्युतीय प्रणालीमा सुधार गरिएको छ । विद्युतीय सुशासन (e-governance) को प्रयोग र विस्तार दुवैतर्फ यो वर्ष उदाहरणीय रहेको छ । बक्यौता संकलनका हिसावले पनि यो वर्ष सफल नै रहेको छ । बेरुजु फछ्यौट तर्फ समेत कूल बेरुजुको ५२ प्रतिशत बेरुजु फछ्यौट गर्न विभाग सफल भएको छ । आर्थिक गतिविधिको विकास एवम् विस्तार, करदाताको पहुँच र कार्यबोझको अनुपातलाई ध्यानमा राखी आन्तरिक राजस्व विभाग र यस अर्न्तर्गतका कार्यालयहरुको सांगठनिक संरचना परिवर्तन गरिएको छ । नयां संरचना अनुसारको करदाताको नजिक करदाता सेवा कार्यालयहरु स्थापना हुनेछन् ।

यीनै पृष्ठभूमिमा आन्तरिक राजस्व विभागबाट आर्थिक वर्ष २०६६।०६७ मा अवलम्बन गरेका नीति, कार्यक्रम, लक्ष्य तथा प्रतिवद्धता र त्यसको कार्यान्वयनबाट हासिल भएका उपलब्धी समेतलाई समेटि यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यसको पहिलो भागमा विभागको सोंच, प्रमुख लक्ष्य, मूल्य र मान्यताहरु, प्रमुख उद्देश्यहरु, नीति, रणनीति आर्थिक वर्षमा गरिएका प्रमुख कार्यहरु, कार्यगत लक्ष्यहरुको उपलब्धी, कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणालीको उपलब्धी, विश्व कर प्रणालीमा नेपालको स्थान, दोहोरो करमुक्ति

सम्झौता जस्ता विषयवस्तुहरूलाई समेटिएको छ भने दोश्रो भागमा विविध तथ्यांकीय विश्लेषण गरिएको छ । तेस्रो भागमा राजस्व संकलन, कर प्रशासन, करदाता, कर विवरण, बेरुजु, बक्यौता लगायतका तथ्यांकहरूलाई अनुसूची र तालिकाको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । अतः यो प्रतिवेदन कर प्रशासनसँग प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा सम्बन्धित पक्षलाई मात्र उपयोगी नभई समग्र राजस्व प्रशासन र आर्थिक क्षेत्रमा रुचि राख्ने संघ/संस्था, विद्वान व्यक्तित्व, विद्यार्थीवर्ग समेतलाई उपयोगी हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

नेपालको आधुनिक कर प्रणालीको थालनी भएको आधार वर्ष २०१८/१९ लाई मान्दा कर प्रशासनको यात्रा करिब ५० वर्षतिर उक्लिन लागेको अनुभूति हुन्छ । विगतका वर्षहरूमा कर प्रशासनमा धेरै उतार चढावहरू आएका पनि आन्तरिक राजस्व प्रशासनको यस संगठनलाई हालको स्वरूपमा ल्याई पुरयाउन नीति निर्माता लगायत करदाता, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल च्याम्बर अफ कमर्स, विभिन्न क्षेत्रगत तथा वस्तुगत संघ/संस्था, गैरसरकारी क्षेत्र र नागरिक समाज, कर्मचारी र प्रत्यक्ष एवं अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्ने सबै शुभचिन्तकहरूको अतुलनीय योगदान रहेको कुरामा दुइमत छैन । कर नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट मुलुकको वित्त संरचनालाई अनुकूल बनाउँदै समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गराउने दिशामा नेपालको कर प्रणाली विगत केही वर्ष देखि अनुकरणीय कार्य गर्न सफल भएको छ । वित्त संरचनामा आएको सुधारको कारणले नै रोजगारीको श्रृजना तथा स्थानीय एवं राष्ट्रिय पूर्वाधारको निर्माणमा लगानी गर्ने राष्ट्रको क्षमता विकास पनि सुदृढ हुदै गएको छ ।

कर प्रशासन र कर प्रणालीमा सुधार एक नियमित र निरन्तरको प्रक्रिया पनि हो । यस क्षेत्रमा गर्नुपर्ने नीतिगत, प्रक्रियागत तथा संरचनागत सुधारहरू अबै पनि प्रशस्त हुन सक्दछन् । जसलाई पुरा गर्न विभागको एकल प्रयासबाट मात्र सम्भव छैन । त्यसैले पनि निजी क्षेत्र र नागरिक समाजको सकारात्मक सहयोग रहीरहने छ भन्ने अपेक्षा गरेको छु ।

नेपालको आन्तरिक राजस्व प्रशासनले प्रशासन गर्ने आयकर मूल्य अभिवृद्धि करको आधुनिकरण र करदाता मैत्री बनाई करको स्वेच्छक परिपालना गराउने कार्यमा निरन्तर सहयोग पुऱ्याउने जर्मन सरकारको GTZ र डेनिस सरकारको DANIDA को गत वर्षको सहयोग यस विभागको लागि अतुलनीय रहेकोले यो सहयोग प्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा, यो वार्षिक प्रतिवेदनलाई यस अवस्थामा प्रस्तुत गर्न आवश्यक तयारी गर्ने कार्यमा संलग्न हुनु भएका विभागका उपमहानिर्देशकहरू खुमराज पुजाली, लक्ष्मण अर्याल र तोयम राया, निर्देशकहरू नरनाथ गिरी, प्रेम उपाध्याय, चेतनाथ दहाल, शाखा अधिकृत जगदिश्वर उपाध्याय, कम्प्युटर अधिकृतद्वय सन्तोष ढुङ्गाना र प्रविण कार्की लाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा सामग्री, तथ्यांक तथा अन्य विभिन्न सहयोग पुऱ्याउनु हुने यस विभागका अन्य कर्मचारीहरू, कार्यालय प्रमुखहरू तथा सम्बद्ध सम्पूर्णलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रस्तुत प्रतिवेदनमा कुनै कमी कमजोरीहरू भए त्यसलाई औल्याई दिनु भएमा आगामी प्रतिवेदनमा आवश्यक सुधार गर्दै लाने विश्वास पनि दिलाउन चाहन्छु ।

मिति २०६७/१०/१९

राजन खनाल
महानिर्देशक

विषय सूची

विषय:

पेज नं

भाग एक

१ सामान्य जानकारी.....	१
१.१ परिचय.....	१
१.२ विभागको सौच, गन्तव्य, लक्ष्य, रणनीति, मूल्य मान्यता, कार्यप्रणालीका बचनबद्धता र प्रतिबद्धता.....	३
१.३ आन्तरिक राजस्व विभागको संगठनात्मक संरचना र जनशक्तिको व्यवस्थापन.....	५
१.४ विगतको कर प्रशासन सुधारको समीक्षा र आगामी सुधारको सौच.....	१३

भाग दुई

२ आर्थिक वर्ष २०६६।६७ को समष्टिगत उपलब्धी.....	१७
२.१ कुल गार्हस्थ उत्पादनसंग राजस्व परिचालनको अनुपात.....	१७
२.२ कुल गार्हस्थ उत्पादनसंग मूल्य अभिवृद्धि कर, आयकर र अन्तःशुल्क कर राजस्व परिचालनको अनुपात.....	१८
२.३ राजस्वको संरचनागत अवस्था.....	१८
२.४ साधन विनियोजनमा राजस्वको योगदान.....	१९
२.५ कर सहभागिता वर्ष २०६६.....	१९
२.६ करदाता सेवा.....	२१
२.७ सूचना प्रविधिमा स्तरोन्नती.....	२२
२.८ जनशक्ति विकास.....	२२
२.९ आन्तरिक अनुगमन सुदृढीकरण.....	२३
२.१० करसंकलन लागत.....	२३
२.११ राजस्व संकलनको समष्टिगत विश्लेषण.....	२४
२.१२ बक्यौता संकलनका अभियानात्मक उपलब्धीहरू.....	३३
२.१३ कर सहभागिता वृद्धिका लागि अनुसन्धान र कर परिक्षण.....	३३
२.१४ सूचना व्यवस्थापन.....	३५
२.१५ वेरूजुको अवस्था र प्रगति.....	३५
२.१६ करका विवादित मुद्दाहरूको स्थिति र सफलताको अवस्था.....	३५
२.१७ प्रतिस्पर्धात्मक व्यवस्थापनको प्रयोग र स्तर निर्धारण.....	३९
२.१८ विश्व कर प्रणालीमा नेपाल.....	४०
२.१९ दोहोरो करमुक्ति सम्झौता.....	४३

भाग तीन

तालिका तथा अनुसूचीहरू

तालिकाहरू

तालिका २.१	राजस्व संकलन खर्च-----	२४
तालिका २.२	: राजस्व संकलनको संरचनात्मक अवस्था -----	२४
तालिका २.३:	आन्तरिक राजस्व संकलनको संरचनात्मक स्थिति-----	२५
तालिका २.४:	आन्तरिक राजस्व संकलन-----	२६
तालिका २.५:	मूल्य अभिवृद्धि कर आन्तरिक र पैठारी संकलन अनुपात-----	२७
तालिका २.६:	आयकर संकलनको संरचनात्मक अवस्था-----	२८
तालिका २.७:	मूल्य अभिवृद्धि कर संकलन (आन्तरिकतर्फको मात्र)-----	३०
तालिका २.८:	अन्तःशुल्क संकलन-----	३१
तालिका २.९:	राजस्व संकलनको कार्यालयगत अवस्था-----	३२
तालिका २.१०:	तीन वर्षीय राजस्व संकलनको कार्यालयगत अवस्था-----	३२
तालिका २.११:	कर परिक्षण तथा अनुसन्धानको विवरण-----	३४
तालिका २.१२:	मुद्दाको अवस्था-----	३६
तालिका २.१३:	विश्वकर प्रणालिमा नेपालको स्थान-----	४१
तालिका २.१४:	कर भुक्तानीको Position मा नेपालको अवस्था-----	४२
तालिका २.१५:	कर भुक्तानीमा दक्षिण एसियाली देशहरूको अवस्था-----	४२
तालिका २.१६:	नेपालसंग दोहोरो कर मुक्ति सम्झौता भएका देशहरू-----	४४
तालिका ३.१:	राजस्व संकलन-----	४५
तालिका ३.२:	आन्तरिक राजस्वको सापेक्षिक महत्व-----	४६
तालिका ३.३:	आयकर संकलन-----	४७
तालिका ३.४:	आयविवरणको तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण-----	४७
तालिका ३.५:	मूल्य अभिवृद्धि करमा मासिक, द्वैमासिक तथा चौमासिक दर्ता विवरण (२०६६।६७)-----	४८
तालिका ३.६:	मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ताको तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण --	४९
तालिका ३.७:	कार्यालयगत तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण-----	५०
तालिका ३.८ :	मूल्य अभिवृद्धि कर विवरण समयमा नबुझाउने करदाताको कार्यालय अनुसारको विवरण-----	५१
तालिका ३.९:	कार्यालयहरूको कार्यगत लक्ष्यहरूको समष्टिगत उपलब्धी-----	५२
तालिका ३.१०:	व्यवसायगत तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण-----	५५
तालिका ३.११:	बक्यौताको विवरण-----	५६
तालिका ३.१२:	कर परीक्षणको तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण-----	५७
तालिका ३.१३:	तीन वर्षीय बक्यौता विवरण-----	५८
तालिका ३.१४:	कर विवरणको बनोट-----	५९
तालिका ३.१५:	आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूको स्तर निर्धारण-----	६०

अनुसूचीहरू

अनुसूची १:	करदाता र आय विवरणको लगत -----	६१
अनुसूची २:	यस आ.व.मा प्राप्त आय विवरण -----	६२
अनुसूची ३:	कर निर्धारण सम्बन्धी विवरण -----	६३
अनुसूची ४:	माग सम्बन्धी विवरण -----	६४
अनुसूची ५:	माग कट्टि सम्बन्धी विवरण -----	६५
अनुसूची ६:	मागमध्ये असुलीको विवरण -----	६६
अनुसूची ७:	असुली र जिम्मेवारी सरेको माग रकमको विवरण -----	६७
अनुसूची ८:	पुनरावेदन सम्बन्धी विवरण -----	६८
अनुसूची ९:	तीनकिस्ते अग्रिमकरको विवरण -----	६९
अनुसूची १०:	२०६७ साल आषाढ महिनासम्मको कार्यालयगत बेरुजु फछ्यौट विवरण (आयकर तथा मूल्य अभिवृद्धि कर समेतको) -----	७०
अनुसूची ११:	आर्थिक विवरण -----	७१
अनुसूची १२:	२०६७ आषाढ मसान्तसम्म आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूबाट कर छुट प्रदान गरिएको संघ संस्थाहरूको संख्या -----	७४
अनुसूची १३:	OUR SERVICE PLEDGE -----	७५
अनुसूची १४:	आन्तरिक राजस्व विभागका र अर्न्तगतका कार्यालयहरका कर्मचारीहरूको लागि आचारसंहिता -----	७६
अनुसूची १५:	सुशासन ऐन, २०६४ बमोजिमको वार्षिक प्रतिवेदनको सारांश -----	७८

भाग १
सामान्य जानकारी

१ सामान्य जानकारी

१.१ परिचय

आन्तरिक राजस्व विभागले वित्त नीति अन्तर्गत कर नीतिको महत्वपूर्ण उपकरणहरूको रूपमा रहेको प्रत्यक्ष कर मध्ये आयकर तथा अप्रत्यक्ष कर मध्ये मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क, स्वास्थ्य सेवा कर, शिक्षा सेवा शुल्क जस्ता आन्तरिक करको नीति निर्माणको अनुपोषण लगायत ती कर नीतिको कार्यान्वयन र प्रशासन तथा अनुगमन समेत गर्दछ। यसै गरी निश्चित क्षेत्रको रोयल्टी, लाभांश जस्ता गैरकर राजस्वको अनुगमनको कार्य समेत यो विभागले पनि गर्दछ। आन्तरिक कर कानूनहरूको प्रभावकारी एवं कुशल कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले आन्तरिक राजस्व विभागको स्थापना भएको हो। साविकमा रहेका कर विभाग तथा मूल्य अभिवृद्धि कर विभागलाई एकीकृत गरी २०५८ साल वैशाख १ गते यो विभागको गठन भएको थियो। यस विभाग अन्तर्गत देशका विभिन्न ठाउँहरूमा २२ वटा आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू र काठमाण्डौंस्थित एउटा ठूला करदाता कार्यालय समेत गरी जम्मा २३ वटा कार्यालयहरू संचालनमा रहेका छन्। नयां स्वीकृत संगठन संरचना अनुसार उपरोक्त कार्यालयका अतिरिक्त काठमाण्डौं जिल्लाभित्र १३ र काठमाण्डौं बाहिर १३ गरी २६ थप करदाता सेवा कार्यालयहरू स्थापना गर्ने कार्यको थालनी भएको छ। परिवर्तित संगठनात्मक संरचना अनुसार यस विभाग अन्तर्गत जम्मा ८८१ स्थायी जनशक्ति हुनेछ भने ४५६ जना करार अन्तर्गत कार्यरत हुनेछन्। यसरी जनशक्तिको हिसाबले यो विभाग नेपालको ठूलो प्रशासनिक संरचना अन्तर्गत पर्दछ।

नेपालको आधुनिक कर प्रणालीको थालनी भएको ५० वर्ष पार भई चालू आर्थिक वर्ष देखि ५१ वर्षमा प्रवेश गरेको छ। नेपालमा प्रथम पटक आयकर ऐनको कार्यान्वयन २०१९ सालमा भएतापनि आधुनिक आयकर ऐनको कार्यान्वयन भने वि.सं. २०३१ सालमा मात्र भएको थियो। आयकरको प्रशासन गर्ने कानून विश्वव्यापीरूपमा तुलनायोग्य बनाउदै कराधारलाई फराकिलो र दिगो बनाउने कार्यको थालनी २०५८ सालमा भएको थियो। यो कानून कर प्रणालीलाई पूर्णतः आधुनिकीकरण गर्ने दिशामा अभिमुखीकरण गर्न सफल भयो। त्यसरी नै ठेकेदारी प्रथाबाट विकास हुदै आएको अन्तःशुल्कलाई आधुनिक र व्यवहारिक बनाउने अभियानमा २०५८ सालको ऐनले यसलाई पूर्णता दिन खोजेको छ। वस्तु तथा सेवामा लाग्ने विभिन्न करहरू विक्रि कर, होटल कर, ठेक्का कर र मनोरञ्जन करहरू प्रतिस्थापित गर्दै एकल आधुनिक करको रूपमा एकीकृत रूपमा विकास गर्ने अवधारणा अनुरूप वस्तु तथा सेवामा आधारित अत्याधुनिक, लचिलो र पारदर्शी करको रूपमा मूल्य अभिवृद्धि करको विकास भयो। मूल्य अभिवृद्धि कर सम्बन्धी कानून २०५२ सालमा तर्जुमा भई २०५४ साल मंसिर १ गते देखि प्रारम्भ भयो। यो कर लागू भएको पनि तेह्र वर्ष पुगेको छ। यस अवधिमा करको दायरामा विस्तार भै कर संकलनमा उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि भएको, कर प्रशासनको प्रभावकारिता र यसको उत्तरदायित्व एवं पारदर्शिता, करदाताको कर सहभागिता लागत र समयमा क्रमशः सुधार हुदै गएको देखिन्छ। कर कानूनका नीतिगत मार्गदर्शनहरू समय सापेक्ष उचित दिशातर्फ उन्मुख हुदै गएका छन्। यसको कुशल कार्यान्वयनका लागि कर प्रणालीमा आउनसक्ने संभावित जटिलताको सम्बोधन गर्नु पर्ने खाँचो छ। यस प्रकारका अवरोध कम गर्न पूर्व तयारी गर्नसक्ने गरी क्षमता विकास र विस्तार गर्नुपर्ने खाँचो पनि संगसंगै उजागर भएको छ। अझै पनि सोचे अनुरूप कराधार फराकिलो र दिगो बनाउन नीतिगत तथा व्यवस्थापकीय अवरोध रहेको छ। करदाताका आर्थिक गतिविधिका सूचनाहरूको संकलन र विश्लेषण गर्ने क्षमता अपेक्षित रूपमा विकास भै नसकेकोले करारोपणको लागि दक्षता र प्रभावकारीतामा सुधारको खाँचो छ। करदातालाई कर तिर्न उत्प्रेरित गर्ने वातावरण र व्यवस्थापकीय दक्षताको विकास गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ। यसै गरी कार्यालयको कार्य संरचना र कार्य प्रणालीलाई कार्यमैत्री र करदातामैत्री बनाउन थालिएको भएता पनि थप सुधार र विकासका लागि अझ ठूलो मात्रामा लगानीको आवश्यकता देखिएको छ। कर्मचारी व्यवस्थापनमा देखा पर्ने व्यवस्थापकीय जटिलता र त्यसको कार्यसम्पादनसँग अन्तरमिलान गरिएको कार्यसम्पादन प्रोत्साहन प्रणालीको आधारमा कर्मचारीको मूल्याङ्कन गर्ने प्रणालीको पनि थालनी र विकास गर्नु पर्ने देखिन्छ। समाजमा कर प्रशासनको

छविमा क्रमिक सुधार आएता पनि करदाताले गरेको अपेक्षा अनुरूप सुधारका लागि प्रणालीगत र व्यवहारगत सुधारमा थप क्रियाशिलताको खाँचो छ । करदातालाई सुलभ, सहज र स्तरीय सेवा तत्काल प्रदान गर्नका लागि विकास र विस्तार गरिएको विद्युतीय प्रणालीको भरपर्दो, विश्वसनीय र सुरक्षित सेवाको सुनिश्चितताको लागि थप प्रयास गर्नु नै छ । कर प्रशासन र करदाता बीचको अन्तर सम्पर्क घटाउदै करदाताको करहभागिता लागत तथा समय न्यूनीकरण गर्ने दिशामा विकास गरिएको यो प्रणाली सुधारका सकारात्मक संकेतचित्र देखिएता पनि यसको दिगोपना र विश्वसनीयता बढाउन नयाँ प्रविधिलाई आत्मसात गर्दै सो को व्यवस्थापनको लागि थप लगानी सहितको सुधार गर्दै जानु पर्ने देखिन्छ । विद्युतीय कर प्रशासनको उपयोग र यसको विस्तार संगसंगै संरक्षणमा थप व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ ।

नेपालको कर नीतिले आधारभूत रूपमा नीतिको निर्माण गर्दा समानता र स्वच्छता, तटस्थता, सरलता, निश्चितता, कर भुक्तानीमा सहजता, करारोपणमा न्यूनतम करको अन्तराल, कर संकलन लागतमा कमी गर्ने र अर्थतन्त्रको दक्षता बढाउन सँघाउने र यसरी संकलन गरिएको राजस्वको उपयोगमा जनताको हितमा खर्च गर्नु पर्ने देखिन्छ । कर सुधारका कार्यसूचीमा आधारित भई नेपालको कर सुधारको नीति बनाउने र त्यस्ता नीतिको कार्यान्वयन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त कर नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट मुलुकको वित्त संरचनालाई अनुकूल बनाउदै समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गराउने दिशामा नेपालको कर प्रणाली विगत केही वर्ष देखि अनुकरणीय कार्य गर्न सफल भएको छ । जनताका विकास प्रतिको तीव्र अपेक्षालाई पूरा गर्न सानो आकारको बजेट भए पनि कतै बृद्ध भत्ताको नाममा त कतै पोषण अनुदान को रूपमा, कतै शिक्षाको छात्रवृत्तिको रूपमा त कतै खानेपानीका सुविधा र स्वास्थ्य सेवाका लागि निशुल्क वितरण भएको जुकाका औषधी र सिटामोल लगायत प्रसूती पूर्वको सेवा र प्रसूति पछिको सेवाको रूपमा नेपाली जनताको घर आँगनमा सरकारको बजेट पुगेको छ । रोजगारीका श्रृजना र स्थानीय तथा राष्ट्रिय पूर्वाधारको निर्माणमा लगानी गर्ने राष्ट्रको क्षमता विकास पनि सुदृढ हुदै गएको वित्त संरचनाको कारणले नै हो भन्ने कुरामा दुईमत छैन । हामीले तिरेको कर हाम्रै विकासका लागि र सम्बृद्ध नेपाल निर्माणको लागि हो भन्ने यथार्थ हामीले अबै हाम्रा करदातालाई बुझाउन सकेका छैनौ । सेवा प्रवाहको लागि करदाता कर प्रशासनको ढोकामा आउने होइन कर प्रशासन करदाताको आँगनमा पुग्नका लागि सम्पूर्ण कर सुधार कार्यक्रम केन्द्रित रहेको भन्ने कुरामा करदातालाई विश्वासमा पार्न सकिएको छैन । कर सुधारका हाम्रा सौँच, चिन्तन र प्रयासलाई अब फराकिलो र उन्नतिलो बनाउन सकिएको अवस्थामा मात्र हामी आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको विकास गर्न सक्षम हुन्छौ । यसका लागि कर प्रशासनको तत्परता, क्रियाशिलता र जागरुता आवश्यक छ भने त्यो भन्दा पनि बढी जनताको विश्वास र भरोसाको खाँचो टडकारो छ ।

यस विभागबाट सम्पादित नीति कार्यान्वयनबाट वित्त संरचनामा नीतिगत राजस्व संकलनको योगदान करिब ६३ प्रतिशत छ भने कर संकलनमा यसको योगदान करिब ३७ प्रतिशत रहन गएको छ । उत्पादन मूल्यको आधारमा गणना गर्दा कूल गार्हस्थ उत्पादनमा कूल राजस्व संकलनको योगदान आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा १५.२ प्रतिशत पुगेको छ । यसमा विभागको नीतगत अंशको अनुपातमा ९.५ प्रतिशत रहेको छ । राजस्वको संरचनागत विश्लेषण गर्दा उत्पादक मूल्यको आधारमा कूल गार्हस्थ उत्पादनमा मूल्य अभिवृद्धि कर र आयकरको योगदान क्रमशः ४.६ प्रतिशत र २.९ प्रतिशत रहन गएको छ भने अन्तःशुल्क, स्वास्थ्य सेवा कर तथा शिक्षा सेवा शुल्क समेत गरी २ प्रतिशत योगदान रहन गएको छ । राजस्व संरचनाको आधारमा विश्लेषण गर्दा कूल कर संकलनमा मूल्य अभिवृद्धि कर, आय कर र अन्तःशुल्कको अंश क्रमशः ४७, २९ र २९ प्रतिशत रहन गएको छ ।

१.२ विभागको सौंच, गन्तव्य, लक्ष्य, रणनीति, मूल्य मान्यता, कार्यप्रणालीका बचनबद्धता र प्रतिबद्धता

नेपालको सार्वजनिक व्यवस्थापनको क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्व विभाग एक आधुनिक संगठनको रूपमा रहेको छ । यसले क्रमशः आफुलाई पूर्णतः व्यवसायिक बनाउने दिशामा लागिरहेको छ । यस विभागको सौंच, गन्तव्य, लक्ष्य तथा रणनीतिहरूका साथै कार्यसञ्चालनका मान्यताहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

सौंच (Vision)

आधुनिक, दक्ष, मितव्ययी, यथार्थ र स्वच्छ तथा तटस्थ कर प्रणालीको माध्यमबाट करारोपण गर्ने ।

गन्तव्य (Mission)

- करदाताको स्वेच्छक कर सहभागिताको प्रवर्द्धन गरी कर सहभागिता बढाउने ।
- हामीले तिरेको कर हाम्रै विकासका लागि , आधुनिक र समृद्ध नेपाल निर्माणका लागि भन्ने मान्यता स्थापित गर्ने ।

लक्ष्यहरू (Goals)

- विवेकशिल करका दरबाट करको आधार र दायरालाई फराकिलो बनाई आन्तरिक राजस्व परिचालनलाई अधिकाधिक बनाउने,
- समाजमा आयको वितरणमा समानता कायम गर्दै अर्थतन्त्रको कुशलता अभिवृद्धि गर्ने, लगानी मैत्रीको वातावरण बनाउने र
- करदाताका कानूनी अधिकारको संरक्षण गर्ने ।

रणनीतिहरू (Strategies)

- करको आधार र दायरालाई फराकिलो बनाउने,
- कर नीतिलाई लगानीमैत्री बनाउने,
- विवेकशील करको दरबाट समाजमा आयको क्षितिजीय र ठाडो समानता कायम गर्ने,
- स्वेच्छक कर सहभागिता अभिवृद्धिमा जोड दिने,
- करदाताको कर सहभागिता लागत र समयमा कमी गर्ने,
- करदातालाई करका औपचारिकता पूरा गर्न सक्षम बनाउने,
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा रहेको नेपालको करधारको संरक्षण गर्ने,
- कर कानूनको परिपालना नगरी कर छली गर्ने करदातालाई शून्य सहनशिलताको कर कार्यान्वयनको नीति अवलम्बन गर्ने र
- जनस्वास्थ्य र वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्ने र मुलुकको आवश्यकता भएको अन्य क्षेत्रमा अन्तःशुल्कको दर मार्फत करारोपण गर्ने ।

आन्तरिक राजस्व विभागका मूल्य मान्यताहरू

- स्वच्छता र सदाचारिता,
- सेवाको उत्कृष्टता,
- व्यावसायिकता र सामुहिक कार्य प्रणाली,
- जवाफदेहिता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता र
- रणनीतिक र नविन सोचका साथ कार्य गर्ने ।

हाम्रा कार्यप्रणालीका वचनबद्धता

आदरणीय करदाताहरू, हामी तपाईंहरूलाई उत्कृष्ट सेवाको माध्यमबाट तत्काल गुणस्तरीय सेवा र सत्कार दिन वचनबद्ध छौं । यहाँहरूले प्रत्यक्ष अनुभूत गर्नुहुने शिघ्र सेवा, करदाताको दैलो नजिक सेवा, सेवाभावको करदाता सेवा, स्पष्ट कार्यप्रणाली सहितको सरल, सुविधाजनक र गुणस्तरीय सेवा नै हाम्रा सेवाका मापदण्ड हुनेछन् ।

व्यवहारमा शिष्टता

करदातासँग गरिने व्यवहार नम्र, शिष्ट र शालीन हुनेछ । कर प्रशासनमा करदाताको आवाजले सुनुवाईको पहिलो प्राथमिकता पाउनेछ ।

कर सहभागितामा प्रवर्द्धनात्मकता

हाम्रा दक्ष सेवा प्रदायकबाट करदातालाई यथार्थ र सहि कर सहभागिता गर्नका लागि सुनिश्चिता दिइनेछ ।

स्पष्ट कार्य प्रणाली

कर कानूनहरूको कार्यान्वयन गर्नका लागि करदाताले बुझ्न सक्ने गरी कर सम्बन्धी सरल कार्यविधि र निर्देशिका बनाई कार्यान्वयन गरिएको छ । त्यसको जानकारी करदाता शिक्षाको माध्यमबाट करदातालाई उपलब्ध गराई करका औपचारिकता पूरा गर्न पर्याप्त सूचना प्रवाह गरी सक्षम बनाइने छ ।

सुविधायुक्त कर संरचना

दैलो नजिक करदातालाई सेवाको अभिप्राय र करदातालाई विधुतिय माध्यमबाट सेवा दिन कर सेवा प्रदायक सधैं तत्पर रहनेछौं । यसबाट करदाताको कर सहभागिता लागत र समय घटाउन चाहन्छौं । तर्सथ हामी तत्काल निम्न सेवा समयमै दिन प्रतिबद्ध छौं :

- करदाताका अधिकांश लिखित जिज्ञासाको जानकारी १५ दिन भित्र दिइने,
- यदि कसैले विभागको कल सेन्टरमा टोल फ्री नम्बरमा फोन गरेमा कर सम्बन्धी जिज्ञासाको जवाफ तत्कालै पाईने,
- यदि कसैको करको बारेमा केही जिज्ञासा भएमा विभागको web site, www.ird.gov.np बाट तत्कालै उत्तर पाइने,
- कर विवरण दाखिला विभागको web site बाटै विद्युतीय माध्यमबाट गर्न सकिने,
- करदाता दर्ताको जानकारी पनि विभागको web site बाट तुरुन्त सुसूचित गराउने,
- आवश्यक कागजात सहित स्थायी लेखा नम्बर लिनका लागि आवेदन गरेमो सोही दिन उपलब्ध गराउने,
- आवश्यक कागजात सहित कर फिर्ताका लागि आवेदन गरेमा नियमित निकासीकर्ताको हकमा ३० दिनभित्र र अन्य सामान्य कर फिर्ताको हकमा निवेदन प्राप्त भएको ६० दिन भित्र निर्णय दिने ।

करदाताहरूले कर प्रशासनसँग अरु थप सुधार सहितका सेवा खोज्नु भएको हामीले अनुभूत गरेका छौं । हाम्रो प्रयास यहाँहरूको कर सहभागिता लागत र समय घटाउनमा केन्द्रित रहनेछ । गुणस्तरीय र प्रभावकारी सेवा प्रवाहलाई प्राथमिकता दिइनेछ । प्रचलित कानून अनुसार कर पालना गरी कर प्रशासनलाई सहयोग गर्नुहुने करदातालाई उच्च सम्मान गरिने छ । तथापि करदाताहरूबाट पनि हामीले निम्न सूचनाको अपेक्षा गरेका छौं:

- समयमै तँपाईंले खरिद तथा विक्रि गरेका तथा साहु र आसामीको ५ लाख भन्दा माथिको विवरणको विद्युतीय माध्यमबाट फाईलिङ्ग गर्ने,
- सामान खरिद गर्दा तथा विक्रि गर्दा कर विजक लिने र दिने बानीको विकास गर्ने,
- अग्रीमकर कट्टि सम्बन्धी कर विवरण विद्युतीय माध्यमबाट प्रेषित गर्ने,

- आयकर तथा मूल्य अभिवृद्धि करका विवरणहरु म्याद भित्रै विद्युतीय माध्यमबाट बुझाउने,
- करको भुक्तानी पनि म्याद भित्रै गर्नु पर्ने,
- करका कानूनको परिपालना गर्ने र
- कर छलीका सूचनाहरुको बारे जिम्मेवार नागरिकको हैसियतबाट समयमै कर प्रशासनलाई जानकारी गराउने ।

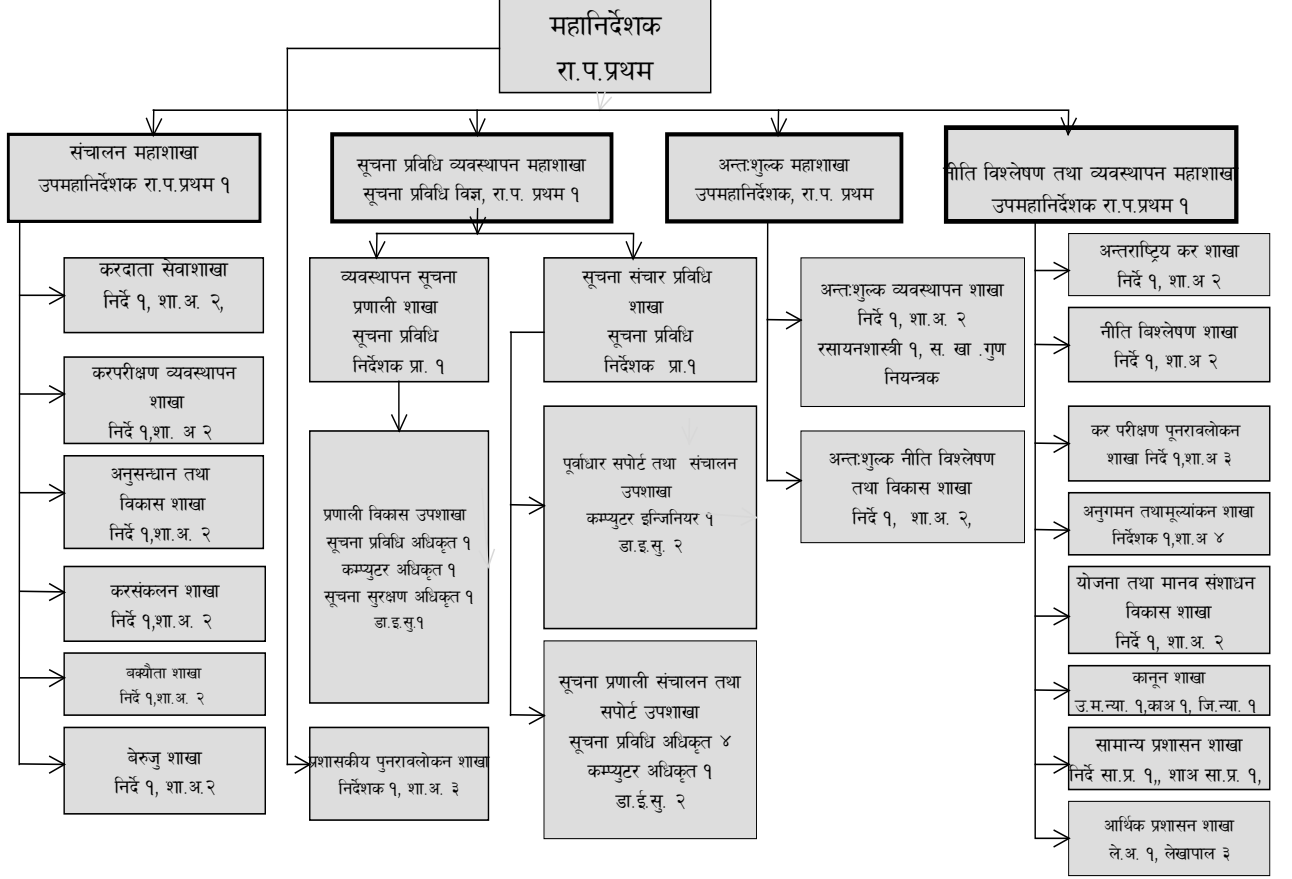
१.३ आन्तरिक राजस्व विभागको संगठनात्मक संरचना र जनशक्तिको व्यवस्थापन

आन्तरिक राजस्व विभाग र यस मातहतका कार्यालयहरुमा पूर्णतया कार्यमूलक प्रणाली (Functional System) को संगठनात्मक स्वरूप अवलम्बन गरिएको छ । यसमा मूलतः चार महाशाखाहरु (क) सञ्चालन महाशाखा (ख) नीति विश्लेषण तथा व्यवस्थापन महाशाखा (ग) अन्तःशुल्क महाशाखा र (घ) सूचना प्रविधि व्यवस्थापन महाशाखामा विभाजन भै संगठनलाई कार्यमूलक ढाँचामा रुपान्तरण गरिएको छ । संचालन महाशाखा अन्तर्गत करदाता सेवा शाखा, कर परीक्षण व्यवस्थापन शाखा, अनुसन्धान तथा विकास शाखा, कर संकलन शाखा, बक्यौता शाखा र बेरुजु शाखा रहेका छन् भने नीति विश्लेषण तथा व्यवस्थापन महाशाखा अन्तर्गत अन्तर्राष्ट्रिय कर शाखा, नीति विश्लेषण शाखा, कर परीक्षण पुनरावलोकन शाखा, अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखा, योजना तथा मानव संशाधन विकास शाखा, कानून शाखा र सामान्य प्रशासन शाखा रहेको छ । महानिर्देशकको प्रत्यक्ष निरीक्षणमा रहने गरी प्रशासकीय पुनरावलोकन शाखा रहेको छ । सबै महाशाखाहरुमा राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणी, सह सचिव स्तरको उप महानिर्देशकले नेतृत्व गर्ने व्यवस्था छ । शाखाको काम राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको उप सचिव स्तरका निर्देशकको नेतृत्वमा सम्पादन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । विभागमा राजपत्राङ्किततर्फ ७० र राजपत्र अनङ्किततर्फ १८ गरी जम्मा ८८ जनाको स्थायी दरबन्दी कायम गरिएको छ । सो बाहेक विभागमा बरिष्ठ चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट, बरिष्ठ अर्थशास्त्री, अन्तर्राष्ट्रिय कर विज्ञ, अन्तर्राष्ट्रिय कानून विज्ञ, सिष्टम एडमिनिष्ट्रेटर, सिष्टम एनालिष्ट विश्लेषक, प्रोग्रामर, डाटाबेस एडमिनिष्ट्रेटर, हार्डवेयर तथा नेटवर्क टेक्निसियन, पावर टेक्निसियन, डा.ई.सु, हल्का सवारी चालक र कार्यालय सहयोगी गरी ६० जना विशेषज्ञ तथा करार सेवामा लिन सकिने व्यवस्था छ ।

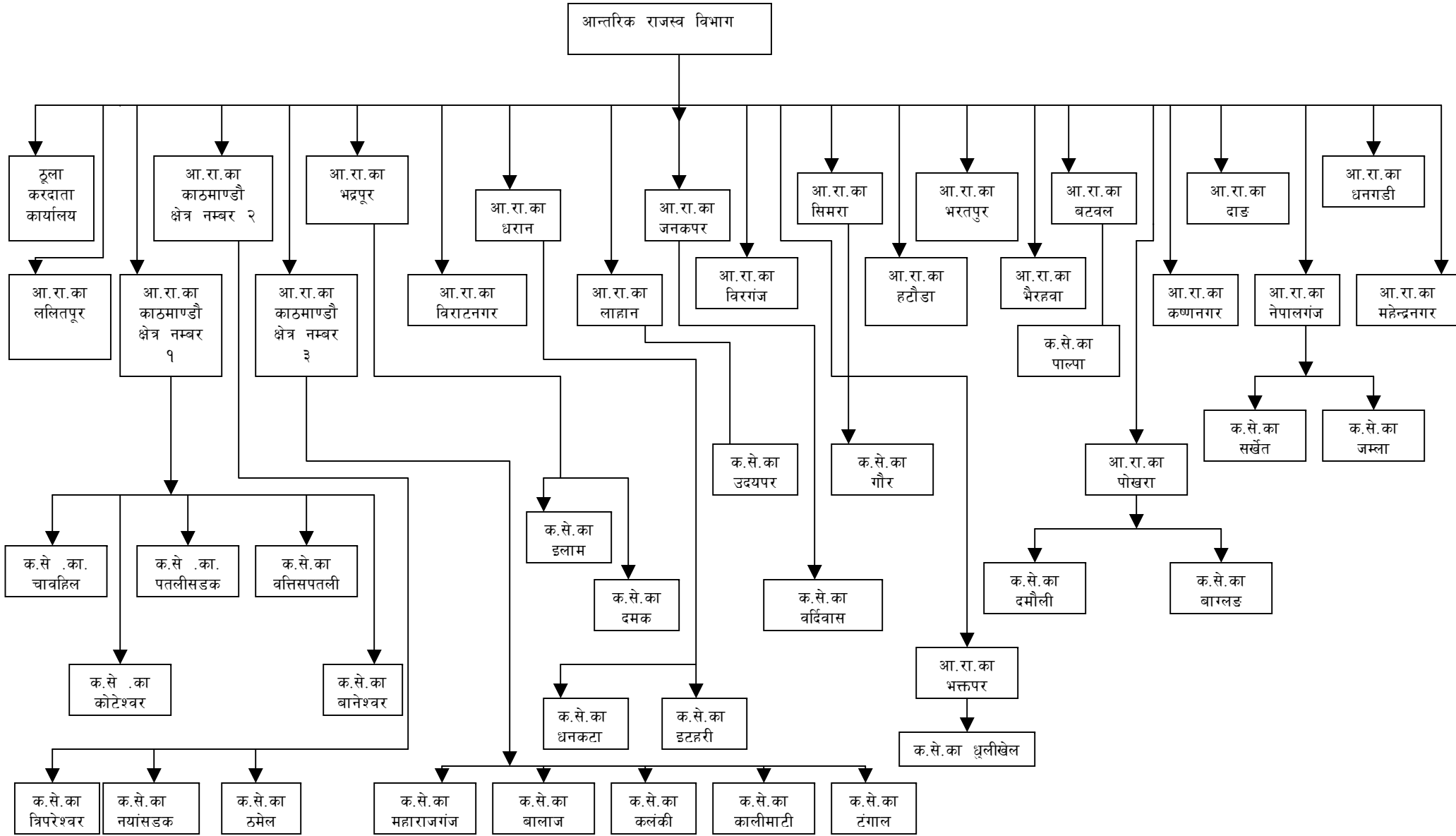
विभाग अन्तर्गत ठूला करदाता कार्यालय बाहेक २२ आन्तरिक राजस्व कार्यालय र २६ करदाता सेवा कार्यालय रहेका छन् । कुल करदाता सेवा कार्यालयहरुमध्ये काठमाण्डौँ जिल्ला अन्तर्गत १३ र नेपाल राज्यभित्र अन्य स्थानमा १३ रहेका छन् । ठूला करदाता लगायत आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाण्डौँ, क्षेत्र नं. १, २ र ३ मा राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणी, सह सचिव स्तरको प्रमुख कर प्रशासक, अन्य सबै आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु र काठमाण्डौँ जिल्ला अन्तर्गतका करदाता सेवा कार्यालयहरुमा राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको उप सचिव स्तरका प्रमुख कर अधिकृत कार्यालय प्रमुख रहने व्यवस्था छ । त्यसैगरी काठमाण्डौँ जिल्ला बाहिरका करदाता सेवा कार्यालयहरुमा राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीको शाखा अधिकृत स्तरको कर अधिकृत कार्यालय प्रमुख रहने व्यवस्था छ । सबै कार्यालय लगायत विभागको समेत जम्मा स्थायी जनशक्ति ८८२ रहेको छ सो मध्ये राजपत्राङ्किततर्फ ४४८ र राजपत्र अनङ्किततर्फ ४३४ रहेका छन् ।

विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरु र विभागको संगठनात्मक संरचना तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

आन्तरिक राजस्व विभागको संगठनात्मक संरचना

आन्तरिक राजस्व विभाग र अन्तरगत कार्यालयहरूको संगठनात्मक तालिका

आन्तरिक राजस्व विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूका कर्मचारी दरबन्दी सम्बन्धी विवरण

सि.नं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उप समूह	मौजूदा दरबन्दी	प्रस्तावित दरबन्दी	परिवर्तनबाट		कैफियत
								थप	घट	
१	महानिर्देशक	रा.प.प्रथम	प्रशासन			१	१	०	०	
२	उपमहानिर्देशक	रा.प.प्रथम	प्रशासन			२	३	१	०	
३	प्रमुख कर प्रशासक	रा.प.प्रथम	प्रशासन			४	४	०	०	
४	सूचना प्रविधि विज्ञ	रा.प.प्रथम	विविध(विशेषज्ञ)			०	१	१	०	
५	सूचना सुरक्षण अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			०	१	१	०	
६	निर्देशक । प्रमुख कर अधिकृत	रा.प.द्वितीय	प्रशासन,	राजस्व		४१	६३	२२	०	
७	निर्देशक	रा.प.द्वितीय	प्रशासन,	सा.प्र.		०	१	१	०	
८	निर्देशक (सूचना प्रविधि)	रा.प.द्वितीय	विविध			१	२	१	०	
९	उपमहान्यायाधिवक्ता	रा.प.द्वितीय	न्याय,	सरकारी वकिल		१	१	०	०	
१०	जिल्ला न्यायाधिवक्ता	रा.प.तृतीय	न्याय,	सरकारी वकिल		१	२	१	०	
११	कानून अधिकृत	रा.प.तृतीय	न्याय,	कानून		१	१	०	०	
१२	रसायनशास्त्री	रा.प.तृतीय	विविध			१	१	०	०	
१३	सहायक खाद्य गुण नियन्त्रक	रा.प.तृतीय	कृषि,खा.पो.गु.नि.			०	२	२	०	
१४	कम्प्यूटर अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			२	२	०	०	
१५	कम्प्यूटर इन्जिनियर	रा.प.तृतीय	विविध			०	१	१	०	
१६	सूचना प्रविधि अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			०	९	९	०	
१७	शाखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन,	सा.प्र.		१	१	०	०	
१८	लेखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन,	लेखा		१	१	०	०	
१९	शाखा अधिकृत । कर अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	राजस्व		१९८	३५१	१५६	३	
२०	नायब सुब्बा	रा.प.अनं. प्रथम	प्रशासन,	राजस्व		१९७	२६८	१३५	६४	
२१	लेखापाल	रा.प.अनं. प्रथम	प्रशासन,	लेखा		२५	३९	१४	०	
२२	सह लेखापाल	रा.प.अनं. द्वितीय	प्रशासन,	लेखा		१	१	०	०	
२३	खरिदार	रा.प.अनं. द्वितीय	प्रशासन,	राजस्व		१४५	९८	४	५१	
२४	डा.इ.सु.	रा.प.अनं. प्रथम	विविध			४८	२८	१	२१	
२५	सहायक डा.इ.सु.	रा.प.अनं. प्रथम	विविध			११	०	०	११	
२६	टाईपिष्ट	रा.प.अनं. द्वितीय	विविध			३९	०	०	३९	
२७	हल्का सवारी चालक	श्रेणी विहीन				३८	०	०	३८	
२८	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहीन				१६०	०	०	१६०	
	जम्मा					९१९	८८२	३५०	३८७	

आन्तरिक राजस्व विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरु समेत (राजपत्रांकित श्रेणी)

सि.नं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उप समूह	मौजुदा दरवन्दी	प्रस्तावित दरवन्दी	परिवर्तनबाट		कैफियत
								थप	घट	
१	महानिर्देशक	रा.प.प्रथम	प्रशासन			१	१	०	०	
२	उपमहानिर्देशक	रा.प.प्रथम	प्रशासन			२	३	१	०	
३	प्रमुख कर प्रशासक	रा.प.प्रथम	प्रशासन			४	४	०	०	
४	सूचना प्रविधि विज्ञ	रा.प.प्रथम	विविध(विशेषज्ञ)			०	१	१	०	
५	सूचना सुरक्षण अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			०	१	१	०	
६	निर्देशक । प्रमुख कर अधिकृत	रा.प.द्वितीय	प्रशासन,	राजस्व		४१	६३	२२	०	
७	निर्देशक	रा.प.द्वितीय	प्रशासन,	सा.प्र.		०	१	१	०	
८	निर्देशक (सूचना प्रविधि)	रा.प.द्वितीय	विविध			१	२	१	०	
९	उपमहान्यायाधिवक्ता	रा.प.द्वितीय	न्याय,	सरकारी वकिल		१	१	०	०	
१०	जिल्ला न्यायाधिवक्ता	रा.प.तृतीय	न्याय,	सरकारी वकिल		१	२	१	०	
११	कानून अधिकृत	रा.प.तृतीय	न्याय,	कानून		१	१	०	०	
१२	रसायनशास्त्री	रा.प.तृतीय	विविध			१	१	०	०	
१३	सहायक खाद्य गुण नियन्त्रक	रा.प.तृतीय	कृषि,खा.पो.गु.नि.			०	२	२	०	
१४	कम्प्यूटर अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			२	२	०	०	
१५	कम्प्यूटर इन्जिनियर	रा.प.तृतीय	विविध			०	१	१	०	
१६	सूचना प्रविधि अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			०	९	९	०	
१७	शाखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन,	सा.प्र.		१	१	०	०	
१८	लेखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन,	लेखा		१	१	०	०	
१९	शाखा अधिकृत । कर अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	राजस्व		१९८	३५१	१५६	३	
	जम्मा					२५५	४४८	१९६	३	

आन्तरिक राजस्व विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरु समेत (राजपत्र अनंकित श्रेणी)

सि.नं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उप समूह	मौजुदा दरवन्दी	प्रस्तावित दरवन्दी	परिवर्तनबाट		कैफियत
								थप	घट	
१	नायब सुब्बा	रा.प.अनं. प्रथम	प्रशासन,	राजस्व		१९७	२६८	१३५	६४	
२	लेखापाल	रा.प.अनं. प्रथम	प्रशासन,	लेखा		२५	३९	१४	०	
३	सह लेखापाल	रा.प.अनं. द्वितीय	प्रशासन,	लेखा		१	१	०	०	
४	खरिदार	रा.प.अनं. द्वितीय	प्रशासन,	राजस्व		१४५	९८	४	५१	
५	डा.इ.सु.	रा.प.अनं. प्रथम	विविध			४८	२८	१	२१	
६	सहायक डा.इ.सु.	रा.प.अनं. प्रथम	विविध			११	०	०	११	
७	टाईपिष्ट	रा.प.अनं. द्वितीय	विविध			३९	०	०	३९	
८	हल्का सवारी चालक	श्रेणी विहीन				३८	०	०	३८	
९	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहीन				१६०	०	०	१६०	
	जम्मा					६६४	४३४	१५४	३८४	
	कुल जम्मा					९१९	८८२	३५०	३८७	

नोट:

- (१) विभाग, आन्तरिक राजस्व कार्यालय र करदाता सेवा कार्यालयहरू समेतमा गरी बरिष्ठ चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट ९, बरिष्ठ अर्थशास्त्री १, अन्तर्राष्ट्रिय कर विज्ञ १, अन्तर्राष्ट्रिय कानून विज्ञ १, सिष्टम एडमिनिष्ट्रेटर ३, प्रणाली विश्लेषक ३, प्रोग्रामर १०, डाटाबेश एण्डमिनिष्ट्रेटर ४, हार्डवेयर तथा नेटवर्क टेक्निसियन ४, पावर टेक्निसियन ४ जना विशेषज्ञ सेवामा लिन सकिने तथा डा.इ.सु १५७, हल्का सवारी चालक ८० र कार्यालय सहयोगी १३२ गरी जम्मा ४५६ जनाको सेवा करारमा लिन सक्ने ।
- (२) खरिदारको पद रिक्त भएमा उक्त पद पूर्ति नगरिने र सो पद स्वतः नायब सुब्बामा परिणत हुने ।

**Revenue Administration Support (Follow up) Project (IRD-GTZ)
Status Report
2009**

Component:-1: IT Management and Software Support				Time frame	Budget (NRs)	Status
S.N.	Major Activities	Sub-Activities	Milestone			
1.1	Review and Study of Software Applications	Income Tax	Report submitted	Feb	50,000	Acitivity completed in February
		E-filing (ETDS, EPAN, EVAT, Installment, IRD Website, IRD Portal)	Report submitted			
		RAS	Report submitted			
1.2	Update Software Application as per Study	Income Tax (6 man months)	Software updated, tested and implemented	Mar-May	1,80,000	Acitivity completed in June
		E-filing (ETDS, EPAN, EVAT, Installment, 1) (6 man months)	Software updated, tested and implemented		1,80,000	
		RAS (3 man months)	Software updated, tested and implemented		60,000	
1.3	E-filing Software Development of Income Tax	System development and implementation (3 man months)	Software developed, tested and implemented	Apr-June	2,00,000	Completed but not approved
1.4	ICT Training	Income Tax Training for data entry operator	1 event in KTM. for 10 staffs	Feb	50,000	Sub-Acitivity completed in February
		Security System Training (CEH) at local level	1 event in KTM for 8 staff	Sep	2,50,000	
1.5	IT System Security Audit	Study of System Audit	Report submitted	July-Sep	10,00,000	Acitivity completed in November
1.6	IT Operation Manual Preparation	VAT (updating)	Manual updated	July-Sep	30,000	Acitivity completed in October
		Income Tax (updating)	Manual updated		30,000	
		RAS (updating)	Manual updated		30,000	
		e-TDS updating	Manual updated		30,000	
		e-PAN updating	Manual updated		30,000	
		e-VAT updating	Manual updated		30,000	
		e-Installment	Manual updated		30,000	
		Posted Data Change Request (PDCR)	Manual prepared	July-Oct	80,000	
1.7	Backlog Data Entry	Outsourcing	Selected	Feb-June	10,00,000	Acitivity completed in July
		Data entry of backlog data of Income Tax	All backlog data entered			
		Data entry of backlog data of Collection	All backlog data entered			
1.8	Implementation and support of Excise Software		Software implemented	June-Aug	8,00,000	Budget has been transferred to income tax e-filing
1.9	Study of e-Taxation Master Plan		Report submitted	Sep-Nov	5,00,000	Acitivity completed in November
1.10	Updating/Upgradin g of LAN in IROs		LAN upgraded	Mar-Apr	15,00,000	Acitivity completed in June
1.12 NEW	e-payment	Web based RAS system development	Software developed, tested and implemented	Aug-Nov	3,00,000	Acitivity completed in November

Component-2: Human Resource Development/Capacity Building				Time frame	Budget (NRs)	Status
S.N.	Major Activities	Sub-Activities	Milestone			
2.1	Prepare HRD Plan	- Identify Consultant for needs assessment - HRD Plan preparation	NA of at least 30 % IROs including LTO and IRD	Feb-Apr	10,00,000	Postponed for 2010
2.2	Organize attitude/behavior training		10 events for IRD and selected IROs	Feb-Nov	6,00,000	Activity completed in October (252 officials participated)
2.3	Orient on Performance Based Incentive Scheme		Major 10 offices out side Kathmandu Valley	Jan-Mar	3,00,000	Activity completed (156 officials participated)
2.4	Organize Pre-budget Management Seminar		1 event- 100 participants in Kathmandu	June	4,00,000	Acitvity completed in may. (100 officials participated)

Component- 3: Miscellaneous				Time frame	Budget (NRs)	Status
S.N.	Major Activities	Sub-Activities	Milestone			
3.1	Preparation of Income Tax Manual	Preparation and publication of Income Tax Manual in Nepali	Manual completed	Feb-Aug	30,00,000	Drafting completed in September Finalization process continued
3.2	Tax net expansion and market monitoring		25,000 new taxpayers will come in the net	Feb-June	50,00,000	
3.3	Update (Standard Operational Procedure) SOP	Update SOP	SOP updated	Apr-July	3,00,000	Acitvity completed in September
3.4	Preparation of excise manual	Preparation of excise manual	Manual completed	Mar-Apr	5,00,000	Acitvity completed in April

**Revenue Administration Support (Follow up) Project (IRD-GTZ)
Status Report
2010**

Component- 4: Additional		Time frame	Budget (NRs)	Status
S.N.	Activities			
4.1	Correction in PROTAX software	Dec-Jan	100,000	Acitvity completed
4.2	Development of risk analysis software	Feb-Mar	400000	Acitvity completed
4.3	Trainings and workshop:			

	b. International taxation workshop/seminar participation	Jan	600000	Two Participants participated in Netherlands Two Participants participated in Malaysia
	d. Income tax manual circulation ceremony	Jan	200000	Activity completed
	e. Income tax manual orientation for tax officials	Jan-Apr	450000	Activity completed in Kathmandu
	f. Excise manual workshop with stakeholders	Nov	100,000	Activity completed in November
4.4	Taxpayers Level of satisfaction and Project impact study	Apr	200000	Activity completed
4.5	FAQ Preparation	Dec-Jan	400000	Activity completed
4.6	Income tax-VAT-Excise integrated audit manual	Jan-Apr	1000000	Activity completed

१.४ विगतको कर प्रशासन सुधारको समीक्षा र आगामी सुधारको सौच

आधुनिक कर प्रणालीको विकासको थालनी सरकारको आफ्नै प्रयासबाट गर्न थालिएको थियो । नेपालको खुला राजनीति र आर्थिक उदारीकरणको नीतिसँगै कर प्रणालीको सुधारको कार्ययोजना प्रारम्भ भएको थियो । यसै क्रममा वैज्ञानिक कर प्रणालीको रूपमा मूल्य अभिवृद्धि करको कार्यान्वयनका लागि शुरुवात गर्न अमेरिकी सरकारको सहयोग रहेको थियो । कानूनको निर्माण र यसको कार्यविधि व्यवस्थित गर्नमा यसले सघाएको थियो भने सरकारले आफ्नै स्रोतबाट कर प्रणालीको सुधारको लागि अध्ययन गरी यसैको आधारमा आर्थिक वर्ष २०४९/५० देखि कर सुधारलाई पहिलो कार्यसूची बनाएको थियो । नेपालको कर प्रणालीको सुधारको समीक्षा गर्दा मूलतः निम्न सुधारको चरणमा रहेको पाइन्छ ।

प्रथम पुस्ताको सुधारको चरण (२०१९ देखि २०३१ सम्म)

यस चरणमा कर प्रशासनको अवधारण निर्माण गर्ने, संगठन संरचनाको विकास गर्ने र कानूनी सुधारको थालनी भएको पाइन्छ । कानून बमोजिम मात्र कर लगाउन पाउने प्रथाको थालनी आयकर ऐन, २०१९ को व्यवस्थाले गरेकोले यसलाई प्रथम पुस्ताको सुधार भनिएको हो ।

दोस्रो पुस्ताको सुधार (२०३१ देखि २०४९ सम्म)

आयकर ऐन, २०३१ को तर्जुमा भएपछि नेपालको कर प्रणालीलाई कानूनमा आधारित कर प्रणालीको विकासको थालनी भएको थियो यो समयमा करारोपण गर्दा करदाताको अधिकारको पालना र कर प्रणालीलाई पनि विभिन्न कानूनी संसोधन मार्फत आधुनिकीकरण गर्ने र करदाता एवं कर प्रशासनलाई पनि उत्तरदायी बनाउन खोजिएको थियो ।

तेस्रो पुस्ताको सुधार (२०४९ पछि २०५८ सम्म)

यस चरणमा मूलतः नेपालमा आयकर र स्वयंकर प्रणालीको थालनी, कर अवधिको निश्चितता, चालु वर्षको आधारमा कर संकलन, मूल्य अभिवृद्धि कर प्रणालीको थालनी र विश्वव्यापी रूपमा प्रचलित भएका आयकर तथा अन्तःशुल्क कानूनको निर्माण गरिएको थियो । यो समयमा नेपालको कर प्रणालीमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरि पूर्णतः आधुनिक कर प्रणालीका स्वरूपहरूको थालनी भएको पाइन्छ ।

चौथो पुस्ताको सुधार (२०५८ पछि हाल सम्म)

नेपालको कर प्रणालीमा २०४९ देखि २०५८ सम्म आँउदा आधुनिक कर प्रणालीको विकासका लागि कानूनी सुधारको कार्य

भएको थियो । यस पछि नेपालको कर प्रणालीलाई थप आधुनिकीकरण गर्न करदाताको कर सहभागिता लागत र समय घटाउन विद्युतीय कर सुशासन, आन्तरिक सरल कार्य प्रक्रियाको निर्माण, जोखिममा आधारित कर परिक्षण, २१ औं शताब्दीलाई सुहाउदो मानविय विकास, नतिजामा आधारित व्यवसायिक संगठन र कार्य विशिष्टीकरणको लागि संस्थागत सुधार गर्ने आन्तरिक राजस्व विभागका सुधारका कार्यसूचीहरू छन् । विश्व अर्थतन्त्र र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई मुलुकको हित अनुकूल बनाउदै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा नेपालको कराधारको संरक्षण गर्ने गरि नीतिगत सुधार पनि यसै चरणमा थालिएको छ ।

करको स्वेच्छिक कर सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने हिसावले कर कानूनको सुधार गर्ने र सबै कानूनलाई करदातामैत्री र कर सहभागिता लागत मैत्री बनाउन खोजिएको थियो । यसै क्रममा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषबाट प्रत्येक वर्ष गरिने अनुगमनले सुधारको लागि बाध्य दबाव परेको थियो भने आन्तरिक रुपमा अर्थतन्त्रको विस्तारसंगै लगानीको वातावरणमा देखिएको उत्साहजनक अवस्थाले कर सुधारको लागि मार्ग प्रशस्त गरेको थियो । वस्तु तथा सेवामा आधारित विक्रिकर करदातामैत्री तथा लगानीमैत्री हुन नसकेको कारण कर प्रणालीको सुधारको आवश्यकता महसूस गरी नेपालमा मूल्य अभिवृद्धि कर प्रणालीको सुरुवात २०५४ सालबाट भएको हो । मूल्य अभिवृद्धि करको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न डेनिस सरकारको सहयोगमा लामो समय सम्म कर प्रणाली सुधारको अभियन्ता भएर सो कार्य अन्तर्गत नेपालको आयकर प्रणालीको कानूनी सुधारको आवश्यकतालाई अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको अग्रणी भूमिकामा जर्मन सरकारले GIZ मार्फत सहयोग विस्तार गर्न थालेको थियो । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्राविधिक सहयोगमा नयाँ आयकर ऐनको तर्जुमा गर्न थालिएको थियो । आय कर कानूनको तर्जुमा एवं कार्यान्वयनमा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष र जर्मन सरकारको सहयोग प्राप्त भएको थियो । कर प्रणालीको मुख्य अवयवको रुपमा रहेको सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा दुवै देशबाट सहयोग प्राप्त भइ PROTAX प्रणालीको विकास भएको छ । यसको अतिरिक्त नेपालको कर प्रणालीलाई आधुनिकीकरण र सुशासन उन्मुख गर्न नेपाल सरकारलाई यी दुवै अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाको उल्लेखनीय सहयोग रहेको थियो । यसका अतिरिक्त आन्तरिक कार्य निर्देशिकाको निर्माण, सरलीकरण गर्न र २१ औं शताब्दीको आर्थिक जटिलता र त्यसले कर प्रणालीमा ल्याउने संभाव्य समस्याको समाधान गर्न सक्ने जनशक्तिको भरपर्दो व्यवस्थापनमा सहयोग गरेको थियो । नेपालका कर प्रणालीका सुधारका कार्यसूची कानूनी रुपमा सहि भएता पनि यसको कार्यान्वयनका लागि थप सुधारको खाँचो भने अझै देखिएको छ । सरकारको कर संकलन लागत दीर्घकालमा घटाउन खोजिएको छ । आन्तरिक राजस्व विभागले एकातिर करदाताको मन क्रमशः जित्दै गएको छ भने सरकारको विश्वास र भरोसा प्राप्त गर्न थालेको छ । सुधारको सहि मार्गचित्र सहितको निरन्तर सुधार प्रयास नै विभागको बदलिदो सकारात्मक छविको आधारभूमि हो । यसर्थ अबका दिनमा आन्तरिक राजस्व विभागले यो क्षण सम्मको सुधारलाई अझ परिमार्जन गर्न र अर्थव्यवस्थाले ल्याउने जटिलता र विश्वव्यापीकरणका गम्भिर आर्थिक प्रभावबाट बचाउन निम्न क्षेत्रमा सुधारका कार्यहरू गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

नीतिगत सुधारका क्षेत्र

- अर्थतन्त्रको विस्तार र विकासका लागि करको दरमा बृद्धि नगरी करको आधार र दायरामा विस्तार गर्नु पर्ने ।
- नेपालका कर कानूनलाई आर्थिक विस्तार गर्न सघाउने गरी लगानीमैत्री बनाउनु पर्ने ।
- व्यवसायको दक्षता बढाउनको लागि कारोबार लागत नबढने गरी करको सेवा प्रवाह र प्रोत्साहनमूलक नीतिको अवलम्बन गर्नु पर्ने ।
- कर नीतिको कार्यान्वयन गर्दा देखा पर्ने सक्ने तटस्थताको अन्तरविरोधहरूको दक्षतापूर्वक निरूपण गर्ने ।
- करदाताको स्वेच्छिक कर सहभागितामा सुधार गर्ने र करदातालाई प्रदान गर्ने सेवाको उत्कृष्टतामा सुधार गर्ने ।
- नेपालको कर प्रणालीलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप विकास गर्ने ।
- कराधारको संरक्षण गर्ने, विदेशी पूँजि र प्राविधिको आयात हुन सक्ने बनाउने ।

- कर नीतिको प्रभावकारी विश्लेषण गरी कर छुट सम्बन्धमा पूनः विचार गर्ने ।
- मूल्य अभिवृद्धि कर, आयकर र अन्तःशुल्क ऐनको कार्यान्वयन स्तरको प्रभाव अध्ययन गर्ने ।
- कर लेखा परीक्षकहरूलाई कर प्रशासनमा सूचीकृत हुने प्रणालीको थालनी गरि नीजहरूकालागि आचार संहिताको निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- कार्यसम्पादन प्रोत्साहन प्रणालीलाई निरन्तरता दिदै कार्य सम्पादन सम्भौता गर्ने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

कार्यसञ्चालन कुशलताका लागि गर्नु पर्ने सुधार

- आन्तरिक कार्यप्रक्रियामा सरलीकृत गर्न आयकर निर्देशिका, स्थायी संस्थापन निर्देशिका, मूल्य हस्तान्तरण निर्देशिका, दीर्घकालिन करार निर्देशिका, GAAR नियमको व्याख्यात्मक निर्देशिका, दोहोरो कर मुक्ति संभौताको नेपालको ढाँचा, करदर्ता तथा कर संकलन सम्बन्धी निर्देशिका, अन्तःशुल्क तथा मूल्य अभिवृद्धि करको निर्देशिका र कर परीक्षण तथा अनुसन्धान निर्देशिका बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।
- कर भुक्तानी प्रणालीमा सरलता ल्याउन प्रथम चरणमा स्वीकृत प्राप्त बैंकहरूलाई मात्र Any Bank Branch (ABB) प्रणाली अवलम्बन गर्ने, त्यस पछि Internet Banking प्रणालीमा जाने र त्यस पछि सबै बैंकबाट कर भुक्तानी प्रणाली र विधुतीय माध्यमबाट पनि कर भुक्तानी गर्न सक्ने प्रणालीमा जाने नीति अवलम्बन गर्ने ।
- करजोखिमका रुपमा रहने करमा दर्ता नहुने, करको विवरण समयमा नदिने, तोकिएको म्याद भित्र कर भुक्तानी नगर्ने, करको यथार्थ र सहि विवरण दाखिला नगरेबाट हुने गम्भिर करछलीको निराकरण गर्न एवं यसको जोखिम कम गर्न करदाताको व्यक्तिगत सूचना बैंक बनाउने ।
- कर सहभागिता स्तरको मापन गर्ने कार्यको लागि हाल लिएको सूचना बैंक र जोखिम विश्लेषण संयन्त्रको थप परिमार्जन गरी पूणता प्रदान गर्ने ।
- नियतबस करको भुक्तानी नगर्ने करदातालाई कानूनी कार्यवाहीको दायरमा ल्याउने ।
- करदातालाई आफ्नो कर दाखिला सम्बन्धी विवरण कर भुक्तानी स्वयं कर निर्धारण प्रणालीको माध्यमबाट गराउन उत्प्रेरित बनाउने ।
- प्रशासकीय पुनरावलोकन प्रणालीमा सुधार गरी यसको निर्णयमा दक्षता ल्याउन आवश्यक पूर्वाधार सहितको सुधार गर्ने ।
- कर परीक्षण तथा अनुसन्धान प्रणालीलाई गुणात्मक बनाउन र यसबाट कर सहभागिताको स्तर बढाउन आन्तरिक कर परीक्षण अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- करदातालाई करका औपचारिकता पूरा गर्न सक्षम बनाउनका लागि व्यापक मात्राको सूचना प्रवाह र करदाता शिक्षाको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- करदाता शिक्षा तथा कर अनुगमनको लागि कल सेन्टरको प्रयोग गर्ने ।

E- Tax मा सुधार

- हालको PRO TAX system लाई विभिन्न खण्डमा तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएकोमा सहायक e-tax application लाई एउटै window मा एकीकृत गरि थप सुधार गर्ने ।
- विधुतीय माध्यमबाट करदाता दर्ताको निवेदन लिने प्रणालीको थालनी गर्ने ।
- कर बक्यौता राख्ने करदातालाई कर भुक्तानी गर्न तथा विवरण दाखिला गर्ने सूचना करदाताकोमा email मार्फत स्वचालित रुपमा जाने व्यवस्था गर्ने ।
- हालको विधुतीय माध्यमबाट करदाताको विवरण दिने प्रणालीलाई चुस्त र भरपर्दो बनाउने ।

- जोखिममा आधारित कर परीक्षणको छनौट गर्न Risk Engine लाई थप परिमार्जन गर्ने ।
- करदाताका कर सम्बन्धी सूचनाको भरपर्दो भण्डारण गरी दीर्घकाल सम्म सुरक्षण गर्ने ।
- e-governance master plan लाई प्राथमीकताका साथ विभाग र अन्तर्गत कार्यालयको सूचना प्रविधिको विकास गर्न कार्यान्वयन गर्ने ।
- विभागको web site लाई सहज सूचना प्रवाह हुने गरी करदाता शिक्षा र करदातामैत्री गराउने ।
- विद्युतीय माध्यमबाट कर भुक्तानी गर्ने प्रणालीको अध्ययन गर्ने ।

संगठन पुर्नसंरचनाको लागि सुधार

- स्वीकृत नयां संगठन संरचना अनुसार तत्काललाई उपत्यकाभित्र करदाता सेवा कार्यालयहरूको स्थापना गरी संचालनमा ल्याउने ।
- कार्यगत संरचनात्मक कार्य ढाँचालाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गरी कार्य विशिष्टिकरणमा जोड दिने ।
- अधिकृतमूलक कार्य प्रणालीलाई बढाउदै जाने । यसका साथै करको cader based र कार्यगत विशिष्टिकरणको योग्यताको आधारमा कार्य जिम्मेवारी दिने ।
- सूचना प्रणालीमा आधारित संगठनको रुपमा विकास गर्ने ।
- कार्यालयको भौतिक सुधारलाई कार्यप्रणाली सँग अन्तरमिलान गर्ने ।
- आन्तरिक राजस्व प्रशासनको न्यूनतम ३० वर्षको भौतिक पूवाधारको लागि संरचना र त्यसको लागि लगानीको प्रक्षेपण गर्ने ।
- सबै कार्यालयको भौतिक पुर्वाधार विकास गर्दा करदातामैत्री, आधुनिक र सुविधा सम्पन्न बनाउने ।

मानवीय स्रोतको क्षमता विकास

- कर्मचारीहरूको क्षमता विकासको लागि तालिम नीतिको तर्जुमा गर्ने । सेवा प्रवेश गर्दा न्यूनतम १ वर्ष अगाडि देखि कर विषयमा अध्ययन गर्ने व्यवस्थाको लागि Tax academy बनाउने । नियमित सेवामा रहेकाहरूको तालिमको आवश्यकता पहिचान गरी पुनर्ताजकी तालिम दिने ।
- कर्मचारीको कार्य जिम्मेवारी तोक्दा तालिमको अनुभवलाई आधार लिने ।
- विदेशमा कर सम्बन्धी अध्ययन गरेका जनशक्तिलाई आन्तरिक राजस्व विभागमा कार्य जिम्मेवारी दिने ।
- विदेशी संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी वैदेशिक तालिमका लागि थप प्रयास गर्ने ।
- कार्यसम्पादनमा आधारित सरुवा नीतिको अवलम्बन गर्ने ।
- व्यवसायिक कार्य संस्कृतिको विकासको लागि दक्ष कर्मचारीहरूको outer exposor दिने ।
- प्रत्येक ५ वर्षमा कर सम्बन्धी न्यूनतम ६ महिने आवासीय तालिम दिने ।
- लोक सेवा आयोगको सहमतिमा व्यवस्थापन र अर्थशास्त्र विषयमा विश्वविद्यालयको शैक्षिक अध्ययनमा उच्च अंक प्राप्त गर्ने विधार्थीलाई यस सेवामा सिधै अन्तर्वार्ताका माध्यमबाट नियुक्ति गर्ने प्रणालीको अवलम्बन गर्ने ।
- विभाग भित्रका दक्ष जनशक्तिलाई यसै संगठन भित्र कायम राख्ने नीतिको कार्यान्वयन गर्ने ।
- अर्थ मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायमा वर्षको एक पटक आर्थिक वर्ष प्रारम्भ हुने महिनामा सरुवा गर्न सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट सैद्धान्तिक सहमति लिने प्रयास गर्ने ।

भाग २
आर्थिक वर्ष २०६६।६७ को समष्टिगत उपलब्धी

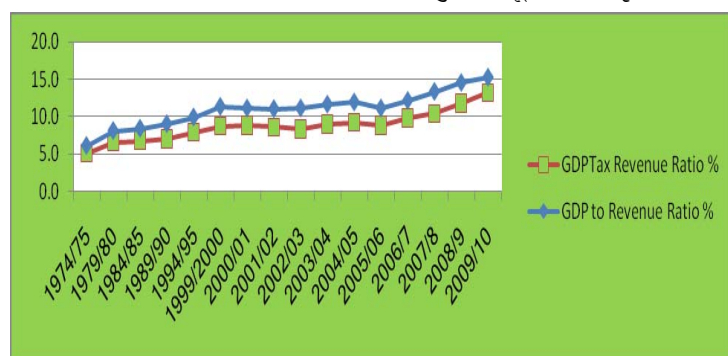

२ आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को समष्टिगत उपलब्धी

नेपाल सरकारले गत आर्थिक वर्ष बजेट बक्तव्य मार्फत स्वेच्छिक कर सहभागिताको माध्यमबाट आन्तरिक स्रोतको आधिकतम परिचालन गर्ने, कर नीतिलाई लगानीमैत्री नीतिको रूपमा उत्प्रेरक बनाउने, राजस्व चुहावटलाई नियन्त्रण गर्न सूचना प्रणालीमा आधारित कर अनुसन्धान प्रणालीमा जोड दिने उद्देश्यका साथ “हामीले तिरेको कर हाम्रै विकासका लागि, आधुनिक र समृद्ध नेपाल निर्माणका लागि” भन्ने मूल अभियानका साथ कर सहभागिता वर्ष, २०६६ को कार्यान्वयन गर्ने रणनीति अवलम्बन गरेको थियो । यस अर्न्तगत करको दायरा फराकिलो बनाउने, समाजिक सुरक्षा र सदाचार अभिवृद्धि गर्ने, नीजि क्षेत्रको विकासका लागि अनुकूल वातावरण प्रवर्द्धन गर्ने, करदाताको व्यवसायिक लागत घटाउने, व्यवसायको विकास एवं विस्तारको लागि कर सहूलियतमा वृद्धि गर्ने र राजस्व प्रशासनमा व्यवस्थापकीय सुधार गरी कर प्रशासनको क्षमताको विकास गरी करदेयी क्षमता अनुसारको राजस्व संकलन गर्ने रणनीतिका साथ गत वर्षको राजस्व नीतिको कार्ययोजना सहित कार्यान्वयन गरिएको थियो । मूल्य अभिवृद्धि करमा रु. ५१ अर्ब ५६ करोड लक्ष्य निर्धारण भएकोमा यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट ५४ अर्ब ९२ करोड असूल भएको थियो । सो मध्ये पैठारीतर्फ रु. ३४ अर्ब ५४ करोड र स्थानीय तर्फ २० अर्ब ३८ करोड असूल भएको छ । स्थानीय तर्फ लक्ष्यको तुलनामा ११७.७३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । आयकर तर्फ ३६ अर्ब २९ करोड ८० लाख लक्ष्य मध्ये रु. ३३ अर्ब ८२ करोड असूली हुन गै लक्ष्यको ९३.१७ प्रतिशत प्रगति भएको छ । त्यस्तै अन्तःशुल्क तर्फ रु. १८ अर्ब ६४ करोड लक्ष्य भएकोमा रु. २४ अर्ब १४ करोड असूली भै लक्ष्यको १३०.३८ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । पैठारी अन्तःशुल्क तर्फ १० अर्ब ५५ करोड र स्थानीय तर्फ रु. १३ अर्ब ५९ करोड असूली भएको छ । पैठारीतर्फ उल्लेखनीय रूपमा लक्ष्यको तुलनामा १६७.७३ प्रतिशत वृद्धि भएको छ । यसरी समग्रमा राजस्व संकलनको राष्ट्रिय वृद्धि प्रतिशत २५.४२ भएता पनि आय कर बाहेक अन्य सबै करहरूको असूली प्रतिशत सो भन्दा बढी रहन गएको छ । यसै गरी गत वर्षको यसै अवधिको तुलना आय कर, मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्कको संकलन वृद्धि क्रमश ३७, ३८.३४ र ४९.८४ प्रतिशत रहन गएको छ । राजस्व परिचालनको समग्र अवस्था र संरचनागत विश्लेषण तथा गत वर्ष कर नीतिको कार्यान्वयनका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरूको विश्लेषण निम्नानुसार गरिएको छ ।

२.१ कुल गार्हस्थ उत्पादनसंग राजस्व परिचालनको अनुपात

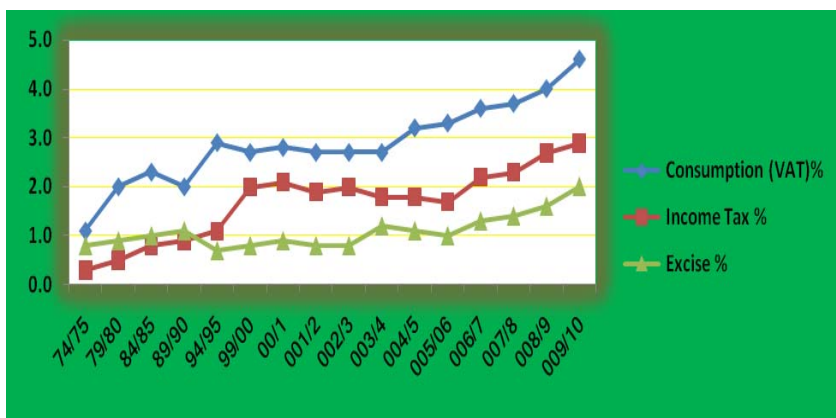
नेपालको आधुनिक कर प्रणालीको थालनी भएको आधार वर्ष २०१८/१९ लाई मान्दा शुरुका वर्ष कुल गार्हस्थ उत्पादनको उत्पादक मूल्यको तुलनामा कूल राजस्व असूलीको अनुपात करिब ६.१ प्रतिशत रहेकोमा यो अनुपात मूल्य अभिवृद्धि करको कार्यान्वयन भएपछि आर्थिक वर्ष २०५४/५५ मा आउदा करिब ११.३ प्रतिशतमा पुगेको थियो । आधुनिक आयकर ऐनको कार्यान्वयन पछि आर्थिक वर्ष २०५८/०५९ मा यसको यो अनुपात ११ प्रतिशतमा कायम भएको थियो । यसै क्रममा नेपालको अर्थतन्त्रको विस्तार संगसंगै आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा आईपुग्दा यसको अनुपातमा उल्लेखनीय सुधार आई १५.२ प्रतिशत पुग्न गएको देखिन्छ । कुल गार्हस्थ

उत्पादनमा कर राजस्वको अनुपात पनि आर्थिक वर्ष २०१८/१९ मा करिब ५.१ प्रतिशत रहेकोमा यसको अनुपात उपरोक्त अवधिमा क्रमश ८.७ र १३.२ प्रतिशतमा पुग्न गएको देखिन्छ । यी तथ्यांकको आधारमा नेपालमा करको आधार तथा कर संकलनको अवस्था विकासोन्मुख देशहरूको तुलनामा क्रमशः सुधार उन्मुख रहेको पुष्टि हुन्छ ।

२.२ कुल गार्हस्थ उत्पादनसंग मूल्य अभिवृद्धि कर, आयकर र अन्तःशुल्क कर राजस्व परिचालनको अनुपात

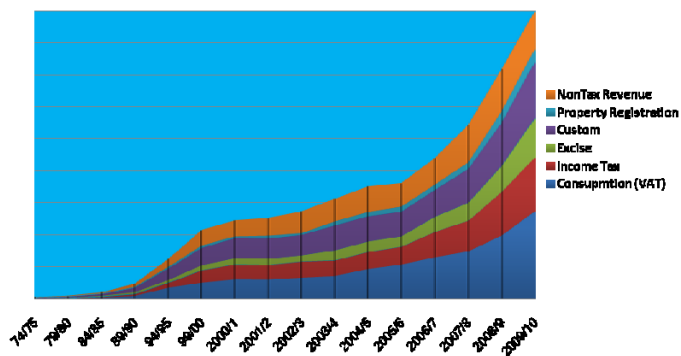
आर्थिक वर्ष २०१८।१९ लाई आधार वर्ष मानी विश्लेषण गर्दा वस्तु तथा सेवाको उपभोगमा आधारित कर संकलनको योगदान त्यस वर्ष कूल गार्हस्थ उत्पादनको उत्पादन मूल्यमा करिब १.१ प्रतिशत रहेकोमा मूल्य अभिवृद्धि करको कार्यान्वयन पछि यसको अनुपातमा बृद्धि हुन गई २.७ प्रतिशत पुग्न गएको थियो । गत आर्थिक वर्ष २०६६।६७ सम्म आउंदा यसको अनुपातमा बृद्धि हुन गई ४.६ प्रतिशत पुग्न

गएको छ । यसै गरी आयकरको अवस्था पनि उक्त आर्थिक वर्षहरूमा करिब ०.३ प्रतिशत रहन गएकोमा नयाँ आयकर ऐनको कार्यान्वयन पछि यसको अनुपातमा २ प्रतिशत र गत आर्थिक वर्ष सम्म आउंदा फराकिलो आधार सहित करिब २.९ प्रतिशत पुग्न गएको छ । यसै गरी उपभोगमा आधारित अन्तःशुल्कको अनुपात पनि शुरूको आधार वर्षमा तत्कालको बिक्री करको हाराहारीमा तर आयकर भन्दा बढी रहेकोमा मूल्य अभिवृद्धि कर र नयाँ आयकर ऐनको कार्यान्वयन पछि यसको अंशमा केहि गिरावट देखिएता पनि नेपालले विश्व व्यापार संगठनको सदस्यता प्राप्त गरि सकेपछि भन्सार राजस्वको न्युनता परिपूर्ति गर्न थप क्षेत्रमा यस करको करारोपण गर्न थालिएपछि यसको अनुपातमा पनि क्रमशः बृद्धि हुँदै गत आर्थिक वर्ष सम्म आई पुग्दा अन्तःशुल्कको योगदान कुल गार्हस्थ उत्पादन संगको अनुपातमा करिब २ प्रतिशत पुग्न गएको छ ।

२.३ राजस्वको संरचनागत अवस्था

राजस्वको संरचनात्मक अवस्थाको विश्लेषण गर्दा आर्थिक वर्ष २०१८।१९ का वर्षहरूमा राजस्व संकलनको दिगो आधार भन्सार, वस्तु तथा सेवाको उपभोगमा आधारित कर, सम्पत्तिको दर्ता र उपभोगको मालपोत, अन्तःशुल्क र गैर कर राजस्वको योगदान रहेको थियो । कर प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्न थालिए पछि यसको संरचनामा समेत परिवर्तन हुँदै गएको देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०६६।६७ मा आईपुग्दा राजस्व संरचनामा ठुलो परिवर्तन देखा परेको छ । कर राजस्वमा मूल्य अभिवृद्धि करको अंश क्रमशः बढ्दो अवस्थामा रहेको छ भने गत वर्ष भन्सार दरबन्दीमा गरिएको परिवर्तनका कारणले गर्दा भन्सार राजस्व मूल्य अभिवृद्धि कर पछि राजस्वको दोस्रो स्रोत देखिएको भएता पनि आर्थिक वर्ष २०६५।६६ मा आयकर राजस्वको स्रोतको दोस्रो स्थानमा रहेको थियो । यसपछि भन्सार तथा अन्तःशुल्क र गैर कर राजस्वको र त्यस पछि सम्पत्तिमा आधारित कर राजस्वको योगदान रहेको छ । अझै पनि अप्रत्यक्ष कर राजस्वको योगदान बढि नै रहेको र कूल राजस्वमा कर राजस्वको योगदानमा भने बृद्धि हुँदै गई रहेकोछ । मूलत नेपालको कर राजस्व संरचनाको अंशमा भएको बढोत्तरीले करको आधार फराकिलो हुँदै गएको र कर प्रणालीको सुधारको कार्यदिशा ठिक भएको अवस्थामा राजस्वको दिगोपना आउन सक्ने देखिन्छ ।

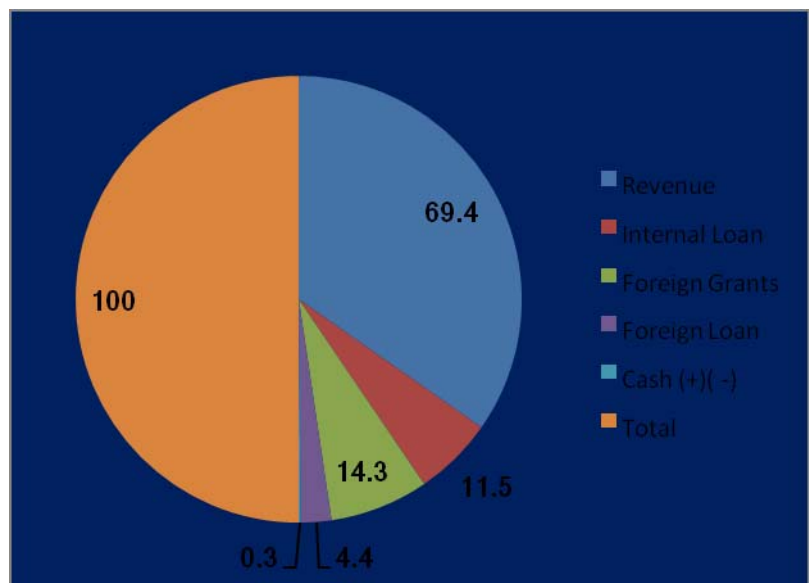

आर्थिक वर्ष २०६६/६७ सम्म आउदा शीर्षकगत राजस्वको विश्लेषण गर्दा अभै पनि अप्रत्यक्ष करको योगदान बढी छ भने प्रत्यक्ष कर राजस्वको अंशमा क्रमिक सुधारको संकेत देखिन थालेको छ । अप्रत्यक्ष कर राजस्वमा मूल्य अभिवृद्धि कर राजस्वको योगदान ४७.९५ प्रतिशत, भन्सार राजस्वको ३०.६८ प्रतिशत, अन्तःशुल्कको २१.२१ प्रतिशत रहन गएको छ । मूल्य अभिवृद्धि कर राजस्वमा अभै पनि पैठारीमा आधारित Inputs tax को अंश ६२.८९ प्रतिशत रहन गएको छ । आन्तरिक राजस्वको अंश भने ३७.११ प्रतिशत रहन गएकोछ । यस अन्तर्गत मूल्य अभिवृद्धि कर राजस्वको संरचनागत रुपमा विश्लेषण गर्दा आन्तरिक मूल्य अभिवृद्धि कर राजस्वमा उत्पादनको १०.९६, विक्रि वितरणको ६.०१, ठेक्का तथा परामर्शको ३.९९, पर्यटन व्यवसायका ४.४ र अन्य सेवाको १२.११ प्रतिशत योगदान रहन गएको छ । समग्रमा भने मूल्य अभिवृद्धि कर राजस्व कूल राजस्वको ३०.५२ प्रतिशत र कर राजस्वको ३५.१४ प्रतिशत हुन आउछ । यसै गरी कूल राजस्वको अनुपातमा अन्तःशुल्कको योगदान १३.५१ प्रतिशत रहन गएको छ भने कर राजस्वमा यसको योगदान १५.५५ प्रतिशत रहन गएको छ । तर अप्रत्यक्ष कर राजस्वमा यसको योगदान भने २१.२१ प्रतिशत रहन गएको छ । शीर्षकगत रुपमा हेर्दा पैठारी अन्तःशुल्कको योगदान कूल अन्तःशुल्क संकलनमा ४३.७ प्रतिशत र आन्तरिक अन्तःशुल्कको योगदान ५६ प्रतिशत रहन गएको छ । आन्तरिक अन्तःशुल्कको क्षेत्रगत योगदान हेर्दा चुरोट तथा विडिको योगदान १९.३, मदिराको १५, वियरको १२ र अन्य औद्योगिक उत्पादनको १० प्रतिशत रहन गएको छ ।

प्रत्यक्ष कर राजस्वमा आयकरको योगदान करिब ८१ प्रतिशत रहन गएको छ भने अन्य करको योगदान १९ प्रतिशत मात्र रहन गएको छ । आयकर तर्फको राजस्व संकलनको संरचनागत विश्लेषण गर्दा अभै पनि संस्थागत आयकरको अंश बढी छ । व्यक्तिगत आयकरको अंश विस्तारै बढ्दै गेला पनि अपेक्षित रुपमा असूल हुन सकेको छैन । कूल आयकर संकलनमा पारिश्रमिक करको अंश १३.०४ प्रतिशत रहेको छ भने संस्थागत आयकरको अंश ७१.०८ प्रतिशत रहन गएको छ । कूल राजस्व संकलनमा आयकरको योगदान ३०.५२ प्रतिशत र कर राजस्वमा यसको योगदान ३५.१४ प्रतिशत रहन गएको छ ।

२.४ साधन विनियोजनमा राजस्वको योगदान

कर सुधारको कार्ययोजना थालनी गर्दाको बखत आर्थिक वर्ष २०४९/५० मा साधन विनियोजनमा राजस्वको योगदान ५० प्रतिशत भन्दा कम भएकोमा आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा सरकारको कूल सार्वजनिक खर्चको परिचालनमा राजस्वको योगदान ६९.४ प्रतिशत पुग्न गएको छ । आन्तरिक ऋणको अंश ११.५ प्रतिशत रहेको छ भने नगद मौज्जातबाट ०.३ प्रतिशत परिचालन गरी १८.८ प्रतिशत स्रोत मात्र वैदेशिक अनुदान र ऋणबाट व्यहोरिएको छ ।

वैदेशिक सहायता मध्ये वैदेशिक अनुदानको अंश १४.३ र ऋणको अंश ४.४ प्रतिशत रहन गएको छ । नेपालको विकासका लागि साधन परिचालनको अवस्था क्रमश आत्मनिर्भर तर्फ उन्मुख हुदै गरेको देखिन्छ ।

२.५ कर सहभागिता वर्ष २०६६

नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०६६/६७ लाई कर सहभागिता वर्षको अभियान सञ्चालन गर्ने नीति अनुरूप कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । यसले मूलतः करदातालाई करको दायरमा आउन, करको यथार्थ र सहि विवरण तोकिएको समयमा दिन, करको भुक्तानी पनि म्याद भित्रै गर्न र करको सहभागिताको स्तरमा सुधार गरी सहि र यथार्थ कर विवरणको माध्यमबाट प्रतिवेदन गर्न अभियानका रूपमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएका थिए । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ लाई कर कार्यान्वयन अभियान वर्षको रूपमा सञ्चालन गर्ने सन्दर्भमा आधार तयार गर्न स्वेच्छिक कर सहभागिता वृद्धि गर्ने सन्देशमूलक कार्यक्रम थिए । यसको उद्देश्य मूलतः करको दायरा फराकिलो बनाउने, करदातालाई करका औपचारिकता पूरा गर्न सक्षम बनाउने र करको स्वेच्छिक सहभागिताको स्तरमा सुधार ल्याउने रहेको भएता पनि करको सहभागिता नगर्ने वा कम गर्ने उपर कर अनुसन्धानको प्रभावकारी विधिबाट सहभागिताको स्तरमा सुधार गर्ने रणनीति पनि अख्तियार गरिएको थियो । यो कार्यक्रमबाट कर प्रशासनले प्रवाह गर्ने सेवाको स्तरमा पनि सुधार गर्ने लक्ष्य राखिएको थियो । यस कार्यक्रमबाट धेरै कार्यालयहरूका सेवा कक्षहरूलाई करदाता मैत्री र सूचना मैत्री बनाईएको छ । यसको अर्को पक्ष भनेको कर प्रशासनको बारेमा जनता सँग अन्तरसम्वाद गराई बजारमा बिल लिने दिने वानिको विकास गर्ने र दीर्घकालमा अर्थव्यवस्थालाई पारदर्शी बनाउने उद्देश्यले आय आर्जन गर्ने सबै व्यक्तिलाई विद्युतीय माध्यमबाट स्थायी लेखा नम्बर उपलब्ध गराउने रहेको थियो । करदातालाई विभिन्न विद्युतीय तथा प्रिन्ट मिडियाको माध्यमबाट कर सम्बन्धी जानकारी र सूचना सम्प्रेषण गर्नु रहेको थियो ।

यस अभियान अर्न्तगत सम्माननीय राष्ट्रपति, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदका सदस्यहरूलाई व्यक्तिगत स्थायी लेखा नम्बर दिने कार्यको थालनी गरी यो आर्थिक वर्ष भरी ९८,४४४ लाई यो प्रमाण पत्रको वितरण गरिएको थियो । व्यवसायिक स्थायी लेखा नम्बर तर्फ ४९,१५३ वितरण गरिएको र मूल्य अभिवृद्धि करमा १२,५४० करदाता दर्ता भएका छन् । करदातालाई करदाता शिक्षा दिन कान्तिपुर टेलिभिजनमा **समृद्ध नेपाल नामक** कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ । स्थानीय कार्यालयहरूले ४७० करदाता शिक्षा कार्यक्रम करदातालाई प्रदान गरेका थिए । स्वयंसेवकहरू परिचालन गरी बजार अनुगमन गर्ने कार्य गरिएको थियो । २,४६९ बजार अनुगमनका कार्य गरी आम उपभोक्तालाई सामान खरिद गरे पछि विल लिने र व्यापारीलाई सामान विक्री पछि विल दिने वानिको प्रवर्द्धन गराउन सचेत गराउने कार्य गरिएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को तुलनामा २०६६/६७ मा कार्यालयमा प्राप्त हुने कर विवरणमा ६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।

आन्तरिक राजस्व विभागले आफ्नो कार्यप्रणालीलाई मुख्यरूपमा तीन वटा प्रमुख उत्पादक क्षेत्रमा बाडेको छ । कर सहभागिता स्तरमा सुधार गर्न र कार्यको विशिष्टिकरणको लागि यस प्रकारको बर्गीकरण गरिएको हो । मूलतः करको सहभागिता वृद्धिको लागि करदाता सेवा, कर संकलन र कर परीक्षण तथा अनुसन्धान गरी कार्यको विभाजन गरिएको छ । यसैको आधारमा कार्यालयहरूका कार्यसम्पादनका लक्ष्यहरू निर्धारण गरी सो को आधारमा कार्यालयको कार्य नतिजाको स्तरको मापन र कर्मचारीको लागि दिईने कार्यसम्पादनको प्रोत्साहन भत्ता पनि निर्धारण गरिएकोछ । कार्यगत विभाजन गरी यसैको आधारमा कार्य सम्पादन सूचकांक विकास र मूल्यांकन गर्ने आन्तरिक राजस्व प्रशासनको कार्यसूत्र भएकोले समग्र क्षेत्रगत उपलब्धिको विश्लेषण पनि यसैको आधारमा गरिनु पर्दछ । यसबाट नेपालको कर सुधारका कार्यसूची कत्तिको प्रभावकारी बने, नीतिगत सुधारका योजना कार्यान्वयन भए कि भएनन् भनी विश्लेषण गर्न सकिने र यसैको आधारमा आगामी दिनमा पनि थप सुधारका योजना र रणनीतिको निर्माणको लागि आधार तयार हुन्छ । गत वर्ष करदाता सेवा अर्न्तगत आठ वटा मुख्य कार्यसम्पादन परिसूचक अर्न्तगत २७ वटा सहायक कार्यसम्पादन परिसूचकहरू कार्यान्वयनमा ल्याईएको थियो । यसै गरी कर संकलन अर्न्तगत ९ मुख्य कार्यसम्पादन परिसूचक अर्न्तगत २० वटा सहायक कार्यसम्पादन परिसूचकहरू विकास गरी प्रयोगमा आएका थिए । यसै गरी कर परीक्षण तथा अनुसन्धान तर्फ १२ वटा मुख्य कार्यसम्पादन परिसूचक अर्न्तगत २८ वटा सहायक कार्यसम्पादन परिसूचकहरूको प्रयोग गरिएको भएता पनि केहि कार्यसम्पादनहरूको स्तर मापन हुन नसक्ने भएकोले सकारात्मक कार्यसम्पादन तथा नकारात्मक कार्यसम्पादन परिसूचकहरूमा विभाजन गरिएको थियो । कर प्रशासनलाई नतिजामुखी बनाउने दिशामा यी सूचकहरू कार्यसम्पादनलाई समष्टिगत रूपमा गुणात्मक गर्ने गरी पनि निर्देशित छन् । समग्र

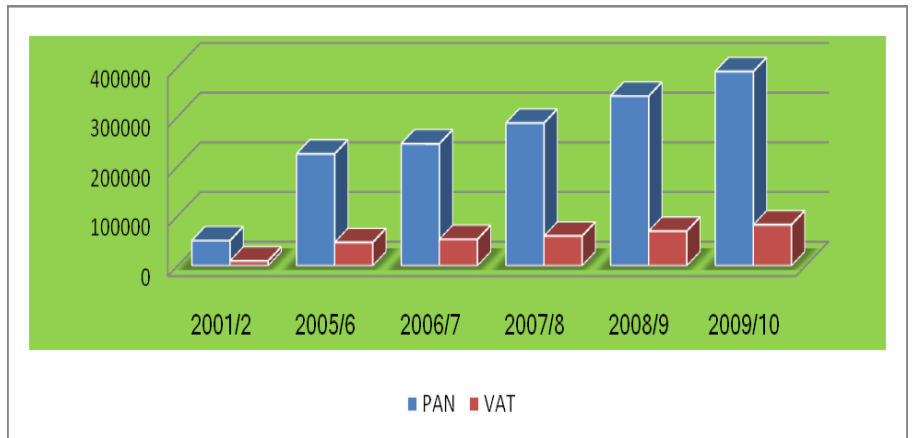
रूपमा यस विभागबाट सम्पादन गरिने कार्यलाई यसै सूचकहरुमा ढाली व्यवसायिक कार्ययोजना बनाउने र सो को आधारमा नतिजाको विश्लेषण गर्ने अभ्यास गरिएको छ । यसैको प्रतिस्पर्धाको आधारमा कार्यालयको कार्यसम्पादनको मापन गर्ने गरिन्छ । यो कार्यसम्पादनमा आधारित कामहरुको लक्ष्य निर्धारण गरी कार्य जिम्मेवारी दिईने हुदा यो व्यवस्था कार्यसम्पादन सम्झौताका आधारमा कार्य गराउने र त्यसको आधारमा पारिश्रमिकको भुक्तानी गरिने प्रणालीसंग आवद्ध गर्ने गरि उन्मुख रहेको छ । आन्तरिक राजस्व प्रशासनको कार्य प्रणालीलाई एउटा समग्र प्रणालीको रूपमा विश्लेषण गर्ने हो भने करदाता सेवा शाखाले Inputs को रूपमा कार्य गर्दछ, कर परीक्षण तथा अनुसन्धान शाखाले Process को कार्य गर्दछ र संकलन शाखाले Out puts को रूपमा कार्य गर्दछन् । यो कार्यजालोले समष्टिगत रूपमा कर प्रणालीको प्रभावकारिताको अभिवृद्धि गर्दछ । यस खण्डमा सके सम्म कर प्रणालीको समग्र कार्यसम्पादनको तुलना गरिएको छ र तथ्याङ्क उपलब्ध नभएको अवस्थामा गत वर्षसँग मात्र तुलना गरी विश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

२.६ करदाता सेवा

यस शाखाले मूलतः करको दायरा फराकिलो बनाउने, कर सहभागिताको स्तरमा सुधार गर्ने, करदातालाई करका औपचारिकता पूरा गर्न सक्षम बनाउन करदाता शिक्षाको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, करदेयी क्षमताको पहिचान गरी कर प्रशासनको प्रभावकारिताको लागि सूचना संकलन गर्ने, आन्तरिक रूपमा प्राप्त भएका करदाताका सूचनाको भण्डारण गर्ने, यसको उपयोग गर्नका लागि आन्तरिक रूपमा सूचना प्रवाह गर्ने, करदातालाई विधुतीय माध्यमबाट सेवा लिन सक्ने र कार्यालयले सेवा दिनसक्ने गरी नवीन प्रविधिको विकासमा जोड दिने कार्य गर्दछ । यसका साथै प्राप्त भएका करदाताका कर तथा आय विवरणहरु सम्बन्धी तथ्यांकहरु प्रशोधन गरी सूचना प्रणालीमा भण्डारण गर्ने, प्रशोधित हुन नसकेका विवरण र राजस्व जोखिम रहेका करदाता एवं विवरणको पहिचान गरी कर परीक्षण तथा अनुसन्धानको लागि करदाताको सूचना वैक तयार गर्ने काममा पनि क्रियाशील भएको पाइन्छ । कर प्रणालीको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि करदाता र जनतासँग अर्न्तक्रिया गर्ने र करदाताका सूचनाको दिगो व्यवस्थापन गर्ने कार्य पनि यस शाखाबाट गरिन्छ ।

करको दायराको अवस्था

करदाताको कारोवारको सीमाको आधारमा मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता हुने शुरुको व्यवस्था र मूल्य अभिवृद्धि कर कानूनले केहि व्यवसायलाई करको दायरा बाहिर राखेकोले करदाताको पहिचानको अवस्था फरक देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०५७/०५८ देखि करदाताको दर्ताको अवस्था निम्न प्रकारको रहेको छ । गत वर्ष स्थायी लेखा नम्बर प्रदान गर्ने लक्ष्य व्यवसायिक तर्फ ६९ हजार १३३ रहेकोमा ४९ हजार ९२४ पुग्न गएको छ । यसै गरी मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ १० हजार ९२२ लक्ष्य रहेकोमा लक्ष्यको तुलनामा ११५ प्रतिशतले प्रगति भई १२ हजार ५४२ पुग्न गएका छन् । यसै गरी अन्तःशुल्कको ईजाजत नवीकरण तर्फ २३ हजार ३४५ लक्ष्य रहेकोमा २१ हजार ११२ लक्ष्य हासिल भएको छ । यस वर्ष देखि थालिएको व्यक्तिगत स्थायी लेखा नम्बर लिने करदाताको संख्या भने लक्ष्यको तुलनामा ७४ प्रतिशत प्रगति भई करिब ९८ हजार ४४४ पुग्न गएकोछ । करदाता दर्ताको विगत देखिको प्रवृत्तिगत अवस्था हेर्दा आर्थिक वर्ष २०५७/५८ मा ५० हजार ५६९ आयकर तर्फ स्थायी लेखा नम्बर लिएकोमा

आर्थिक वर्ष २०६६।६७ सम्म आईपुग्दा यो संख्या करिब ३ लाख ९१ हजार सात पुग्न गएको छ । यसै अवधिमा मूल्य अभिवृद्धि करमा थप ९ हजार ६६१ करदाता दर्ता भै आर्थिक वर्ष २०६६।६७ को अन्त सम्ममा यो संख्या करिब ८२ हजार ४३२ पुग्न गएको छ । नेपालमा दर्ता भई अग्रिम कर बुझाउने करदाताको संख्या समेत गणना गर्दा करिब करिब ४ लाख ८९ हजार ४५१ करदाता करको दायरामा आएका छन । यसका अतिरिक्त दर्ता नभई अग्रिम कर बुझाउने करदाताको संख्या करिब ७ लाख जति रहन गएको अनुमान देखिन्छ । यसको आधारमा कूल करदाताको संख्या १२ लाख जति रहेको छ ।

२.७ सूचना प्रविधिमा स्तरोन्नती

- सूचना प्रविधिमा समसामयिक सुधार गर्ने उदेश्यले साबिक Oracle 8i लाई Oracle Data Base 10g मा स्तरोन्नती गरी सम्पूर्ण Data लाई Migration गरिसकिएको छ । यसबाट मौजूदा ICT System मा क्षमता विस्तार भई सुधार हुने विश्वास लिइएको छ ।
- विभागको ICT System बाट भैरहेका कार्य र अब निकट भविष्यमा गर्नुपर्ने थप सुधार सम्बन्धमा अध्ययन गर्न स्वतन्त्र ICT विज्ञ सम्मिलित ICT Security Audit सम्बन्धी प्रतिवेदन प्राप्त भै सो कार्यान्वयन गर्न छलफल भैरहेको छ । Security Audit बाट सुझाव दिइएका विषयहरूमा आवश्यक सुधार गरिने छ ।
- Revenue Accounting System (RAS) लाई web based बनाई संचालनमा ल्याइ सकिएको छ ।
- आय विवरण विद्युतीय माध्यमबाट e-Filing गर्नसक्ने व्यवस्था सुरु गरिएको छ । त्यस्ता आय विवरण करदाताले जुनसुकै समय र ठाउँबाट पनि विद्युतीय माध्यमबाट पेश गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- नेपालको कर प्रणालीलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाई विद्युतीय कर सुशासन अनुरूप बनाउन जर्मन सरकारको सहयोगमा गत वर्ष Risk engine, D03 / D01 को विद्युतीय माध्यमबाट e-filing गर्ने, वेब प्रणालीमा आधारित राजस्व लेखा प्रणालीको विकास गरिएको छ ।

२.८ जनशक्ति विकास

- संगठनमा रहेका जनशक्तिको योजनाबद्ध विकास गर्ने उदेश्यले विभागमा छुट्टै योजना तथा मानव संशाधन शाखाको व्यवस्था गरिएको छ ।
- विभाग र अन्तर्गत कार्यालयमा कार्यरत अधिकृत तथा सहायकस्तरका कर्मचारीहरूको क्षमता वृद्धिका लागि लागि Danida RAS Project को सहयोगमा २०० जना, GTZ RAS Project को सहयोगमा करिब २२० समेत जम्मा ४२० जना कर्मचारीलाई कर प्रशासनका विभिन्न पक्षहरूमा छोटो अवधिको तालिम प्रदान गरिएको छ ।
- Danida RAS Project को सहयोगमा २० जना कर अधिकृतहरूलाई कर प्रशासनमा प्रचलित कानून सम्बन्धी विषयमा ४ दिने प्रशिक्षण तालिम प्रदान गरिएको थियो ।
- OECD को सहयोगमा दक्षिण कोरियाको राजधानी सिउलमा भएको कर सम्बन्धी प्रशिक्षण र अध्ययन भ्रमणमा यस विभाग र अन्तर्गत कार्यालयबाट २० जना कर्मचारीहरू सहभागी भई कर अधिकृतहरूको क्षमता वृद्धि गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । DANIDA Fellowship Center ले संचालन गरेको “भ्रष्टाचार

नियन्त्रण र भ्रष्टाचारका नयां आयम” सम्बन्धी तीन हप्ते प्रशिक्षण कार्यक्रममा विभागका दुइजना निर्देशकहरूलाई भाग लिन पठाइएको थियो ।

- प्रमुख कर प्रशासक र प्रमुख कर अधिकृत गरी १५ जनालाई आयकर र मूअकरमा आधारभूत तथ्यांक विश्लेषण र सोको प्रयोग सम्बन्धी प्रशिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- यस विभागमा सरूवा भइ आएका ४० जना अधिकृत तथा कर्मचारलाई Protax सम्बन्धी प्रशिक्षण तालिम दिने कार्य सम्पन्न भयो ।

अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष (IMF) को प्राविधिक सहायतामा खटि आउनुभएका कर विशेषज्ञबाट विभाग र अन्तर्गतका ६० अधिकृतहरूलाई पटक पटक गरी आधारभूत लेखा, कर परिक्षण र अनुसन्धान सम्बन्धी छोटो अवधिको तालिम दिइएको छ । उक्त तालिममा basic accounting, वर्कसीट, लिडसिट र Indirect Income Method जस्ता कर परिक्षणका नयां अवधारणाका बारेमा प्रशिक्षण दिइएको थियो ।

२.९ आन्तरिक अनुगमन सुदृढीकरण

विभाग र अन्तर्गत कार्यालयबाट भए गरेका कामको विवरण सोभै विद्युतीय माध्यमबाट विभागमा पठाउन र आफ्नो प्रगति विवरण आफैले हेर्न र अन्य कार्यालयको प्रगति विवरणसंग तुलना गर्न सक्ने गरी E-Monitoring System (IMS) को software तयार भई विभागको Website मा राखी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यसबाट सूचना प्रवाहमा सुगमता कायम भै विभागको सञ्चालन क्षमता (Operational efficiency) मा अभिवृद्धि भएको महसुस गरिएको छ । यसैगरी कार्यालयका प्रगतिलाई विभागबाट सोभै हेर्न र अनुगमन गर्न सहज भएको छ ।

२.१० करसंकलन लागत

यस विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा आर्थिक वर्ष २०६६।०६७ मा आयकर, मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्क संकलन गर्नका लागि रू ३३ करोड २० लाख ९९ हजार खर्च भएको देखिन्छ । उक्त खर्च गत आ.व. भन्दा भन्दा ३ करोड ७६ लाख ५९ हजार बढी भएको छ । यसरी बढी खर्च हुनुमा विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयमा भएको पूजीगत खर्च वृद्धि नै हो । विगत वर्ष भन्दा संकलन खर्च प्रति हजारमा रू.०.६२ कमी भई रू. ४.९९ रहेको छ । उक्त संकलन खर्च घट्नुमा सञ्चालन क्षमतामा वृद्धि हो ।

तालिका २.१: राजस्व संकलन खर्च

विवरण	आर्थिक वर्ष २०६२/६३	आर्थिक वर्ष २०६३/६४	आर्थिक वर्ष २०६४/६५	आर्थिक वर्ष २०६५/६६	आर्थिक वर्ष २०६६/६७
चालु खर्च	१,०६,४७६	५,३२,१७४	३,६२,३०१	२,९४,४४८	३,३२,०९९
पूँजीगत खर्च					
आन्तरिक राजस्व संचालन खर्च (रु. हजारमा)					
कुल असुली (रु. हजारमा)	२,४५,०५,३४५	३,२४,८८,६०९	३,८६,१४,०७४	५,२४,२३,०९७	६,६६,०९,४०२
प्रति एक हजार रूपैया संकलन लागत (रु. रूपैयामा)	४.३५	१६.३८	९.९०	५.६१	४.९९

स्रोत: आर्थिक प्रशासन शाखा

आ.ब. २०६२/६३ मा प्रति हजार राजस्व संकलन खर्च रु. ४.३५ रहेकोमा उक्त आ.ब. पछि उक्त खर्चमा बृद्धि भई आ.ब. २०६३/६४ मा रु. १६.३८ पुगेको देखिन्छ । यसरी राजस्व संकलन खर्च बृद्धि हुनुमा लक्ष्य अनुरूप राजस्व संकलन हुन नसक्नु र स्थिर चालु खर्चमा नियन्त्रण गर्न नसक्नु हो । तर आ.ब. २०६४/६५ देखि राजस्व संकलनमा क्रमिक रूपमा बृद्धि भएवाट त्यस पछिका आ.ब.मा संकलन खर्च क्रमशः घट्दै गई आ.ब. २०६६/६७ मा रु. ४.९९ रहेको छ ।

२.११ राजस्व संकलनको समष्टिगत विश्लेषण

आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा नेपाल सरकारको १ खर्व ७९ अर्व २१ करोड ३० लाख राजस्व संकलन गर्ने लक्ष्य रहेकोमा १ खर्व ७९ अर्व ९४ करोड ५८ लाख राजस्व संकलन भई लक्ष्यको तुलनामा १०० प्रतिशत प्रगति भएको छ, जुन गत आर्थिक वर्षको असुलीको तुलनामा २५ प्रतिशतले बृद्धि भएको छ । कूल राजस्वमा कर राजस्वको योगदान ८६ प्रतिशत, गैरकर राजस्वको योगदान १३ प्रतिशत र सावां फिर्ता को योगदान १ प्रतिशत रहेको छ । राजस्व संकलनको स्थितिलाई निम्न तालिकाबाट प्रष्ट गर्न सकिन्छ ।

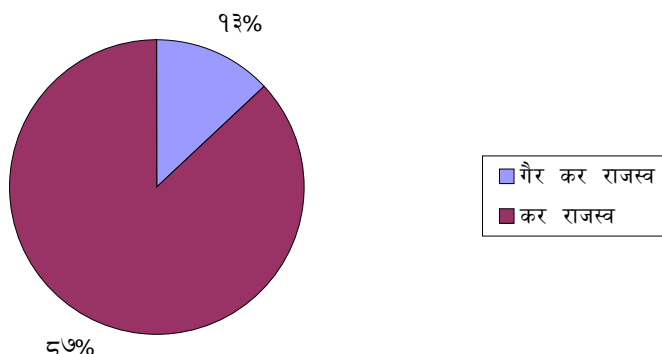
तालिका २.२ : राजस्व संकलनको संरचनात्मक अवस्था

(रु. हजारमा)

राजस्वको शिर्षक	लक्ष्य	असुली	असुली प्रतिशत	गत वर्ष को असुली	वृद्धिदर
कूल राजस्व	१७,९२,१३,०५०	१७,९९,४५,८२०	१००	१४,३४,७४,४८९	२५
गैरकर राजस्व	२,८९,६७,४१०	२,३६,५०,८९८	८२	२,२८,९२,१७४	३
कर राजस्व	१५,०२,४५,६४०	१,५६२,९४,९२२	१०४	११,१०,९२,३७३	४१
अप्रत्यक्ष कर	१०,४४,४७,६४०	११,४५,४४,७४९	११०	८,२७,३९,१६८	३८
प्रत्यक्ष कर	४,५७,९८,०००	४,१७,५०,१७३	९१	३,४३,२०,७३९	२२
साँवा फिर्ता	४०,५८,०००	१९,५३,९५९	४८	३,५३,०,४०८	-४५

चित्र नं. २.१

आन्तरिक राजस्व संकलनको संरचनागत विश्लेषण

आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा आन्तरिक राजस्व तर्फको संरचनात्मक अवस्थाको विश्लेषण गर्दा कर राजस्व (आयकर, मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्क) रू. १ खर्व १३ अर्ब ४ करोड ८२ लाख ९० हजार असुली भयो । जुन लक्ष्य भन्दा ६ प्रतिशत बढी असुली हुनुका साथै गत वर्षको तुलनामा ३६ प्रतिशतले बढी असुली भएको छ । त्यसैगरी कुल कर राजस्व संकलनमा प्रत्यक्ष कर र अप्रत्यक्ष करको अनुपात क्रमशः २७:७३ रहेको छ ।

तालिका २.३: आन्तरिक राजस्व संकलनको संरचनात्मक स्थिति

(रू. हजारमा)

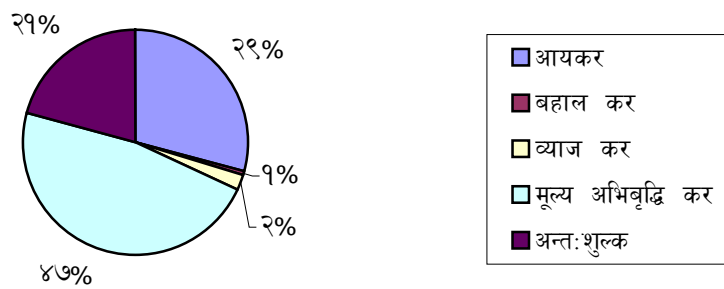
विवरण	लक्ष्य	असुली	प्रगति प्रतिशत	गत वर्षको असुली	वृद्धिदर
आयकर	३२९०९३००	३०४५७८९५	९३	२४६०२०९५	२४
बहाल कर	१३५९६००	८९७०४२	६६	९६०१९८	(७)
व्याज कर	२०२९१००	२,४६६,३९०	१२२	१६८५०९४	४६
मूल्य अभिवृद्धि कर	५१५६००००	५४,९२०,८५६	१०७	३९७००९२१	३८
अन्तःशुल्क	१८६४१९००	२४,३०६,१०७	१३०	१६२३७३९८	५०
जम्मा	१०६४९९९००	११३०४८२९०	१०६	८३९८५७०६	३६

स्रोत : महालेखा नियन्त्रक कार्यालय, २०६७

आन्तरिक राजस्व संकलनको संरचनात्मक स्थितिको विश्लेषण गर्दा आयकर, मूल्य अभिवृद्धिकर, अन्तःशुल्क, व्याज कर र बहाल करको हिस्सा क्रमशः २९, ४७, २१, २ र १ प्रतिशत रहेको छ । संस्थागत आयकर तर्फ क्रमशः घटाउदै लगी व्यक्तिगत आयकरमा वृद्धि गर्ने विश्वव्यापी प्रवृत्ति रहेको सन्दर्भमा पारिश्रमिक आयको अंश निकै न्यून देखिन्छ । नेपालमा विकसित हुन नसकेको र विस्तार हुन नसकेको अर्थतन्त्रको कारण व्यक्तिगत आयलाई अपेक्षा गरिए अनुरूप वृद्धि गर्न सकिएको छैन । तसर्थ संस्थागत आयकरको तुलनामा व्यक्तिगत आयकर कमै देखिन्छ । मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ विगत वर्षको तुलनामा राजस्व संकलन बढ्दै गेटापनि उक्त करको संभाव्यता

अनुरूप अभै पूर्ण रूपमा कर संकलन हुन नसकेको देखिन्छ । मूल्य अभिवृद्धि गरेको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने राज्यसंग जनताको अन्तरसंवाद, कर प्रशासनको प्रभावकारिताको अभाव र अभै पनि भन्सार मूल्यांकनका समस्याले यसको राजस्वमा योगदान बृद्धि गर्न नसकिएको हो । विगत वर्षमा भन्दा हालका वर्षमा अन्तःशुल्क संकलनमा प्रणालीगत सुधारको अभावमा अपेक्षाकृत असुल हुनु पर्ने राजस्व संकलन नभएको देखिन्छ । अन्तःशुल्क प्रशासनका कार्यप्रणाली र कार्य विधी अभै पनि परम्परागत भएकोले यसलाई आधुनिकिकरण गदै विद्युतीय प्रणालीको प्रयोग मा लैजानु पर्ने देखिन्छ । बहालकर र आयकरको सन्दर्भमा बृहत अनुगमनको आवश्यकता देखिन्छ ।

चित्र नं. २.२

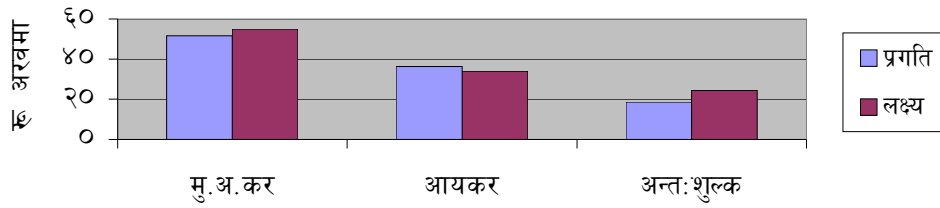

तलको तालिकामा आ.ब. २०६२।६३ देखि आ.ब. २०६६।६७ सम्म प्रत्येक आ.ब.मा मु.अ.कर, आयकर तथा अन्तःशुल्कको लक्ष्य र प्रगति प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.४: आन्तरिक राजस्व संकलन

आर्थिक वर्ष	रु. हजारमा				
	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६४।६५	२०६५।६६	२०६६।६७
लक्ष्य					
कर राजस्व	४४३०००००	४८८१७०००	५८१२६८००	८५६६००००	१०६४९९९००
मूल्य अभिवृद्धि कर	२३६५००००	२६४६३०००	२९६५१९००	४१००००००	५१५६००००
आयकर	११८०००००	१२७१०५००	१६८६९२००	२७०८७०००	३६२९८०००
अन्तःशुल्क	७९५००००	८६३७५००	१०५२३२००	१४०७३०००	१८६४१९००
प्रगति					
कर राजस्व	३९९०११५१	५१८५२५८६	६११५२२९७	८३१८५७०६	११३०४८२९०
मूल्य अभिवृद्धि कर	२१६१३०४३	२६०९५५९९	२९८१५७०२	३९७००९२१	५४९२०८५६
आयकर	१०९३३५२०	१५७३१८०४	१९०७७८१३	२७२४७३८६	३३८२१३२७
अन्तःशुल्क	६५०६९४०	९३४३१८७	१११८९५७५	१६२३७३९८	२४३०६१०७
वार्षिकवृद्धि दर%		३०.००	१८.६४	३९	३६

चित्र नं. २.३

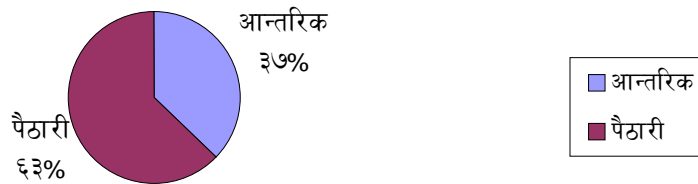

कर राजस्व मुख्यतः आयकर, मुख्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्क मार्फत नै बढी असुल हुने गरेको पाइन्छ । आ.ब. २०६६/६७ मा कुल राजस्व संकलनमा आयकर, मु.अ.कर र अन्तःशुल्कको हिस्सा क्रमशः ३०, ४८ र २२ रहेको छ । हाल विश्व अर्थतन्त्रमा मु.अ.करलाई आन्तरिक राजस्व संकलनको मेरुदण्डको रूपमा लिने गरेको सन्दर्भमा उक्त करको योगदान अन्य करको तुलनामा सन्तोषजनक नभएकोले यसको कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिनु पर्ने देखिन्छ ।

तालिका २.५: मूल्य अभिवृद्धि कर आन्तरिक र पैठारी संकलन अनुपात

स्रोत	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७
मूल्य अभिवृद्धि कर संकलन	२१६१३०४३	२६०९५५९९	२९८१५७०३	३९७००९२१	५४९२०८५६
क) आन्तरिक	८१५०५०२	९६३१३३०	१०८०८२४१	१३९१८४९३	२०३७९८३१
ख) पैठारी	१३४६२५४१	१६४६४२६९	१९००७४६२	२५७८२४२८	३४५४१०२५
आन्तरिक/पैठारी अनुपात	३८:६२	३७:६३	३६:६४	३५:६५	३७:६३
मूल्य अभिवृद्धि कर संकलन वृद्धि(%)		२१	१७	३४	३८

चित्र २.४

मू.अ.कर संकलनमा आन्तरिक योगदान ३७ र पैठारी योगदान ६३ प्रतिशत रहेको छ । सो अनुपात गत वर्ष ३५:६५ रहेको थियो । उपर्युक्त तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा आन्तरिकमा २ विन्दुले वृद्धि भई पैठारीमा सोही विन्दुमा कमि आएको छ । यसबाट आन्तरिक मु.अ.कर राजस्व संकलन वृद्धि हुदै गएको देखिन्छ । उक्त वृद्धि हुनुमा विभागीय संचालन क्षमताको अभिवृद्धि प्रमुख कारकत्व रहेको छ ।

तालिका २.६: आयकर संकलनको संरचनात्मक अवस्था

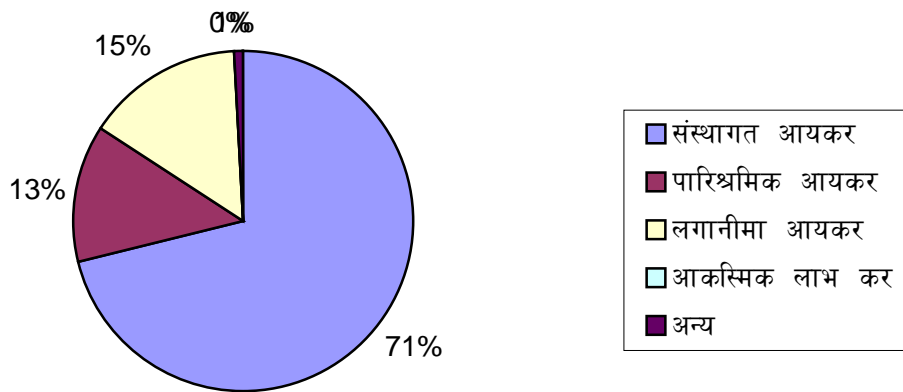
रु. हजारमा

विवरण	आर्थिक वर्ष	आर्थिक वर्ष	आर्थिक वर्ष	आर्थिक वर्ष	आर्थिक वर्ष
	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७
संस्थागत आयकर	७५७६५३०	९१२३०७	९१३३०७	९९६२४७६८	२४०४०४७४
सरकारी प्रतिष्ठान	९९५७७४	९०९९६७७	२०४५८५	९५९०४७	९९३९८९९
पब्लिक लि.कम्पनी	३४०५५८२	५७९७०५६	७९८६४५८	९४२५९३२	९२२३४४६९
प्राइभेट लि.कम्पनी	९७०३०२७	२३०६९७६	३९४०३७९	४९९७५३६	६०४९८८२
व्यक्तिगत वा एकलौटी फर्म	९९५८७९९	२३०६६४५	२४५२३४५	४४७२०९९	३८३४३५०
अन्य निकाय	३९३३५६	२५५२४६	२८४९९७	५७०९६२	७८९८८२
पारिश्रमिक आयकर	९७७९२९	२००७९३०	२४५९०३९	३९९५६२३	४४९३९४७
लगानीमा आयकर	९५४६५५५	२०८००२४	३२७९४७५	४९६९९६३	५९०८६९९
बहाल	५२८४५७	५९४९८९	७२९९०२	९६०९९८	८९७०४२
व्याज	७७४८२०	९०५४९४२	९०८७९२७	९६८५०९४	२४६६३९०
पूजीगत लाभ	६५७	९९२७	८०३४९२	७६९६९७	९०४३३७६
लाभांस	२४२५८५	४२९५०२	६५७६९४	७३६५४६	६७४५०४
लगानीको अन्य आय	३६	२७२	९२६०	९८५०८	६४४३
आकस्मिक लाभ कर	८८९०	९९६९७	९९९५९	९७३८०	२०९३६
अन्य	३०४९६	२६५५३	६७३९२	२४६६९८	२४९९६८
जम्मा:-	९९३०७	९१६३०७	९९३०७	२७२४६४३२	३३८९९४८०
वृद्धि दर	९०४	९४४	९२९	९४३	२४९०

आयकर संकलनको संरचनात्मक अवस्थाको विश्लेषण गर्दा संस्थागत आयकर, पारिश्रमिक आयकर, लगानीमा आयकर, पूजीगत लाभ र आकस्मिक लाभ कर विगत आ.व. २०६२/६३ देखि नै क्रमिक वृद्धि भइरहेको छ । उक्त वृद्धिमा संस्थागत आयकरको योगदान हाल सम्म पनि उच्च रहेको छ । सरकारी प्रतिष्ठानको योगदान सबैभन्दा कमजोर देखिन्छ । यसरी कमी राजस्व संकलन हुनुमा सरकारी प्रतिष्ठानको कार्यान्वयन क्षमता कमजोर भएको विभिन्न अध्ययन तथा प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको पाइन्छ । हालको विश्वव्यापी प्रचलन पारिश्रमिक करमा बढी जोड दिई संस्थागत आयकर संकलनमा क्रमशः घटाउँदै लैजाने रहेको छ । पारिश्रमिक आयको योगदान कुल कर राजस्वमा उल्लेखनीय हुनु पर्नेमा उक्त करवाट अपेक्षित राजस्व संकलन हुन सकेको छैन । व्यक्तिगत राजस्व संकलन कम हुनुमा लगानीको आयकर संकलनमा प्रभावकारी अनुगमनको अभाव, कर तिर्ने बानीमा सुधार नआउनु, प्राकृतिक व्यक्तिको व्यवसाय तथा लगानीको कर सहभागिताको स्तरमा सुधार गर्न नसक्नु र करदाताको दायरमा पनि विस्तार नआउनु प्रमुख कारणहरू हुन । यसका अतिरिक्त ज्यालाको दरमा वृद्धि नहुदा रोजगारीको आयमा कमी भएको र आर्थिक रूपमा करको अनुगमन प्रभावकारी बनाउन नसक्दा पनि अपेक्षा

गरिए अनुरूपको राजस्व संकलन हुन नसकेको हो । यसका साथै नेपालको व्यक्तिगत करको दरले आयको ठाडो समानता कायम गर्ने गरी विवेकशील करको दरको अभावले पनि यस संरचनागत करमा प्रभाव पार्न गएको पनि हो । उपयुक्त कर बाहेक अन्य करहरूको राजस्व संकलनमा योगदान रहने नै भएता पनि लगानीमा आयकर, बहाल कर, व्याज कर पूजीगत लाभ कर लाभांश र आकस्मिक लाभ करमा समेत उचित अनुगमन हुनु पर्ने देखिन्छ । यसका साथै अर्थतन्त्रको विस्तारको क्रममा यस प्रकारको अवस्था देखिएता पनि क्रमश आर्थिक विस्तार र लगानीको वातावरणमा अनुकूल सुधार आएको अवस्थामा लगानीको आयकरमा सुधार आउन सक्दछ । घर बहालकरको प्रभावकारी अनुगमन व्यवस्था र व्यवसायिक घनत्व भएको क्षेत्रमा अप्रत्यक्ष कर गणनाको विधीको अवलम्बन गरी कर कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सकिएमा यस क्षेत्रबाट राजस्व संकलनमा अनुकूल प्रभाव पर्न जाने देखिन्छ ।

चित्र नं २.५

मूल्य अभिवृद्धि कर संकलन (आन्तरिक तर्फ)

आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मूल्य अभिवृद्धि कर आन्तरिक तर्फ २० अर्ब ३७ करोड ९८ लाख हजार संकलन भएको छ । उक्त वृद्धि गत वर्षको तुलनामा ३७ प्रतिशतले बढि छ । यसबाट मु.अ.करमा आन्तरिक श्रोतको हिस्सा बढ्दै गएको देखिन्छ । यसको कारणमा अर्थतन्त्रको मूल्य अभिवृद्धि बढी भएको र कर प्रशासनको प्रशासनिक क्षमतामा सुधार आएकोले यसको कर संकलनमा सकारात्मक प्रभाव पर्न गएको हो ।

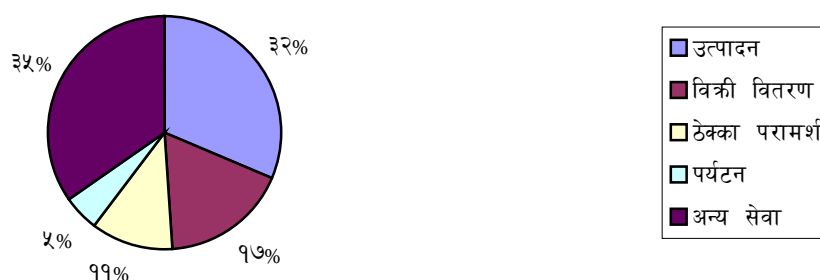
विभिन्न शिर्षकहरूमा आन्तरिक राजस्व तर्फको मु.अ.करको योगदानलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका २.७: मूल्य अभिवृद्धि कर संकलन (आन्तरिकतर्फको मात्र)

रु.
हजारमा

सि.नं.	शिर्षक	आर्थिक वर्ष २०६५/६६	आर्थिक वर्ष २०६६/६७	वृद्धि प्रतिशत
१.	उत्पादन	४०५७८९२	६०९६९९५	४८
२.	विक्री वितरण	२३७९९८८	३२९९२००	३९
३.	ठेक्का परामर्श	९६०३२४९	२९९२४५४	३७
४.	पर्यटन	८३६३९९	९३८८५५	९२
५.	अन्य सेवा	५०४९७८९	६६४९८६२	३२
जम्मा		९३९९८४९३	९९०९६४८६	३७

चित्र नं. २.६

आन्तरिक मूल्य अभिवृद्धि कर संकलनको विश्लेषण गर्दा गत आ.व. को संकलनको तुलनामा चालु आ.व. मा उत्पादन, विक्री वितरण, ठेक्का पट्टा पर्यटन र अन्य सेवा तर्फ क्रमशः ४८, ३९, ३७, ९२ र ३२ प्रतिशतले वृद्धि भएको देखिन्छ । चालु आ.व.मा उत्पादन क्षेत्रमा वृद्धि प्रतिशत सबभन्दा उच्च छ भने सबभन्दा कम पर्यटन क्षेत्रमा रहेको छ । पर्यटन व्यवसाय र हाउजिङ व्यवसायमा वृद्धि भइरहेको परिप्रेक्षमा उक्त क्षेत्रबाट न्यून कर संकलन हुनु आफैमा अध्ययनको विषय हुन गएको छ । अतः उक्त क्षेत्रमा सघन अनुसन्धान गर्नु आवश्यक देखिन्छ । व्यापारिक आयात वृद्धि भइरहेको परिप्रेक्षमा उक्त क्षेत्रबाट अपेक्षित राजस्व संकलन भएको पाइएन । त्यसरी राजस्व संकलन नहुनु थप विश्लेषणको विषय भएको छ ।

अन्तःशुल्कको संरचनात्मक अवस्था

आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा अन्तःशुल्क २४ अर्ब ४७ करोड ३० लाख ५९ हजार संकलन भएको छ । उक्त रकम गत वर्षको संकलन भन्दा ५० प्रतिशतले वृद्धि भएको देखिन्छ । अन्तःशुल्क असूलीमा भएको

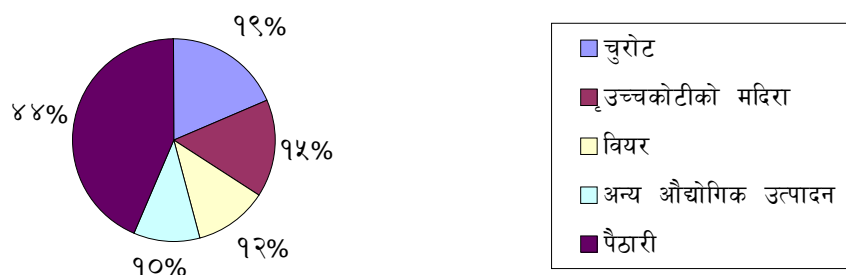
वृद्धिमा विशेषगरी चुरोट, मदिरा, वियरको योगदान बढी छ भने सबभन्दा कम योगदान विडीको रहेको छ । अन्तःशुल्क प्रशासन परम्परागत तरिकाले सञ्चालन भै रहेकोमा हालै विद्युतीय माध्यमबाट संचालन गर्ने कार्यको थालनी भैसकेकोले आगामी दिनमा अन्तःशुल्क राजस्व संकलनमा उल्लेखनीय वृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

तालिका २.८: अन्तःशुल्क संकलन

विवरण	रु हजारमा				
	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/०६५	२०६५/०६६	२०६६/०६७
चुरोट	२४०५३९४	२८५१७३०	३११५५४८	३७३९९०७	४५०९९५७
विडी	३६७९	४८३४	३३६०	२४४०	२५४४
मदिरा	१६२६९८२	१९५६०३९	२१५२१५०	३०६०००६	३७४१०३६
वियर	१०५०३४४	१४७८११६	१५३९६२१	२०६७३३६	२८४३३०२
अन्य औद्योगिक उत्पादन	३३०२२०	९७३६०५	१५०१७९५	२०९५०१५	२५००२७४
पैठारी	१०८९८३१	१९७०३४३	२७८००५२	५१२८९५२	१०५५०४५६
जम्मा	६५०६९४०	९३४३१८७	१११८९५७५	१६२३७३९७	२४१४७५६९
वृद्धि दर (प्रतिशत)		४४	२०	४५	५०

**शिक्षा सेवा शुल्क र स्वास्थ्य सेवा कर वाहेक

चित्र नं. २.७

राजस्व संकलनको कार्यालयगत विश्लेषण

कार्यालयगत रूपमा विगत तीन वर्षको राजस्व संकलनको स्थितिलाई अध्ययन गर्दा कूल आन्तरिक राजस्वमा ठूला करदाता कार्यालयको योगदान उच्च देखिन्छ । ठूला करदाता कार्यालयको योगदान कूल आन्तरिक राजस्व संकलनको करीव ४८ प्रतिशत रहेको छ भने आन्तरिक राजस्व कार्यालय, महेन्द्रनगरको योगदान सबैभन्दा कम ०.२२ प्रतिशत रहेको छ । काठमाण्डौ उपत्यका भित्रका भक्तपुर, ललितपुर, काठमाण्डौ क्षेत्र नं. १, काठमाण्डौ क्षेत्र नं. २, काठमाण्डौ क्षेत्र नं. ३ र ठूला करदाता कार्यालयको राजस्व राजस्व संकलनमा भएको योगदान क्रमशः ०.९६, ३.२३, ९.२८, ३.२५, ५.८६ र ४८.१० रहेको छ । यी कार्यालयहरूको योगदान कुल राजस्व संकलनमा ७०.६८ प्रतिशत रहेको छ । अन्य कार्यालयहरूको राजस्व संकलनमा योगदान निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका २.९: राजस्व संकलनको कार्यालयगत अवस्था

कार्यालयको नाम	२०६६।६७को असुली	कुल राजस्वमा योगदान प्रतिशतमा
ठूला करदाता	३२०३८६०८	४८.१
काठमाण्डौ १	६१८२७११	९.२८
सिमरा	४५७३८१०	६.८७
काठमाण्डौ ३	३९०५६०६	५.८६
भरतपुर	३५४०४५८	५.३२
काठमाण्डौ २	२१६१६०१	३.२५
ललितपुर	२१५३५५९	३.२३
विराटनगर	२०२८३३७	३.०५
विरगंज	१९८०११९	२.९७
भैरहवा	१५८३९४०	२.३८
पोखरा	१२६८६९१	१.९
हेटौंडा	१०५५८३३	१.५९

कार्यालयको नाम	२०६६।६७को असुली	कुल राजस्वमा योगदान प्रतिशतमा
धरान	७३०६५८	१.१
नेपालगन्ज	७२५४७१	१.०९
भक्तपुर	६३७८८०	०.९६
भद्रपुर	४५७३२३	०.६९
जनकपुर	३८११८२	०.५७
लहान	३४१०३०	०.५१
धनगढी	३१३३२७	०.४७
कृष्णनगर	२०३८२५	०.३१
दाङ.	१९५०८१	०.२९
महेन्द्रनगर	१४६७२९	०.२२
जम्मा	६६६०५७७९	१००

तालिका २.१०: तीन वर्षीय राजस्व संकलनको कार्यालयगत अवस्था

कार्यालयको नाम	२०६४।६५को असुली	२०६५।६६को असुली	२०६६।६७को असुली	वृद्धि
भद्रपुर	२३९९९४	३४३३७१	४५७३२३	३३
विराटनगर	११९३९६२	१६६५२१८	२०२८३३७	२२
धरान	४४४९८८	६२४१९३	७३०६५८	१७
लहान	१६३७४२	२४१२७४	३४१०३०	४१
जनकपुर	५९३४६६	६३४४५०	३८११८२	-४०
सिमरा	२८८२०२६	३५०२८५२	४५७३८१०	३१
विरगंज	१२१११२८	१४८८५२९	१९८०११९	३३
हेटौंडा	६४३५६४	८७७३४२	१०५५८३३	२०
भरतपुर	२१००९९६	२९२७७०	३५४०४५८	२१
काठमाण्डौ १	४४८८५४७	५४७०७४४	६१८२७११	१३
काठमाण्डौ २	१३६३८८०	२१०४०८१	२१६१६०१	३
काठमाण्डौ ३	२५४७३६४	३४७२२९८	३९०५६०६	१२

कार्यालयको नाम	२०६४।६५को असुली	२०६५।६६को असुली	२०६६।६७को असुली	वृद्धि
ललितपुर	१४९९१९५	१७३८८०९	२१५३५५९	२४
भक्तपुर	३७६९२२	५०५७७७	६३७८८०	२६
पोखरा	६९३०८५	९४६०६२	१२६८६९१	३४
भैरहवा	७७०३५	१०४६४०४	१५८३९४०	५१
कृष्णनगर	१२६७४३	१५८३७२	२०३८२५	२९
दाङ.	१०४९५७	१४६७०१	१९५०८१	३३
नेपालगन्ज	४५५९८७	५४६७८०	७२५४७१	३३
धनगढी	१६९२६६	२३१४४५	३१३३२७	३५
महेन्द्रनगर	७९६९२	११५४३५	१४६७२९	२७
ठूला करदाता	१६४६३५३५	२३६३५७९०	३२०३८६०८	३६
कूल असुली	३८६१४०७४	५२४२३०९७	६६६०५७७९	२७

श्रोत: संकलन शाखा

विगत तीन आ.व.को कार्यालयगत राजस्व संकलनको औसत वृद्धि विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी औसत वृद्धि ठूला करदाता कार्यालयको ३६ प्रतिशत र सबैभन्दा कम आ.रा.का. जनकपुरको रहेको छ । आ.रा.का. जनकपुरको राजस्व वृद्धि नकारात्मक छ । वृद्धि दर ऋणात्मक हुनुमा अन्तःशुल्क तर्फ मूलतः योगदान दिने जनकपुर चुरोट कारखाना लि. उक्त आ.व.मा संचालनमा आउन नसक्नु हो । विभागको समग्र औसत वृद्धि २७ प्रतिशत रहेको छ ।

२.१२ बक्यौता संकलनका अभियानात्मक उपलब्धीहरू

यस आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ २ अर्ब ८१ करोड ०४ लाख २६ हजार बक्यौता फछ्यौट गर्ने लक्ष्य भएकोमा रू. ४ अर्ब २१ करोड ८६ लाख ३८ हजार बक्यौता फछ्यौट भएको छ जुन लक्ष्यको तुलनामा १५० प्रतिशत हुन्छ । यस्तो असुली अधिल्लो वर्ष रू. १ अर्ब ५८ करोड ९१ लाख ३६ हजार मात्र भएको थियो । यस आर्थिक वर्षमा २७८ वटा संकलन भ्रमणहरू सम्पन्न गरिएका छन् । जसले करको बक्यौता संकलन गर्न उल्लेखीनय सहयोग पुऱ्याएको अनुमान गरिएको छ ।

२.१३ कर सहभागिता बृद्धिका लागि अनुसन्धान र कर परिक्षण

- आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित राजस्व नीति तथा कार्यक्रमको कार्य योजना सहितको पुस्तिकामा उल्लेखित राजस्व नीति तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रमहरू मध्ये **Billing Enforcement** सन्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी बनाईएको छ । यसबाट मूल्य अभिवृद्धि कर संकलनमा अनुकूल सुधार आएको छ ।
- मूल्य अभिवृद्धि करयोग्य कारोवार अर्थात तोकिएको सिमा भन्दा बढी रकमको खरिद बिक्री गर्नेको हकमा कर परीक्षण तथा अनुसन्धान गर्दा मू.अ.कर ऐनको दफा २९(२) को जरिवाना सम्बन्धमा स्पष्ट व्याख्या गरी एकरूपता कायम गरी कर संकलनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाएको जसले गर्दा करदाताको करको स्वेच्छिक सहभागितामा सुधार आएको छ ।
- रु.१० लाख भन्दा बढीको खरिद बिक्री विजकलाई कम्प्युटर प्रविष्ट गर्ने प्रयोजनको लागि **Software** र **User Manual** को निर्माण गरी गराई कार्यान्वयनमा ल्याई करदाताको सूचना व्यवस्थापन गरी करको दायरामा फराकिलो बनाउन सघाएको छ । यसै गरी **Diplomatic Refund** का **Bill Entry** गर्ने **Software** निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ, जसले गर्दा कारोवार गरी करको दायरामा नआएकालाई करको दायरमा ल्याईएको छ, भने करदाताले मूल्य अभिवृद्धि करको नक्कली विल विजकको प्रयोगबाट राजस्वको चुहावट गर्न सक्ने संभावनालाई न्यूनिकरण गर्ने कार्यमा रोकथाम गर्नेछ ।
- कम्प्युटरबाट विल विजक जारी गर्ने स्विकृत लिएकाहरूले तथ्याङ्कको संशोधन गर्ने वा स्वचालितरूपमा विक्रि कम गर्ने संभावना रहने भएकोले यसको निराकरणको लागि **EDP Audit** लाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाई कर परीक्षणमा गुणात्मकताको विकास गर्ने प्रयोजनको लागि सम्पूर्ण कार्यालयहरूमा **EDP Audit** थालनी गरिएको छ । यसबाट करको चुहावटको न्यूनिकरण गर्नमा सुधारका संकेत देखिएको छ ।

- कर परीक्षण तथा अनुसन्धान, Pay Roll Audit र Stock Verification जस्ता कार्यलाई गुणात्मक एवं प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा अपनाउने कार्य प्रक्रियाको बारेमा उल्लेख गरी सबै कार्यालयहरूको क्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिएकोछ ।
- कर परीक्षण तथा अनुसन्धानका Tools & Techniques सम्बन्धमा DANIDA/ RAS Project को सहयोगमा ५२ जना भन्दा बढी कर अधिकृतहरूलाई तालिम प्रदान गरिएको छ ।
- आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा विभागको अनुसन्धान शाखाबाट १९ करदाताहरूको अनुसन्धान कार्य भई अग्रिम आयकर ५५ लाख , आयकर तर्फ रु.२ करोड १६ लाख ,मू.अ.कर तर्फ. २३ करोड ८९ लाख र अन्तःशुल्क तर्फ .२७ लाख गरी जम्मा रु.२६ करोड ८७ लाख कर निर्धारण गरिएको र अनुसन्धान गरिएका करदाताहरूको करीव १५ करोडको आयकर निर्धारण गर्ने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाईएको थियो । यसरी विभागको अनुसन्धान शाखाले गत वर्ष अनुसन्धानबाट करिव ४२ करोडको कर दायित्व थप गरेको थियो । आन्तरिक राजस्व विभागबाट भएका अनुसन्धानको आधारमा चालू वर्षको नीति निर्माणमा नीतिको सम्बोधन गरिएको र कर अनुसन्धानको प्रदर्शनात्मक प्रभाव देखाउन सफल भएको पाईन्छ ।
- कर परीक्षण तथा अनुसन्धानलाई गुणात्मक बनाउन कार्यालयबाट भएका कर परीक्षण तथा अनुसन्धानका फाइलहरूको स्थलगत अनुगमन गरी गुणात्मकता एवं प्रभावकारिता कायम गराउन सुधारका लागि प्रतिवेदन पेश गरि सो अनुसार सुधारका उपायहरू अवलम्बन गरिएको थियो ।
- आ.व.२०६५/६६ र २०६६/६७ को समग्र कर परीक्षण तथा अनुसन्धान कार्यमा विभिन्न कार्यालय बीच एकरूपता कायम गरी कर परीक्षण तथा अनुसन्धानको गुण स्तरोन्नती गरी प्रभावकारीता ल्याउने तर्फ राम्रा प्रयासहरू भएकाछन् । आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा कर परीक्षण तथा अनुसन्धानका सम्पूर्ण क्रियाकलापका ५५२४ संख्याबाट रु.५ अर्ब ४० करोड ६५ लाख कर निर्धारण भएको थियो भने आ.व.२०६६/६७ मा ६२६७ संख्याबाट रु ६ अर्ब ६९ करोड ५१ लाख ६७ हजार कर निर्धारण भई उल्लेखनीय प्रगति भएको छ ।

तालिका २.११: कर परीक्षण तथा अनुसन्धानको विवरण

रु. हजारमा

सि.नं.	कार्य विवरण	संख्या		माग रकम	
		२०६५/६६	२०६६/६७	२०६५/६६	२०६६/६७
१.	Full Audit	४१०९	३५६६		६२५१२५९
२.	Detailed Investigation	३४५	३८६		१९११९१
३.	EDP Audit		३७		३१७६४
४.	Stock Verification	२४७	३९२		७७१२६
५.	Link Audit	४०	१२०		४२६०७
६.	Deregistration	५५३	१३६१		३२१५
७.	A Against Non filer	२३०	४१५		९८००५
	Total	५५२४	६२७७	५४०६५००	६६९५१६७

२.१४ सूचना व्यवस्थापन

- राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्न तथ्यांकीय व्यवस्थापन र सो को व्यवस्थित उपयोग आवश्यक पर्ने भएको हुंदा करदाताले आय विवरण साथ पेश गर्नुपर्ने दश लाख रूपैया भन्दा बढीको खरीद विक्रीको विवरण कार्यालयले कम्प्यूटरमा प्रविष्टि गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई अनिवार्य गरिएको छ । साथै कर फिर्ताका लागि विभागमा प्राप्त हुन आएका विजकहरू कम्प्यूटरमा प्रविष्टि गर्ने व्यवस्था गरी सो को आधारमा करदाताको कारोवारको कर परीक्षण तथा अनुसन्धान गर्ने प्रक्रिया सुरु गरिएको छ । प्राप्त सूचनाको आधारमा विभिन्न कार्यालयहरूबाट पांच करोड रकम मू.अ. कर निर्धारण भएको छ ।

२.१५ बेरूजुको अवस्था र प्रगति

आन्तरिक राजस्व विभाग र अन्तर्गत कार्यालयको जम्मा ३ अरब ७५ करोड ३८ लाख १६ हजार राजस्व, विनियोजन र धरौटी तर्फको कुल बेरूजु रहेकोमा यस आर्थिक वर्षमा १ अरब ९३ करोड ९९ लाख १५ हजार बेरूजु फछ्यौट भएको छ । उक्त बेरूजु फछ्यौट कुल बेरूजुको ५२ प्रतिशत हुन आउँछ । बेरूजु फछ्यौटको यो प्रतिशतलाई उत्साहजनक नै मान्नु पर्ने हुन्छ ।

२.१६ करका विवादित मुद्दाहरूको स्थिति र सफलताको अवस्था

आयकर, मुल्य अभिवृद्धिकर, अन्तःशुल्क, भन्सार, निकासी, सम्पत्ति र अन्य कर शुल्क तथा रोयल्टीहरूमा गरेको कर निर्धारण, कर (शुल्क, दस्तुर) असुली सम्बन्धमा गरेको शुरू निर्णय, प्रशासकीय पुनरावलोकन उपर पुनरावेदन सुन्ने निकायको रूपमा राजस्व न्यायाधिकरण रहेको छ । राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौमा यस विभाग अन्तर्गतको कानून शाखाबाट प्रतिरक्षा/बहस पैरवी गरिने गरिन्छ । यस अन्तर्गत २ प्रकारको प्रतिरक्षा/बहस पैरवी गरिन्छ ।

पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकार अन्तर्गत बहस पैरवी हुने:

- आन्तरिक राजस्व विभाग
- भन्सार विभाग

शुरू क्षेत्राधिकार रहेका कार्यालयहरूको बहस पैरवी हुने:

- आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाण्डौ क्षेत्र नं.१,२,३ ।
- आन्तरिक राजस्व कार्यालय, ललितपुर, भक्तपुर, भरतपुर(चितवन), जनकपुर, विरगंज(पर्सा), सिमरा(बारा), हेटौडा(मकवानपुर) ।
- ठूला करदाता कार्यालय, ललितपुर पुलचोक ।
- त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल भन्सार कार्यालय, तातोपानी (सिन्धुपाल्चोक), विरगंज, जलेश्वर (महोत्तरी), गौर (रौतहट), जनकपुर (धनुषा), सुर्खवा बन्दरगाह सिसिया, रसुवा (स्यापुवेशी) लगायतका भन्सार कार्यालयहरू ।

मुद्दा दर्ताको स्थिति:

विगत तीन वर्षको मु.अ.कर, आयकर, भन्सार महशुल सम्बन्धी दर्ता भई फछ्यौट भएका र

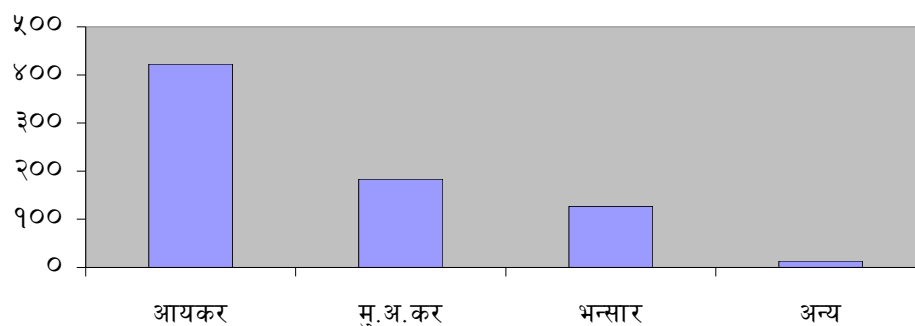
फछ्यौट गर्न बांकी भएका मुद्दाहरूको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २.१२: मुद्दाको अवस्था

	आ.व. २०६४।६५			आ.व. २०६५।६६			आ.व. २०६६।६७		
	जिम्मेवारी सरेको	यस आ.व. दर्ता	जम्मा	जिम्मेवारी सरेको	यस आ.व. दर्ता	जम्मा	जिम्मेवारी सरेको	यस आ.व. दर्ता	जम्मा
आयकर	१९०	९१	२८१	१४५	१८०	३२५	२८५	१३७	४२२
मु.अ.कर	१०१	३७	१३८	६१	७८	१३९	१०५	७८	१८३
भन्सार	१२४	४०	१६४	५९	३२	९१	८३	४४	१२७
अन्य	९	३	१२	५	१	६	३	१०	१३
जम्मा	४२४	१७१	५९५	२७०	२९१	५६१	४७६	२६९	७४५

श्रोत: राजस्व न्यायाधिकरण,

चित्र नं.२.८

मुद्दा फैसलाको स्थिति

विगत तीन आर्थिक वर्षमा विभाग तथा अन्तर्गत कार्यालयबाट दर्ता भई फैसला भएको विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ । फैसला भएका मुद्दाहरूको सफलताको अवस्था हेर्दा संख्या र प्रतिशतको हिसावले शुरूका अधिकारीहरूले गरेका आदेश र निर्णयको उल्टी फैसलाको अवस्था बढी देखिन्छ । मूलतः कानूनले तोकेका प्रकृयागत त्रुटीहरूलाई आधार बनाई कतिपय आदेश र निर्णयहरू उल्टी फैसला भएको देखिन्छ । कतिपय मुद्दाहरूमा कार्यालयको तर्फबाट सम्मानित सर्वोच्च अदालतमा अनुमति पाई सो अदालतमा विचाराधिन छन् । यसका साथै जम्मा लगत मध्ये फैसला हुन बाँकि मुद्दाहरूको संख्या पनि बढी नै देखिन्छ ।

आ.व.	सदर	केही उल्टी	उल्टी	खारेज	पुनःनिर्णय	तामेली	मूलतवी	मुद्दा फिर्ता	जम्मा
२०६४।६५	३०	१०५	१३३	-	२३	२७	-	७	३२५
२०६५।६६	१६	२७	२४	४	१०	२	-	२	८५
२०६६।६७	४१	८९	१३३	२	२२	-	३	३४	३२४

मुद्दा दर्ता र मुद्दा फैसलाको तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा मुद्दा फैसलाको प्रतिशत ४४ रहेको छ । कर अधिकृतहरू तथा कर सम्बन्धी मुद्दाहरूमा वहस पैरवी र प्रतिरक्षा गर्ने सरकारी वकिलहरूलाई कर सम्बन्धी सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक पक्षमा थप प्रशिक्षण तथा तालिम दिई निजहरूको दक्षता अभिवृद्धि गर्नु अत्यावश्यक भएको छ । त्यसैगरी राजस्व कानूनको व्याख्या गर्ने र फैसला प्रदान गर्ने न्यायिक अधिकारीहरूको धारणा बुझ्न कर अधिकारीहरूले अन्तरक्रिया र छलफल कार्यक्रम राख्नुपर्ने देखिन्छ । फैसला भएका मुद्दाहरूको सफलताको अवस्था हेर्दा संख्या र प्रतिशतको हिसावले शुरूका अधिकारीहरूले गरेका आदेश र निर्णयको उल्टी फैसलाको अवस्था बढी देखिन्छ । लगती मुद्दा मध्ये फैसला हुन बाँकि मुद्दाको संख्या बढी देखिन आयो । समयमा निर्णय नहुनलाई मुद्दाका पक्षहरूले न्याय नपाउने अवस्थाको रूपमा बुझ्ने हुदा त्यस्ता मुद्दाहरू समयमा नै फैसला भैदिए एकातिर प्राप्त हुने कर राजस्व समयमै प्राप्त हुने थियो भने कर सम्बन्धी विवादहरू पनि क्रमशः कम हुँदै जाने थियो भन्न सकिन्छ ।

बहस पैरवी भई लगत, फछ्यौट र बांकीको विषयगत विवरण

न्यायाधिकरण को नाम	सि.नं.	विषय	लगत संख्या	फछ्यौट संख्या									बांकी	
				सुरु सदर	केही उल्टी	उल्टी	पुनः निर्णय	खारेज	अन्य	तामेली	मुलतवी	जम्मा		
राजश्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौ	१	आयकर	४२२	१५	७५	५१	१२			२६		२	१८१	२४१
	२	मूल्य अभिवृद्धि कर	१८३	१७	१०	४२	१			६		१	७७	१०६
	३	भंसार	१२७	९	३	३८	८			२			६०	६७
	४	अन्य	१३		१	२	१	२					६	७
		जम्मा :	७४५	४१	८९	१३३	२२	२	३४			३	३२४	४२१
राजश्व न्यायाधिकरण पोखरा	१	आयकर	२८	५	१०								१५	१३
	२	मूल्य अभिवृद्धि कर	१५	२	७	३							१२	३
	३	भंसार	३	२	१								३	
	४	अन्य	५	१	१	१							३	२
		जम्मा :	५१	१०	१९	४							३३	१८
राजश्व न्यायाधिकरण नेपालगन्ज	१	आयकर	३											३
	२	मूल्य अभिवृद्धि कर												
	३	भंसार	२	२										
	४	अन्य												
		जम्मा :	५	२									२	३
राजश्व न्यायाधिकरण विराटनगर	१	आयकर	८४	७	३७	१८				४			६६	१८
	२	मूल्य अभिवृद्धि कर	४७	४	२	२८				२			३६	११
	३	भंसार	२०	३	५	६							१४	६
	४	अन्य	२			१							१	१
		जम्मा :	१५३	१४	४४	५३				६			११७	३६
कुल जम्मा			९५४	६७	१५२	१९०	२२	२	४०		३	४७६	४७८	

विभाग तथा कार्यालयको मुद्दा संख्या(भन्सार विभाग समेत)	
ठूला करदाताको कार्यालय,ललितपुर	२२१
आन्तरिक राजस्व कार्यालय काठ. क्षेत्र नं. १	३४
आन्तरिक राजस्व कार्यालय काठ. क्षेत्र नं. २	२२
आन्तरिक राजस्व कार्यालय काठ. क्षेत्र नं. ३	१८
आन्तरिक राजस्व कार्यालय ललितपुर	६
आन्तरिक राजस्व कार्यालय भरतपुर, चितवन	२
आन्तरिक राजस्व कार्यालय सिमरा, बारा	१९
आन्तरिक राजस्व कार्यालय विरगञ्ज, पर्सा	१
आन्तरिक राजस्व कार्यालय मकवानपुर, हेटौडा	१
आन्तरिक राजस्व कार्यालय भक्तपुर	९
जम्मा	३३३
भन्सार विभाग	११
विरगञ्ज भन्सार	३०
त्रि.वि. भन्सार	८
आन्तरिक राजस्व विभाग	१७
विराटनगर भन्सार	१
सूख्खा बन्दरगाह	१०
जम्मा	७७
कूल जम्मा	४१०

मुलतवी सम्बन्धी बिबरण

सि.नं.	न्यायाधिकरणको नाम	गत आ.व.सम्मको मुलतवी संख्या	यस आ.व.को मुलतवी संख्या	जम्मा संख्या	यस आ.व.मा जागेको मुलतवी संख्या	बांकी	कैफियत
१	राजश्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौ	२७	३	३०		३०	
२.	राजश्व न्यायाधिकरण नेपालगन्ज	२		२		२	
	जम्मा	२९	३	३२		३२	

मिसिल अभिलेख बिबरण

सि.नं.	न्यायाधिकरणको नाम	गत वर्षसम्मको मिसिल संख्या	यो आर्थिक वर्षमा थप मिसिल संख्या	जम्मा मिसिल संख्या	अभिलेख रहेको शुरु वर्ष	कैफियत
१	राजश्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौ	६३७०	३३६	६७०६	२०३१ साल	
२	राजश्व न्यायाधिकरण पोखरा	४५२	२५	४७७	२०३२	
३.	राजश्व न्यायाधिकरण नेपालगन्ज	११४०	२	११४२	२०३१	
४.	राजश्व न्यायाधिकरण विराटनगर	२५५५	११७	२६७२	२०३०।२०३१	
	जम्मा	१०५१७	४८०	१०९९७		

२.१७ प्रतिस्पर्धात्मक व्यवस्थापनको प्रयोग र स्तर निर्धारण

आन्तरिक राजस्व प्रशासन मुलतः कार्यमूलक कार्यविभाजनमा आधारित संगठन हो । यस संरचनामा मूलतः करदातासेवा, करसंकलन शाखा र कर परीक्षण तथा अनुसन्धान शाखाको रूपमा रहेको र सोही आधारमा कार्य विवरण तथा प्राथमिकताको आधारमा प्रत्येक शाखाको अलग अलग परिसूचकहरू निर्माण गरी कार्य प्रणालीलाई आबद्ध गरिएको छ । यसै आधारमा परिसूचकहरूको अंकभार निर्धारण गरी मूल्यांकन गर्ने आधुनिक व्यवस्थापन (New Public Management) को अवधारणालाई आत्मसात गरिएको छ ।

प्रत्येक शाखाको परिसूचकहरूलाई कार्यालयको शाखागत लक्ष्यसँग आबद्धता गरी कार्यसम्पादन गर्ने संस्कार यस संगठनमा रहेको छ । यस क्रममा कार्य विवरणलाई वस्तुनिष्ठता, मापन योग्यता, सामूहिकता, उपलब्धिमूलक मूल्यांकन गरी व्यवस्थापकीय क्षमतालाई समेत मध्यनजर गर्दै कार्यलयगत एवं शाखागत रूपमा परिसूचक निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ, जसको कारणबाट समूहगत रूपमा जवाफदेहितामा वृद्धि भएको छ । यिनै परिसूचकका आधारमा मासिक रूपमा प्रत्येक कार्यालयको लक्ष्य र प्रगतिको मूल्यांकन गरी स्तर निर्धारण गरिन्छ। यसरी परिसूचकमा आबद्धता गरी कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन भत्ता समेत शाखागत रूपमा वितरण गरिन्छ । यसरी तोकिएका कार्यसम्पादन परिसूचकहरूका आधारमा कार्यालयको प्रत्येक महिनाको कार्य सम्पादनको आधारमा तोकिएको अंकभार राखी कार्यालयको स्तर निर्धारण (Grading) गर्ने र सो को माननीय मन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा प्रत्येक महिना बस्ने समिक्षा बैठकमा समेत प्रस्तुत गरिने र आर्थिक वर्षको अन्तमा प्रथम, द्वितीय र तृतीय हुने कार्यालयलाई उत्कृष्ट कार्यालयको रूपमा पुरस्कृत गर्ने परिपाटीले कार्यालयहरू बीच प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण सिर्जना भएको छ । कार्यलयको प्रोत्साहन भत्ता र स्तर निर्धारणको विवरण निम्नानुसार छ ।

कार्यालयगत स्तर निर्धारण

Office Name	Audit Section		Collection Section		TP Services		Total	
	Performance	Grade	Performance	Grade	Performance	Grade	Performance	Grade
Bhadrapur	103	A++	88	A+	86	A+	93	A+
Biratnagar	100	A++	98	A++	88	A+	96	A++
Dharan	87	A+	103	A++	101	A++	96	A++
Janakpur	23	D	62	C	58	C	47	D
Lahan	24	D	67	B	62	C	50	C
Simara	76	A	77	A	82	A	78	A
Birgunj	45	D	70	B	73	B	62	C
Hetaunda	69	B	84	A	76	A	76	A
Bharatpur	294	A+	84	A	93	A+	90	A+
Dhangadhi	100	A++	99	A++	91	A+	97	A++
Mahendranagar	70	B	102	A++	85	A	85	A+
Pokhara	97	A++	93	A+	96	A++	95	A++
Lalitpur	79	A	91	A+	88	A+	86	A+
Bhairahawa	87	A+	95	A+	89	A+	90	A+
KTM 3	92	A+	93	A+	82	A	89	A+
Nepalgung	99	A++	99	A++	99	A++	99	A++
KTM 1	104	A++	101	A++	99	A++	101	A++
KTM 2	98	A++	97	A++	97	A++	97	A++
Bhaktapur	30	D	76	A	75	B	59	C
Krisnanagar	96	A++	98	A++	92	A+	96	A++
Dang	103	A++	106	A++	92	A+	101	A++
LTO	102	A++	104	A++	104	A++	103	A++

कार्य सम्पादन प्रोत्साहन भत्ताको विवरण (आ.ब. २०६६।६७)

S.N.	Office	Monthly Average (%)				
		TPS	Collection	Audit	Account	Average
1	Dharan	192	200	200	200	198
2	Dang	174	199	185	200	189
3	Nepalgung	168	195	200	182	186
4	Bhadrapur	178	180	170	188	179
5	LTO	185	175	155	189	176
6	Dhangadhi	162	151	180	195	172
7	Kath-2	175	185	142	174	169
8	Biratnagar	154	157	199	159	167
9	Kath-1	156	185	193	125	165
10	B'hawa	155	160	200	132	162
11	Pokhara	173	162	162	128	156
12	Ktm-3	168	180	136	139	156
13	lalitpur	121	142	147	140	138
14	Hetauda	125	149	102	167	136
15	Kr'Nagar	152	129	85	169	134
16	Bharatpur	119	119	94	183	129
17	M'Nagar	149	167	23	168	127
18	Bhaktapur	106	133	124	132	124
19	Birgunj	104	128	30	163	106
20	Simara	100	120	75	122	104
21	Lahan	92	95	0	146	83
22	Janakpur	66	0	0	108	44
	National average	144	151	127	159	145

२.१८ विश्व कर प्रणालीमा नेपाल

विश्व बैंक र अन्तर्राष्ट्रिय वित्त निगम लगायतको संयुक्त प्रयासमा सन २००४ देखि शुरु गरेको Doing Business नामक परियोजनाको सातौं संस्करण Doing Business २०११ ले विश्वका १८३ देशमा उद्योग तथा व्यापार सञ्चालनका सम्बन्धमा शुरु (Starting) देखि अन्तिम (Business Close) सम्मको प्रकृया र सो मा लाग्ने समय एवं व्यहोर्नुपर्ने भन्कट लगायतका विषयमा गरेको अध्ययनमा नेपालको अवस्था विगत भन्दा कमजोर देखिए पनि Paying Tax सुचकाङ्कमा भने सुधारोन्मुख नै देखिन्छ ।

आर्थिक उदारीकरणमा व्यापार तथा व्यवसाय सञ्चालन गर्न सरकारबाट सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गरी व्यवसायीहरूलाई सहज र सरल किसिमले आफ्नो व्यवसाय सञ्चालन गर्न दिने वातावरण बनाउनु पर्दछ । यसको लागी व्यवसाय दर्ताको शुरुवातदेखि समापन सम्मको अवधि र यस बीचमा हुने विभिन्न प्रकृया तथा क्रियाकलापहरूमा पारदर्शिता, सहजता, चुस्तता र मितव्ययिता भएन भने व्यापारी/उद्योगीहरूले आफ्नो कार्य निर्वाध रुपमा सञ्चालन गर्न सक्ने वातावरण सृजना हुदैन ।

यसै क्रममा व्यवसाय सञ्चालनमा सहजता, अपनाउनुपर्ने कार्यविधि, लाग्ने समय, लगानीको सुरक्षा, व्यवसाय सञ्चालनको लागी ऋण प्राप्त गर्ने प्रकृया र समय, वैदेशिक व्यापार सञ्चालन, कर तिर्दा अपनाउनु पर्ने प्रकृया र लाग्ने

समय, व्यवसाय बन्द गर्ने प्रकृया र यसको लागी अपनाउनु पर्ने कार्यविधि जस्ता विविध १० वटा सूचकहरुको आधारमा २ जुन, २००९ देखि १ जुन, २०१० सम्मको अवधिलाई केन्द्रित गरी गरेको वर्गीकरणमा नेपालको २ वर्षको अवस्था निम्नानुसार देखिन्छ ।

तालिका २.१३: विश्वकर प्रणालिमा नेपालको स्थान

S. N.	Business activity	Doing business rank		Change in rank
		2010	2011	
1.	Doing Business	123	116	+7
2.	Starting a business	87	96	-9
3.	Dealing with construction permits	131	130	+1
4.	Registering property	26	25	+1
5.	Getting credit	113	89	+24
6.	Protecting investors	73	74	-1
7.	Paying taxes	124	123	+1
8.	Trading across borders	161	164	-3
9.	Enforcing contract	122	123	-1
10.	Closing business	105	107	-2

श्रोत: *Doing business*, २०१०, २०११

कर भुक्तानि Position मा विश्वलाई निम्न ७ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरेको पाईन्छ :

- १) Middle East and North Africa
- २) East Asia and Pacific
- ३) South Asia
- ४) OECD high income
- ५) Eastern Europe and Central Asia
- ६) Latin America and Caribbean
- ७) Sub-Saharan Africa

उपरोक्त वर्गीकरण अनुसार तिर्नुपर्ने करको दरमा कम दर भएको क्षेत्र Middle East र North Africa देखिन्छ । सबै भन्दा बढी दर भएको क्षेत्र Sub-saharan Africa देखिन्छ जहाँ औषत करको दर ६८ प्रतिशत छ । OECD क्षेत्रमा व्यवसायले वर्षमा १४ पटक कर भुक्तानी गरे पुग्ने देखिन्छ भने सबैभन्दा बढी Eastern Europe र Central Asia मा ४२ पटक भुक्तानी गर्नु पर्ने देखिन्छ त्यस्तै दक्षिण एशियामा ३१ पटक भुक्तानी गर्नु पर्ने देखिन्छ । नेपालको औसत अवस्था दक्षिण एशियाको भन्दा पनि बढी देखिन्छ । त्यसै गरी कर भुक्तानी गर्न व्यतित गर्नु पर्ने समय हेर्दा सबै भन्दा कम Middle East र North Africa मा १९४ घण्टा लाग्ने गरेको पाइन्छ भने सबै भन्दा बढी Latin America र Caribbean मा ३८५ घण्टा लाग्ने गरेको पाइन्छ भने दक्षिण एशियामा २८३ घण्टा छ ।

Paying Tax को Position मा माल्दिभ्स १८३ देश मध्ये पहिलो स्थानमा छ भने वेलास अन्तिममा छ । कर भुक्तानीमा स्वीडेन १८३ देश मध्ये पहिलो स्थानमा छ जँहा वर्षको २ पटक मात्र कर भुक्तानी गरे पुग्ने देखिन्छ भने सबभन्दा बढी यूकेनमा वर्षको १३५ पटक भुक्तानी गर्नुपर्ने देखिन्छ । माल्दिभ्समा कर भुक्तानी गर्न वर्षको ० घण्टा लागेको देखिन्छ भने सबै भन्दा बढी ब्राजीलमा कर भुक्तानी गर्न वर्षको २६०० घण्टा लाग्ने गरेको पाइन्छ । टिमोर लेसेको औसत करको दर ०.२ प्रतिशत छ भने सबै भन्दा बढी करको दर कंगोमा ३३९.७ प्रतिशत छ ।

तालिका २.१४: कर भुक्तानीको Position मा नेपालको अवस्था

सि.नं.	Activity	अवस्था	
		२००९	२०१०
१.	भुक्तानी गर्नुपर्ने करको पटक(एक वर्षमा)	३४	३४
२.	कर भुक्तानी गर्न लाग्ने समय (एक वर्षमा घण्टा)	३३८	३३८
३.	तिर्नु पर्ने करको दर (नाफाको प्रतिशत)	३८.१	३८.२
Rank		१२४	१२३

श्रोत: Doing business, २०११

यस वर्गीकरण अनुसार नेपालमा कर भुक्तानी गर्न लाग्ने समय ४०८ घण्टाबाट घटेर ३३८ घण्टा वार्षिक हुन गएको छ जुन गत वर्ष भन्दा ७० घण्टा कम लागेको छ । यसबाट कर प्रशासनको सेवा प्रवाह छिटो छरितो भै कर भुक्तानी गर्न लाग्ने समय कम भएको देखिन्छ । Paying Tax मा दक्षिण एशियाका देशहरूको तुलनात्मक अवस्था निम्नानुसार देखिन्छ

तालिका २.१५: कर भुक्तानीमा दक्षिण एसियाली देशहरूको अवस्था

देश	कर भुक्तानी गर्न लाग्ने समय	तिर्नु पर्ने करको दर	भुक्तानी गर्नुपर्ने पटक	सापेक्षिक अवस्था
नेपाल	३३८	३८.२	३४	१२३
भारत	२५८	६३.३	५६	१६४
माल्दिभ्स	०	९.३	३	१
भुटान	२७४	४०.६	१८	९४
बंगलादेश	३०२	३५	२१	९३
पाकिस्तान	५६०	३१.६	४७	१४५
श्रीलंका	२५६	६४.७	६२	१६६
अफगानिस्तान	२७५	३६.४	८	५३

स्रोत : विश्व बैंक वासिङ्गटन, २०११, Doing business Project.

उपरोक्त तथ्यांक विश्लेषण गर्दा Doing Business को समग्र स्तरमा नेपालको अवस्था गत वर्ष भन्दा तल भरेपनि

Paying Tax मा गत वर्ष कै स्थानमा रहेको छ । तथापी दक्षिण एशियामा नेपालको स्थान भारत, पाकिस्तान र श्रीलंका भन्दा मात्र माथि देखिन्छ ।

२.१९ दोहोरो करमुक्ति सम्झौता

कुनै व्यक्तिले एउटा देशको वासिन्दा करदाता भई अर्को देशमा लगानी गर्‍यो भने वा एउटै आय वर्षमा एकभन्दा बढी देशमा कारोवार (रोजगारी, व्यवसाय वा लगानी) गर्‍यो भने निजले आफू वासिन्दा रहेको देशमा एवं कारोवार (लगानी) गरेको देशमा समेत गरी दुवै देशमा कर तिर्नुपर्ने हुन सक्छ । यस्तो परिस्थितीमा उही आयमा उही आयवर्षमा आफू वासिन्दा रहेको देशमा वसोवास (Residence) को आधारमा तथा लगानी गरेको देशमा आयको स्रोतको आधारमा कर तिर्नुपर्ने हुनाले दोहोरो कर तिर्नुपर्ने अवस्था रहन्छ । यस्तो परिस्थितीमा करदातालाई दोहोरो करको भारबाट मुक्ति दिलाउन सम्बन्धित देशको आयकर कानूनले तिरेको कर मिलान गर्न पाउने (Foreign Tax Credit) वा त्यस्तो कर खर्च लेख्न पाउने जस्ता व्यवस्था गरेको हुन्छ । तथापी विभिन्न देशहरूको घरेलु आयकर कानूनले व्यवस्था गरेको आयकरको परिभाषा, वासिन्दा वा स्थायी संस्थापनको परिभाषा वा कर लगाउने प्रावधान वा करको दायरा (Scope) ले गर्दा सबै परिस्थितीमा मूलुक भित्रको कानूनले मात्र अन्तराष्ट्रिय दोहोरो कर हटाउन सम्भव हुँदैन । यसका साथै एक मूलुकमा गरेको कारोवारको जानकारी अर्को मूलुकको कर प्रशासनलाई पनि अत्यन्त उपयोगी र महत्वपूर्ण हुने हुँदा कारोवारको जानकारी गराउनु पनि सान्दर्भिक हुन्छ । यसर्थ करदाताहरूलाई दोहोरो करबाट मुक्ति दिलाउन घरेलु आयकर ऐनमै कानूनी व्यवस्था गरी दुई देशबीच दोहोरो करमुक्ति सम्झौता (Double Taxation Avoidance Agreement) गर्ने विश्वव्यापी प्रचलन रहेको छ ।

दोहोरो कर मुक्ती संझौताले एकातिर संझौताकारी देशका करदाताको कर अधिकारको संरक्षण गर्दछ भने अर्कातर्फ दुवै पक्षका बीचबाट हुने करको छलिको विरुद्धमा सूचनाको आदान प्रदानले गर्दा कर छलिका विरुद्धको सहकार्यबाट यसको नियन्त्राणमत्क प्रबन्धको पनि आधारहरू बनाउछ । दुई देशका करदाताहरूको बीचमा फरक व्यवहार गर्न रोक्दछ । राष्ट्रिय कर प्रणालीलाई पनि अन्तराष्ट्रियकरण गर्दै लैजान्छ जसले क्षमता र सूचनाको आधारहरू पनि तयार गर्दछ । अन्तराष्ट्रिय आर्थिक कारोवारलाई व्यवस्थित गरी निर्वाध रूपमा संचालन गर्न, वैदेशिक लगानी प्रभावको गति बढाउन र करमा भएका जटिलताहरू कम गर्न, एउटै आयमा दोहोरो कर नलाग्ने गर्न, कर प्रणालीमा तटस्थता ल्याउन, कर सम्बन्धी दायित्व पूरा गराउने वातावरण सिर्जना गराउन, सम्झौता गर्ने देशहरू बीच कर सम्बन्धमा दिने छुट र सुविधा स्पष्ट पार्न र लागु गर्न एवं राजस्व अभिवृद्धि गर्ने तथा आय, रोजगारी र लगानी वृद्धि गर्ने दीर्घकालीन लक्ष्य पूरा गर्ने समेतका उद्देश्यले दोहोरो कर उन्मुक्ति सम्झौता गरिन्छ ।

वैदेशिक पूर्जीलाई नेपाल भित्र ल्याउन विभिन्न देशहरूसंग दोहोरो कर उन्मुक्ती तथा वित्तीय छल निरोध संझौता गरेको छ । नेपालले दोहोरो कर उन्मुक्ति संझौताहरू गर्दा UN ढाँचामा गरेको भए पनि हालका वर्षहरूमा OECD ढाँचा पनि अवलम्बन गर्न थालिएको छ । विश्वव्यापीकरणको यो युगमा OECD ढाँचाले बढि मात्रामा देशको अर्थिक लाभलाई पक्षपोषण गर्दछ भने UN ढाँचाले कसरी आर्थिक रूपले सम्बृद्ध भएका देशबाट कम विकसित देशलाई बढि मात्रामा लाभ दिन सकिन्छ भन्ने मान्यता राखेको पाइन्छ । वर्तमान विश्वव्यापीकरणको सन्दर्भमा धेरै देशहरूले आफ्नो अर्थिक हितलाई सर्वोपरी बनाउने भएकाले नेपालले पनि कुनै देशसंग संझौता गर्दा ती देशहरूले अरुसंग गरेका संझौताका व्यवस्थालाई आधार मानेर संझौता गर्दा राज्यलाई लाभ पुग्न जाने भएकाले जहाँबाट लाभ हासिल गर्न सकिन्छ र आफ्नो करारको संरक्षण गर्न सकिन्छ एवं लगानीको लागि अनुकूल वातावरण बनाउन सकिन्छ त्यसलाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ । आय कर ऐनले यस्ता प्रकारका संझौताहरूलाई कानूनी मान्यता प्रदान गरेको छ । दोहोरो कर मुक्ति संझौतामा Tax Exemption, Tax Credit तथा Tax Sparing method को पनि प्रयोग गर्ने गरिन्छ । नेपालले भने Tax Credit method लाई नै प्रयोग गर्ने गरेको छ ।

यसै प्रचलन अनुरुप नेपालमा पनि आयकर ऐन, २०५८ को दफा ७३ ले अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताहरु भन्ने दफाको व्यवस्था गरी दोहोरो कर नलाग्ने गरी दोहोरो करमुक्ति सम्झौता गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । यिनै प्रावधान अनुरुप आर्थिक वर्ष २०६६/६७ सम्म नेपालले विभिन्न १० देशसँग दोहोरो करमुक्ति तथा वित्तीय छल निरोध सम्वन्धी सम्झौता गरेको छ । नेपालसँग दोहोरो करमुक्ति सम्झौता भएका देशहरु यस प्रकार छन ।

तालिका २.१६: नेपालसँग दोहोरो कर मुक्ति सम्झौता भएका देशहरु

सि.नं.	देश	सम्झौता मिति	कैफियत
१.	गणतन्त्र भारत (Republic of India)	१८ जनवरी १९८७	
२.	नर्वे अधिराज्य (Kingdom of Norway)	१३ मे १९९६	
३.	थाइलैण्ड अधिराज्य (Kingdom of Thailand)	२ फेब्रुअरी १९९८	
४.	प्रजातान्त्रिक समाजवादी गणतन्त्र श्रीलंका (Democratic Socialist Republic of Sri Lanka)	६ जुलाई १९९९	
५.	गणतन्त्र मौरिसस (Republic of Mauritius)	३ अगष्ट १९९९	
६.	अष्ट्रिया गणतन्त्र (Republic of Austria)	१५ डिसेम्बर २०००	
७.	इस्लामिक गणतन्त्र पाकिस्तान (Islamic Republic of Pakistan)	२५ जनवरी २००१	
८.	जनवादी गणतन्त्र चीन (People's Republic of China)	१४ मे २००१	
९.	कोरिया गणतन्त्र (Republic of Korea)	५ अक्टुबर २००१	
१०.	कतार (Qatar)	१५ अक्टुबर २००७	

स्रोत: अन्तर्राष्ट्रिय कर शाखा,

यसैगरी मिति २०६५ फाल्गुण १९ देखि २३ सम्म काठमाडौंमा नेपाल सरकार र भारत सरकारबीच सम्पन्न दोहोरो कर मुक्ती संझौताको Revision का लागि दोश्रो चरणको वार्ता सम्पन्न भई Agreed Minutes मा नेपाल सरकारका तर्फबाट आन्तरिक राजश्व विभागका महानिर्देशक तथा भारत सरकारका तर्फबाट Department of Revenue का Joint Secretary ले हस्ताक्षर गर्नु भई मन्त्रीस्तरिय हस्ताक्षरका लागि आवश्यक तयारी गर्न अर्थ मन्त्रालय पठाई सकिएको छ । साथै ओमान र बहराईनसँग दोहोरो कर मुक्ति संझौता गर्नका लागि कारवाही अगाडी बढाई सकिएको छ

भाग ३
तालिका र अनुसूचीहरू

तालिका ३.१: राजस्व संकलन

नेपाल सरकारको राजस्व संकलन
२०६६/६७

(रु. हजारमा)

		२०६६/६७		
		लक्ष्य	असूली	प्रतिशत
	कूल राजस्व	१७९२१३०५०	१७९९४५८२०	१००.४१
	कूल कर राजस्व	१५०२४५६४०	१५६२९४९२२	१०४.०३
	कूल गैर कर राजस्व	२८९६७४१०	२३६५०८९८	८१.६५
	कूल अप्रत्यक्ष कर	१०४४४७६४०	११४५४४७४९	१०९.६७
	कूल प्रत्यक्ष कर	४५७९८०००	४५७५०१७३	९९.९६
	सावाँ फिर्ता	४०५८०००	१९५३९५१	४८.१५
१	कर राजस्व	१५०२४५६४०	१५६२९४९२२	१०४.०३
	अप्रत्यक्ष कर	१०४४४७६४०	११४५४४७४९	१०९.६७
१.१.०१.००	बैदेशिक व्यापारमा आधारित वस्तुगत कर	३४१२५७४०	३५१५०७७४	१०३.००
१.१.०२.००	वस्तु तथा सेवामा आधारित आन्तरिक वस्तुगत कर	७०३२९९००	७९३९३९७५	११२.९०
१.१.०२.१०	मूल्य अभिवृद्धि कर	५१५६००००	५४९२०८५६	१०६.५२
	(क) आन्तरिक	१७३१००००	२०५४६८४३	११८.७०
	(ख) पैठारी	३४२५००००	३४५४१०२५	१००.८५
१.१.०२.२०	अन्तःशुल्क	१८६४१९००	२४३०६१०७	१३०.३८
	(क) आन्तरिक	१२२०४९००	१३५९७०९३	१११.४१
	(ख) पैठारी अन्तःशुल्क	६२९००००	१०७०९०१४	१६७.७३
१.१.०२.२८	बैदेशिक रोजगार सेवा शुल्क:	७०००	४४	०.६३
१.१.०२.२९	स्वास्थ्य सेवा कर	१४००००	१५८४९०	११३.२१
१.१.२.३०	शिक्षा सेवा कर	१२००००	१६६९४८	१३९.१२
२	प्रत्यक्ष कर	४५७९८०००	४५७५०१७३	९९.९६
१.१.०३.००	आयकर	३६२९८०००	३३८२१३२७	९३.१८
१.१.०३.१०	(क) संस्थागत आय कर	२५७६८०००	२४०४०४७६	९३.३०
१.१.०३.२०	(ख) पारिश्रमिक आयकर	४१८००००	४४१३१४७	१०५.५८
१.१.०३.५०	(ग) लगानीमा आयकर	६२९१०००	५०८८१७१	८३.१३
१.१.०३.६०	(घ) आकास्मिक लाभ कर	२९०००	२०९३६	७२.१९
१.१.०३.९०	(ङ) अन्य	२०००००	२४९१६८	१२४.५८
१.१.०४.००	घरजग्गा तथा अन्य सम्पत्तिमा लाग्ने कर	९५०००००	७९२८८४६	८३.४६
१.१.०४.३०	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन	६००००००	५५११०२७	९१.८५
१.१.०४.५०	सवारी साधन कर	३५०००००	२४१७८०८	६९.०८
३	गैर कर राजस्व	२८९६७४१०	२३६५०८९८	८१.६५
१.१.०५.००	दस्तुर तथा शुल्क	७४१६०००	८४४७९५३	११३.९२
१.१.०६.००	दण्ड, जरिवाना र जफत	२७५०००	३६६२७५	१३३.१९
१.१.०७.००	सरकारी सम्पत्ति, सेवा तथा वस्तुहरूको बिक्री तथा भाडावाट प्राप्त आय	१७५०११०	१७५८३९३	१००.४७
१.१.०८.००	लाभांश	७८४७०००	७३५१९३०	९३.६९
१.१.०९.००	व्याज	१३०००००	४४७१५५	३४.४०
१.१.१०.००	रोयल्टी र सरकारी सम्पत्ति बिक्री	३३११०००	२९४८३२२	८९.०५
१.१.१२.००	दातव्य तथा उपहार र विविध आय	३०१०३००	३७६९१९	१२.५२
४	सावाँ फिर्ता	४०५८०००	१९५३९५१	४८.१५

स्रोत : म.ले.नि.का.केन्द्रिय विवरण २०६७

तालिका ३.२: आन्तरिक राजस्वको सापेक्षिक महत्व

रु.हजारमा

विवरण	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७
कूल गार्हस्थ्य उत्पादन	५८२९५००००	६७०५८८७००	८२०८१४०००	९९२०१२०००	११८२६८०१००
कूल राजश्व	७७३३३१२७	८७७११२०८	१०७६२२४८०	१४३४७४४८९	१७९९४५८२०
कर राजस्व	५७४३०४००	७११२७०००	८५१५५४५७	१११०९२३७३	१५६२९४९२२
आन्तरिक राजश्व	३९३५४६८६	५०८५९४५४	६२९७९३६७	८५०१९१५०	९५८३९२९९
कूल गार्हस्थ्य उत्पादनको तुलनामा कूल राजस्वको योगदान	१२.३१	१३.०८	१३.११	१४.४६	१५.२२
कूल गार्हस्थ्य उत्पादनको तुलनामा कर राजस्वको योगदान	९.८५	१०.६१	१०.३७	११.२०	१३.२२
कूल गार्हस्थ्य उत्पादनको तुलनामा आन्तरिक राजस्वको योगदान	६.७५	७.५८	७.६७	८.५७	८.१०

स्रोत:आर्थिक सर्भेक्षण र महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको प्रतिवेदन

तालिका ३.३: आयकर संकलन

रु हजारमा

विवरण	आ.ब. २०६२।६३	आ.ब. २०६३।६४	आ.ब. २०६४।६५	आ.ब. २०६५।६६	आ.ब. २०६६।६७
संस्थागत आयकर	७५७६५३०	११६०५६००	१३२६८७५६	१९६२४७६८	२४०४०४७६
सरकारी प्रतिष्ठान	१९५७७४	१०१९६७७	२०४५८५	९५९०४७	१३३१८९१
पब्लिक लि.कम्पनी	३४०५५८२	५७१७०५६	७१८६४५८	९४२५१३२	१२२३४४६९
प्राइभेट लि.कम्पनी	१७०३०२७	२३०६९७६	३१४०३७	४१९७५३६	६०४९८८२
व्यक्तिगत वा एकलौटी फर्म	१९५८७९१	२३०६६४५	२४५२३४५	४४७२०९१	३८३४३५०
अन्य निकाय	३१३३५६	२५५२४६	२८४९९७	५७०९६२	७८९८८२
पारिश्रमिक आयकर	१७७१२९	२००७९३०	२४५१०३९	३१९५६२३	४४१३१४७
पारिश्रमिक	१७७१२९	२००७९३०	२४५१०३९	३१९५६२३	४१८५३७९
लगानीमा आयकर	१५४६५५५	२०८००२४	३२७१४७५	४१६१९६३	५०८८१७१
बहाल	५२८४५७	५९४१८१	७२११०२	९६०९१८	८९७०४२
व्याज	७७४८२०	१०५४९४२	१०८७९२७	१६८५०९४	२४६६३९०
पूँजीगत लाभ	६५७	११२७	८०३४९२	७६१६१७	१०४३३७६
लाभांस	२४२५८५	४२९५०२	६५७६९४	७३६५४६	६७४५०४
लगानीको अन्य आय	३६	२७२	१२६०	१८५०८	६४४३
आकस्मिक लाभ कर	८८१०	११६९७	१९१५१	१७३८०	२०९३६
अन्य	३०४९६	२६५५३	६७३९२	२४६६९८	२४९१६८
जम्मा:-	१०९३३५२०	१५७३१८०४	१९०७७८१३	२७२४६४३२	३३८११८९८
वृद्धि दर		१४४	१२१	१४३	१२४

स्रोत : म.ले.नि.का.केन्द्रिय विवरण २०६७

तालिका ३.४: आयविवरणको तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण

सि.नं.	आय विवरणको किसिम तथा दाखिला विवरणहरूको संख्या	२०६४/०६५	२०६५/०६६	२०६६/०६७	वृद्धि दर	कैफियत
१	क) डे. १ विवरण	७१०२७	९१५४१	१०८७३७	१९	
	प्रतिशत	५४	५३	५३		
२	ख) डे. २ विवरण	२६१४१	३१७८०	३४५०२	९	
	प्रतिशत	२०	१८	१७		
३	ग) डे. ३ विवरण	३३६८४	५०८८५	६३६३३	२५	
	प्रतिशत	२६	२९	३१		
	कूल आय विवरण दाखिला संख्या	१३०८५२	१७४२०६	२०६८७२		

आन्तरिक राजस्व कार्यालय जनकपुरको विवरण समावेश छैन ।

तालिका ३.५: मूल्य अभिवृद्धि करमा मासिक, द्वैमासिक तथा चौमासिक दर्ता विवरण (२०६६/६७)

कार्यालयको कोड न.	कार्यालयको नाम	मासिक		चौमासिक		द्वैमासिक		जम्मा
		संख्या	जम्माको प्रतिशत	संख्या	जम्माको प्रतिशत	संख्या	जम्माको प्रतिशत	
११	भद्रपुर	१७०२	७१.१	६९१	२८.९	०	०.०	२३९३
१२	विराटनगर	२२४५	६२.४	१३५२	३७.६	२	०.१	३५९९
१३	धरान	११८६	५६.५	९१३	४३.५	०	०.०	२०९९
१४	जनकपुर	९६०	४५.०	११७१	५५.०	०	०.०	२१३१
१५	लाहान	६२५	३३.१	१२६२	६६.९	०	०.०	१८८७
१६	सिमरा	६८४	४९.१	७०९	५०.९	०	०.०	१३९३
१७	वीरगंज	२३३२	६०.२	१५३९	३९.८	०	०.०	३८७१
१८	हेटौडा	८७४	४६.१	१०२१	५३.९	०	०.०	१८९५
१९	भरतपुर	१४२१	६१.०	८१९	३५.१	९१	३.९	२३३१
२०	धनगढी	५९५	२६.६	१६३९	७३.४	०	०.०	२२३४
२१	महेन्द्रनगर	२२७	१७.१	११००	८२.९	०	०.०	१३२७
२२	पोखरा	२७०९	६५.५	१४३०	३४.५	०	०.०	४१३९
२३	ललितपुर	२५६४	५०.७	२४९६	४९.३	०	०.०	५०६०
२४	भैरहवा	१३०६	५७.६	९५०	४१.९	१३	०.६	२२६९
२५	काठमाण्डौ ३	६६७२	५४.१	५६४६	४५.८	१८	०.१	१२३३६
२६	नेपालगंज	१३७३	३९.१	२१३०	६०.७	८	०.२	३५११
२७	काठमाण्डौ १	७४५६	५१.६	६९८२	४८.३	४	०.०	१४४४२
२८	काठमाण्डौ २	५८०४	७६.७	१७६५	२३.३	२	०.०	७५७१
२९	भक्तपुर	१२६०	३८.८	१९८९	६१.२	२	०.१	३२५१
३०	कृष्णनगर	४०२	४९.६	४०८	५०.४	०	०.०	८१०
३३	बुटवल	१०७९	६६.४	५३८	३३.१	८	०.५	१६२५
५१	दाङ	५९३	३६.२	१०४३	६३.८	०	०.०	१६३६
५२	ठूला क.कार्यालय	३४०	९.८	०	०.०	४	१.२	३४४
जम्मा		४४४०९	५४.१	३७५९३	४५.८	१५२	०.२	८२१५४

तालिका ३.६: मूल्य अभिवृद्धि कर दर्राको तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण

कार्यालयको कोड	कार्यालयको नाम	२०६४।६५	२०६५।६६	२०६६।६७	वृद्धि संख्या	वृद्धि प्रतिशत
११	भद्रपुर	१८६०	२१३१	२४०४	५४४	२९
१२	विराटनगर	२९८८	३२५०	३६०५	६१७	२१
१३	धरान	१६४६	१८५४	२०९७	४५१	२७
१४	जनकपुर	१६३९	१८५७	२१६४	५२५	३२
१५	लाहान	१५२२	१७२९	१९५८	४३६	२९
१६	सिमरा	१०५४	११९३	१४००	३४६	३३
१७	वीरगंज	२९६२	३३८६	३८७८	९१६	३१
१८	हेटौडा	११८३	१३४१	१८९८	७१५	६०
१९	भरतपुर	१६३२	१८६८	२३४२	७१०	४४
२०	धनगढी	१५१०	१८८३	२२६६	७५६	५०
२१	महेन्द्रनगर	९२९	१०९९	१३३०	४०१	४३
२२	पोखरा	३१७०	३५६४	४१३३	९६३	३०
२३	ललितपुर	३४४४	४१७०	५०५६	१६१२	४७
२४	भैरहवा	२९०५	३३२२	१८८२	-१०२३	-३५
२५	काठमाण्डौ ३	८७३६	१०३२७	१२३२७	३५९१	४१
२६	नेपालगंज	२२९३	२८७३	३५२४	१२३१	५४
२७	काठमाण्डौ १	९८८२	११९१७	१४४४१	४५५९	४६
२८	काठमाण्डौ २	५९२४	६६४५	७५६१	१६३७	२८
२९	भक्तपुर	२३७५	२८०९	३२५२	८७७	३७
३०	कृष्णनगर	६४५	७२४	८२९	१८४	२९
३३	बुटवल	०	०	२००८	२००८	०
५१	दाङ	११४०	१३६८	१६४३	५०३	४४
५२	ठूला क.कार्यालय	३३६	३४३	४३५	९९	२९
	जम्मा	५९७७५	६९६५३	८२४३३	२२६५८	३८

तालिका ३.७: कार्यालयगत तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण

कार्यालयको कोड	कार्यालयको नाम	२०६४।६५	२०६५।६६	२०६५।६६ मा दर्ता	वृद्धि दर	२०६६।६७	२०६६।६७ मा दर्ता	वृद्धि दर
११	भद्रपुर	१५२९१	१७४०४	३३३०	१४	१९४६०	२०६३	१२
१२	विराटनगर	१४२६४	१५००२	१९७९	५	१६७८८	१७५६	१२
१३	धरान	११८४०	१३४८८	२८०६	१४	१५३१९	१७८४	१४
१४	जनकपुर	१३५६५	१३३५३	६६६	-२	१६२१२	२०८५	२१
१५	लाहान	१२१०९	१३२६५	२१९२	१०	१४५२४	१२३३	९
१६	सिमरा	९००९	९६१७	१२१२	७	१०८६६	१२५६	१३
१७	वीरगंज	१००४०	१०८५२	१५९९	८	१२०११	११६१	११
१८	हेटौडा	४७८१	५१०४	७७५	७	६२३०	१११८	२२
१९	भरतपुर	१२६१८	१४३२०	२८५९	१३	१६०७६	१६५१	१२
२०	धनगढी	११०३६	१२२८४	२७६०	११	१४७३३	२४३४	२०
२१	महेन्द्रनगर	६९७६	७६९५	१३८८	१०	८६५३	९६३	१२
२२	पोखरा	२२१८०	२६२५३	६०९०	१८	२९११८	२६६२	११
२३	ललितपुर	१६०३२	१७४२१	३१९१	९	२०६६४	३२३०	१९
२४	भैरहवा	१७९८९	२१०३६	४५१५	१७	१०१९१	११६७	(५२
२५	काठमाण्डौ ३	३८२३१	४२५५६	८८८६	११	४९१९६	६५८१	१६
२६	नेपालगंज	१७९९७	२०३००	४५०३	१३	२३६१४	३३१६	१६
२७	काठमाण्डौ १	४१०७७	४४२६६	७९३२	८	५१६५३	७३८७	१७
२८	काठमाण्डौ २	१८३९९	१९५४६	२६२५	६	२१२९४	१७५१	९
२९	भक्तपुर	११७१५	१३२३६	२९८३	१३	१५१३५	१८९४	१४
३०	कृष्णनगर	५७४७	६४९४	१२१८	१३	७२६०	७५८	१२
३३	बुटवल	०	०	०		१३७९१	१७२६	
५१	दाङ	८४०८	१००१२	२४३०	१९	११४४९	१४१२	१४
५२	ठूला क.कार्यालय	४०२	३९८	५	-१	५०५	४	२७
	जम्मा	३१९७०६	३५३९०२	६५९४४	२२३.७	४०४७४२	४९३९२	१४

तालिका ३.८ : मूल्य अभिवृद्धि कर विवरण समयमा नबुझाउने करदाताको कार्यालय अनुसारको विवरण

सि.नं.	कार्यालय	आ.व.	२०६३ असार	२०६४ असार	२०६५ असार	२०६६ असार	२०६७ असार
११	भद्रपुर	संख्या	६४	१३७	१३०	२०१	३२७
		प्रतिशत	४.५	८.६	७.७	९	१५
१२	विराटनगर	संख्या	९७	१८०	२८७	३८३	५५२
		प्रतिशत	४.२	७.२	११	१२	१७
१३	धरान	संख्या	११२	१३१	१५१	१९२	३४३
		प्रतिशत	९	९.५	१०	१०	१८
१४	जनकपुर	संख्या	१४९	२४०	३७०	५१३	१३१२
		प्रतिशत	१२	१८	२५	२८	६६
१५	लाहान	संख्या	१७४	२३६	३४३	४०९	१६१२
		प्रतिशत	१५	१८	२४	२४	८८
१६	सिमरा	संख्या	६९	१३७	१४०	२१२	३५५
		प्रतिशत	८.४	१६	१६	१८	२९
१७	वीरगंज	संख्या	१९३	३२५	४१८	५९७	१०३७
		प्रतिशत	८.७	१४	१६	१८	३१
१८	हेटौडा	संख्या	७४	७७	११४	१९४	३७९
		प्रतिशत	९.३	८.८	१२	१४	२३
१९	भरतपुर	संख्या	६२	१४२	२१३	३२५	५५४
		प्रतिशत	५.७	१२	१६	१७	२७
२०	धनगढी	संख्या	११४	२६१	२०५	२७७	५४०
		प्रतिशत	११	२१	१५	१५	२६
२१	महेन्द्रनगर	संख्या	७७	८८	९४	११६	२३७
		प्रतिशत	१२	१२	११	११	१८
२२	पोखरा	संख्या	२४५	३२३	३०७	४८७	७७०
		प्रतिशत	९.८	१२	१०	१४	१९
२३	ललितपुर	संख्या	२६७	३२५	४३४	५३५	१०२६
		प्रतिशत	११	१२	१४	१३	२०
२४	भैरहवा	संख्या	१६२	३०२	३५०	४६८	४३४
		प्रतिशत	७.८	१३	१४	१४	२३
२५	काठमाण्डौ ३	संख्या	७७२	१२३९	१७६७	२६३२	३५२१
		प्रतिशत	१२	१७	२२	२५	२७
२६	नेपालगंज	संख्या	१५४	१५८	२३७	३७३	८४८
		प्रतिशत	९.९	८.७	११	१३	३१
२७	काठमाण्डौ २	संख्या	१४८३	१८८८	२२८९	१०५४	४६७१
		प्रतिशत	२१	२३	२५	१६	२६
२८	काठमाण्डौ १	संख्या	३००	४५४	६८८	३२६५	१४२३
		प्रतिशत	६.५	९.१	१३	२७	३५
२९	भक्तपुर	संख्या	१३४	२१७	२९६	४६५	१३०३
		प्रतिशत	७.८	११	१३	१७	२१
३०	कृष्णनगर	संख्या	२२	३६	४०	१०२	१८९
		प्रतिशत	५	७.१	७.३	१४	४२
३३	बुटवल	संख्या					४७६
		प्रतिशत					२६
२१	दाङ	संख्या	१५५	१७९	१७७	२४०	४२८
		प्रतिशत	२०	२०	१७	१८	२८
५२	डू.क.कार्यालय	संख्या	०	०	०	०	४
		प्रतिशत	०	०	०	०	१
जम्मा			४८७९	४८७९	९०५०	१३०४०	२२३४१
							२७

तालिका ३.९: कार्यालयहरूको कार्यगत लक्ष्यहरूको समष्टिगत उपलब्धी

Audit Section

Indicator Name	Target	Performance	Percentage
Full Audit (No.)			
IT	1457	1353	93
Total (Vat, ITx & Excise)	3285	3566	109
Target for Assessment			
AA in ITx (in '000)	4003750	4760415	119
MA in VAT (in '000)	686042	1436214.52	209
Excise (in '000)	34901	54630	157
Detail Investigation			
No. of Cases	585	386	66
Assessment (in '000)	178934	191191	107
EDP Audit			
No. of Cases	52	37	72
Assessment (in '000)	22800	31764	139
Stock Verification			
No. of Cases	539	392	73
Assessment (in '000)	72409	77126	107
Link audit			
No. of Cases	102	120	118
Assessment (in '000)	18775	42607	227
AA against non_filer in ltx			
No. of Cases	594	415	70
Assessment (in '000)	760434	98005	13
De-registration			
As taxpayer request (# of cases)	1017	1361	134
Forced (# of cases)	284	305	108
Forced (Assessment)	0	3215	100
Data Verification and market Monitoring (No of cases)			
Verification Intra-office	621	772	124
Verification Inter-office	621	1020	164
Billing Enforcement (# of cases)	2524	2469	98
Billing Enforcement (Sent for Investigation)	0	165	100
Liquor monitoring	265	312	118
Entry of invoices related to refund	0	194	100
Dispatch of list of transactions having>1m.	0	96	100
Refund			
Refund(enter 1for timely refunded, else 0)	0	63	100
Re-Assessment (No of cases)			
Baclog files	0	88	100
New files	0	441	100
Other Audit Indicators (Non-Quantifiable)			
Reporting	260	231.85	89
VVR Entry	260	202.7	78

Collection Section

Indicator Name	Target	Performance	Percentage
Revenue Collection			
VAT, Itx, Excise, Education & Health Service Tax (in '000)	65376795	66389604.08	102
Education Fee Only (in '000)	118610	163710.77	138
Due Collection			
VAT (in '000)	1078582	1358229	126
Income Tax (in '000)	1716201	2854561	166
Special scheme under Finance Act 2066 Sec.24			
No. of cases	37	43	116
Amount Realized (in '000)	7500	69374	925
Collection Visit			
Collection visit	2267	2718	120
Legal Action against defaulter			
VAT	131	237	181
Income Tax	64	48	75
Excise	16	8	50
Beruju Clearance			
Beruju Clearance (in '000)	1168765	1808149.2	155
TDS verification			
No. of cases	2963	3376	114
Demanded amount (in '000)	56699	160412	283
E-TDS Verification			
No. of cases	20210	25948	128
Amount collected (in '000)	4457067	5984656.79	134
Other Collection Indicators(Non-Quantifiable)			
RAS Execution	258	233.85	91
Record Update	258	235.8	91
Inform about due collection/clearance	258	232.8	90
Appeal Management	258	228.8	89
Reporting	258	231.9	90

Taxpayer Section

Indicator Name	Target	Performance	Percentage
Broadning the Tax Base			
PAN Registration	69133	49153	71
VAT Registration	10922	12542	115
Taxpayer reg.under sheme of Finance Act 2006 sec-25	2952	771	26
Personal e-pan	133834	98444	74
Excise Certificate issue/renew	23345	21112	90
Market Survey Activities	15470	29517	191
Increase Tax Compliance			
ITx return filing	202394	197238	97
VAT Filler (Enter 1 for >90% else 0)	260	1611.1	620
ITx Installment Return	16044	22483	140
Participation of TPs in e-System			
e-Filling of VAT Return	68394	219875	321
e-Filling of IT (D-01) Return	39634	30200	76
Verification			
VAT Zero Return (Assessment)	0	615	100

Rapid verification of ITx Return	5274	27876	529
Verification of VAT Zero Return	2010	2327	116
Excise Verification	546	1040	191
Computer Entry			
ITx Returns	200093	180184	90
Transactions having > 0.5 m. (1m for 6667)	0	2473	100
Non-suspended returns			
VAT Non-% (Enter 1 for >98% else 0)	248	1107	446
Income Tax % (Enter 1 for >95% else 0)	260	826	318
Taxpayer Education			
Workshop and Intraction	351	470	134
Friendly visit	3341	6643	199
Other TP Service Indicators(Non-Quantifiable)			
Issuance of tax clearance certificate	260	237.9	92
Taxpayers record update	260	237.65	91
Office management	260	237.6	91
Excise reporting	248	224.9	91
Wastage remedy	248	210.75	85
Excise sticker management	248	224.9	91

तालिका ३.१०: व्यवसायगत तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण

कार्यालय	व्यक्तिगत			प्रा.लि.			पब्लिक लि.			सस्थान			सहकारी			साभेदारी			अन्य			जम्मा		
	२०६४	२०६५	२०६६	२०६४	२०६५	२०६६	२०६४	२०६५	२०६६	२०६४	२०६५	२०६६	२०६४	२०६५	२०६६	२०६४	२०६५	२०६६	२०६४	२०६५	२०६६	२०६४	२०६५	२०६६
	१२६१४	१५५५८	१७३०१	६१३	७४९	८५४	६	७	९	७	७	७	१३९	२१०	२९२	१३३	१८८	२२७	४९८	६२१	७०६	१४०७४	१७४०४	१९४६०
भद्रपुर	११७४६	१३४१८	१४८८८	६९०	८०२	९४८	१७	१८	२०	८	९	१०	११६	२१८	२७३	२८९	३४०	४०५	१५७	१९७	२४४	१३०२३	१५००२	१६७८८
विराटनगर	९५०५	१२०२०	१३५२८	६१५	७२५	८५७	५	७	१३	४	५	११	८६	१५३	२१६	१७८	१९८	२२९	२८९	३८०	४६५	१०६८२	१३४८८	१५३१९
जनकपुर	११६३८	१२२२७	१४६६२	४०९	४३९	५७२	६	६	११	७	७	१२	२८	३४	९०	१०४	११८	१४९	४९५	५२२	७१६	१२६८७	१३३५३	१६२१२
लाहान	९८२५	११६८७	१२७३३	२१६	२६३	२९७	७	१२	१३	१५	२७	२८	८६	१३३	१६०	८३	१०२	११३	८४१	१०४१	११८०	११०७३	१३२६५	१४५२४
सिमरा	७५८४	८६०४	९६७३	२२२	२४०	२६२	८	९	१०	५	५	९	८	४२	५९	७३	९७	११४	५०५	६२०	७३९	८४०५	९६१७	१०८६६
वीरगंज	८५४२	१००००	११०५३	३९२	४७४	५२३	१६	१६	१६	३	३	३	२१	२५	३३	१५६	१९१	२२०	१२३	१४३	१६२	९२५३	१०८५२	१२०१०
हेटौडा	३७७०	४४००	५१८९	२४२	२८७	३३३	९	९	१०	१	१	१	३५	५९	१०१	६०	६८	८५	२१२	२८०	५०६	४३२९	५१०४	६२२५
भरतपुर	९८४९	१२४९१	१३९३३	८५०	९५४	११२३	१८	२०	२३	११	११	१२	४७	८९	१२४	१५९	१८७	२३५	५२७	५६८	६२६	११४६१	१४३२०	१६०७६
धनगढी	८०२४	१०१७०	१२२२३	१४५	१९३	२३०	६	१३	१५	४	६	१२	६	१६०	१८७	२०८	२८०	३५२	११३१	१४६२	१७१४	९५२४	१२२८४	१४७३३
महेन्द्रनगर	५६९६	६८००	७६००	९०	१०३	१२०	४	५	८	१	१	१	३	१५	१८	५४	८२	१११	४५९	६८९	७९५	६३०७	७६९५	८६५३
पोखरा	१७५७	२३१९३	२५४५०	१५६२	१८५१	२१९२	३२	३५	४१	९	९	८	२०३	२८०	३५३	१५५	१७०	२०७	६२६	७१५	८६७	२०१६३	२६२५३	२९११८
ललितपुर	८८०७	१०६४५	१२५४०	३४४६	४२५५	५०२७	३४	४१	४४	३६	४१	४२	१८०	३१८	४७३	४७२	५३३	६१८	१२५५	१५८८	१९१८	१४२३०	१७४२१	२०६६२
भैरहवा	१५१४२	१९२०८	२२६५	७२४	८९८	४६५	१८	२१	८	८	१६	५	२४	१३५	७४	२०७	२५२	३९८	५०६	२३१	१६५२१	२१०३६	१०१९०	
काठमाण्डौ ३	२०१४२	२५७४७	२८७४८	९४९	११६७२	१४११२	१०१	१२१	१३०	३७	४२	४९	३६१	७४३	१११३	९५१	१११०	१२६	२५८०	३१२१	३७७९	३३६७०	४२५५६	४९१९३
नेपालगंज	१३७४९	१७५५१	२०३४६	४३२	५४९	६७२	११	१४	१६	१४	१७	२१	५४	२६१	३५६	२३४	३३६	४२२	१३०३	१५७२	१७८१	१५७७७	२०३००	२३६१४
काठमाण्डौ १	१९७५६	२४०९४	२७६०१	११५६	१४०७६	१६६५४	१९१	२०८	२३४	२०	२५	२९	३८५	६६७	१०५	११७६	१३१०	१४६	३२३७	३८८६	४६१६	३६३३४	४४२६६	५१६५०
काठमाण्डौ २	१२६७४	१४५९७	१५७०८	३१५३	३६६४	४११८	७४	७९	७६	७	९	९	१२७	२११	३०६	४१८	४६६	५००	४६८	५२०	५७३	१६९२१	१९५४६	२१२९०
भक्तपुर	७७२७	९८१०	११०४२	११७९	१४७२	१७५४	१४	६२	६८	३	४	४	१८६	४९९	६४१	२९७	३७७	४४०	८४७	१०१२	११८३	१०२५३	१३२३६	१५१३२
कृष्णनगर	४७२९	५७२४	६३७९	८३	१२१	१५३	४	७	८	०	२	२	११	११२	१२६	३४	४९	५९	४१५	४७९	५३३	५२७६	६४९४	७२६०
बुटवल			१२४१५			६०३			१७			१५			१७२			१५९			४०७			१३७८८
दाङ	६९४४	९१३२	१०२७४	१८१	२५५	३४२	२	५	६	१	१	४	३४	८३	१३९	८५	१०८	१४८	३३५	४२८	५३६	७५८२	१००१२	११४४९
ठूला क. कार्यालय	५३	५४	७८	२२५	२२८	२९६	७२	७२	८४	१८	१८	१९	१	१	१	१७	१७	१७	७	८	१०	३९३	३९८	५०५
	२२६०९२	२७७३०	३१२६२९	३६५३६	४४२७०	५२५०७	६५५	७८७	८८०	२८३	३३०	३७७	२१४१	४४४८	६३६१	५५४३	६५७९	७६७६	१६७०८	२०३५८	२४२८७	२८७९५८	३५३९०२	४०४७१७

तालिका ३.११: वक्यौताको विवरण

(रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	आयकर			मूल्य अभिवृद्धि कर			अन्तःशुल्क			कैफियत
	कूल वक्यौता	पुनरावेदन गएको रकम	खुद वक्यौता	कूल वक्यौता	पुनरावेदन गएको रकम	खुद वक्यौता	कूल वक्यौता	पुनरावेदन गएको रकम	खुद वक्यौता	
२०६१।०६२ आषाढ	५४९११११	३०१७८१४	२४७३२९७	१६६२४०८	१५५४३९९	१०८००९	२४०६७३३	२३२६४१३	८०३२०	
२०६२।६३ आषाढ	४९८७२६२	३०८५७५३	१९०१५०९	१४६८२७६	३७८८४	१४३०३९२	२६५०२५२	२३३९३४५	३१०९०७	
२०६३।६४ आषाढ	६०८१७४३	३२८२०९१	२७९९६५२	२०८९७९०	२४८१२	२०६४९७८	१९४२०५२	१९१७४३	१७५०३०९	
२०६४।६५ आषाढ	८६९४३८८	४१११७०४	४५८२६८४	२१७२९७	४००१८	१७७२७९	२६४३३११	७४३५४	१९२८९५७	
२०६५।६६ आषाढ	११४८८५३४	३७७०७८६	७७७७४८	२७५००००	७७१९९	२६७२८८१	२७९३३७४	८४३८८०	१९४९४९४	
२०६६।६७ आषाढ	१२७९६८२७	७४३२७७८	२०१४९६०	४४४१४४३	९०७०८	४५३२१५१	२८२३७५६	१६८६३५३	४५१०१०९	

नोट : अन्य शिर्षकहरूको वक्यौता समावेश छैन ।

मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको वक्यौता protax system वाट र अन्य वक्यौताहरू कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदनवाट

तालिका ३.१२: कर परीक्षणको तीन वर्षीय तुलनात्मक विवरण

२०६४/६५				२०६५/६६				२०६६/६७			
आयकर तर्फ (AA)		मू. अ. कर (MA)		आयकर तर्फ (AA)		मू. अ. कर (MA)		आयकर तर्फ (AA)		मू. अ. कर (MA)	
संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम
२५६४	३७८०३३४	२३५६	३४५७९६	२४८३	४८६०६७७	१६२६	३३५५१३	२१९८	३३६०२६०	२७९०	१४२४०३९

आर्थिक वर्ष २०६४/६५ र २०६५/६६ को विवरण विभागको अनुगमन शाखाको कार्यगत लक्ष्य र उपलब्धीवाट लिईएको ।

तालिका ३.१३: तीन बर्षीय बक्यौता विवरण

(रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	आयकर	मूल्य अभिवृद्धि कर	अन्तःशुल्क	जम्मा बक्यौता	पुनरावेदन गएको रकम	वांकि बक्यौता
	कूल बक्यौता	कूल बक्यौता	कूल बक्यौता			
२०६४।६५ आषाढ	८६९४३८८	२१६९७७५	२६४३३११	१३५०७४७४	४८६६०७६	८६४१३९८
२०६५।६६ आषाढ	११४८८५३४	२७५००००	२७९३३७४	१७०३१९०८	४६९१७८५	१२३४०१२३
२०६६।६७ आषाढ	१२७१६८२७	४४४१४४३	२८२३७५६	१९९८२०२६	९२०९८३९	१०७७२१८७

नोट : अन्य शिर्षकहरूको बक्यौता समावेश छैन ।

पुनरावेदन गएको रकम कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदनबाट ।

मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको बक्यौता protax system बाट र अन्य बक्यौताहरू कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदनबाट

तालिका ३.१४: कर विवरणको बमोट

महिना	डेबिट विवरण		क्रेडिट विवरण		शून्य विवरण		अनिर्णित विवरण		जम्मा विवरण	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
४	४०२७	१५.२१	१४१२१	५३.३५	८२०३	३०.९९	१२०	०.४५	२६४७१	१००
५	४२६४	१५.८६	१४४७७	५३.८४	७९८८	२९.७१	१६१	०.६०	२६८९०	१००
६	४२२२	१५.७६	१४५२५	५४.२	७८६६	२९.३५	१८४	०.६९	२६७९७	१००
७	७६५२	१५.९	१९९६७	४१.४८	२०१७६	४१.९२	३४०	०.७१	४८१३५	१००
८	४६४०	१६.६१	१५०३७	५३.८३	८०२१	२८.७१	२३६	०.८४	२७९३४	१००
९	४६७४	१६.४९	१५२७७	५३.८९	८१६५	२८.८	२३४	०.८३	२८३५०	१००
१०	४७००	१६.४८	१५३६५	५३.८९	८१९४	२८.७४	२५३	०.८९	२८५१२	१००
११	८३०२	१७.२	२०५०९	४२.५	१८९०३	३९.१७	५४२	१.१२	४८२५६	१००
१२	४७६९	१६.५८	१५५४७	५४.०५	८०८०	२८.०९	३६६	१.२७	२८७६२	१००
१	५१४४	१७.५	१५४९८	५२.७१	८४००	२८.५७	३६०	१.२२	२९४०२	१००
२	५५२८	१९.०४	१५१९१	५२.३१	८०६९	२७.७९	२५१	०.८६	२९०३९	१००
३	१४३११	२९.८६	१८००५	३७.५७	१५३२५	३१.९८	२७८	०.५८	४७९१९	१००
जम्मा	७२२३३	१८.२२	१९३५१९	४८.८१	१२७३९०	३२.१३	३३२५	०.८४	३९६४६७	१००

तालिक ३.१५: आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूको स्तर निर्धारण

Office Name	Audit Section		Collection Section		TP Services		Total	
	Performance	Grade	Performance	Grade	Performance	Grade	Performance	Grade
Bhadrapur	103	A++	88	A+	86	A+	93	A+
Biratnagar	100	A++	98	A++	88	A+	96	A++
Dharan	87	A+	103	A++	101	A++	96	A++
Janakpur	23	D	62	C	58	C	47	D
Lahan	24	D	67	B	62	C	50	C
Simara	76	A	77	A	82	A	78	A
Birgunj	45	D	70	B	73	B	62	C
Hetaunda	69	B	84	A	76	A	76	A
Bharatpur	94	A+	84	A	93	A+	90	A+
Dhangadhi	100	A++	99	A++	91	A+	97	A++
Mahendranagar	70	B	102	A++	85	A	85	A+
Pokhara	97	A++	93	A+	96	A++	95	A++
Lalitpur	79	A	91	A+	88	A+	86	A+
Bhairahawa	87	A+	95	A+	89	A+	90	A+
KTM 3	92	A+	93	A+	82	A	89	A+
Nepalgunj	99	A++	99	A++	99	A++	99	A++
KTM 1	104	A++	101	A++	99	A++	101	A++
KTM 2	98	A++	97	A++	97	A++	97	A++
Bhaktapur	30	D	76	A	75	B	59	C
Krisnanagar	96	A++	98	A++	92	A+	96	A++
Dang	103	A++	106	A++	92	A+	101	A++
LTO	102	A++	104	A++	104	A++	103	A++

अनुसूची ११: करदाता र आय विवरणको लगत

वार्षिक प्रतिवेदन फाराम नं. १.१

क्र.सं.	करदाताको किसिम	गत आ. व. को अन्त्यसम्म सक्रिय करदाता संख्या	यस आ. व. मा थप करदाता दर्ता संख्या	यस आ. व. मा पान स्थगन भएका करदाता संख्या	यस आ. व. को अन्त्यसम्म सक्रिय करदाता संख्या	कैफियत
१	व्यक्तिगत फर्म	२६०७६२	३१६६०	२२५३	२९०१६७	
२	प्राइभेट लिमिटेड कम्पनी	२२३२२	३७३३	१	२६०५४	
	क) शैक्षिक संस्था	२४०२१	४३१६	१२	२८३५२	
	ख) अस्पताल					
	ग) अन्य					
३	सार्वजनिक संस्थान	२०६	२१	०	२२७	
४	पब्लिक लि. कम्पनी	८७२	१७५	१	१०४६	
५	साभेदारी फर्म	८५२९	१४१२	१६	९९२७	
६	गैर सरकारी संस्था	९९२८	८६८	०	१०७९६	
७	अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था	१२९	२	०	१३१	
८	सहकारी संस्था	३३२२	१६२४	०	४९४६	
९	परोपकारी संस्था	३५०	७९	१	४२८	
१०	अन्य	५९०३	१७८६	५	७६८४	
११	जम्मा	३३६३४४	४५६७६	२४४९	३७९५७१	

नोट :- आन्तरिक राजस्व कार्यालय जनकपुर विवरण प्राप्त नभएकोले समावेश छैन ।

अनुसूची २: यस आ.व.मा प्राप्त आय विवरण

वार्षिक प्रतिवेदन फाराम नं. १.२

सि.नं.	आय विवरणको किसिम तथा दाखिला विवरणहरूको संख्या	गत आ. व भन्दा अघिल्लो आर्थिक बर्षमा प्राप्त विवरण संख्या	गत आर्थिक बर्षमा प्राप्त विवरण संख्या	चालु आर्थिक बर्षमा प्राप्त विवरण संख्या		कैफियत
				गत आर्थिक बर्षसम्मको चालु आर्थिक बर्षमा प्राप्त बक्यौता विवरण संख्या	चालु आर्थिक बर्षको मात्र प्राप्त विवरण संख्या	
१	क) डे. १ विवरण	६६५५८	९०३०५	१३५६८	९५१६९	
	प्रतिशत					
२	ख) डे. २ विवरण	२६५१६	२६५६१	८११८	२६३८४	
	प्रतिशत					
३	ग) डे. ३ विवरण	४०००९	३५३७४	१४७९७	४८८३६	
	प्रतिशत					
	कू आय विवरण दाखिला संख्या	१३३०८३	१५२२४०	३६४८३	१७०३८९	

नोट :- आन्तरिक राजस्व कार्यालय जनकपुर विवरण प्राप्त नभएकोले समावेश छैन।

अनुसूची ३: कर निर्धारण सम्बन्धी विवरण

(रु. हजारमा)

वार्षिक प्रतिवेदन फारम १.३

सि.नं	विवरण को किसिम	गत वर्षसम्म छनौट भई कर परिक्षण गर्न बाँकी रहेका करदाता संख्या	चालु आर्थिक वर्षमा छनौट भएका करदाता संख्या	जिम्मेवारी सरी आएका समेत चालु आर्थिक वर्षको लागि जम्मा छनौट करदाता संख्या	चालु आर्थिक वर्षमा कर परीक्षण भएका करदाता संख्या	आगामी आर्थिक वर्ष को लागि जिम्मेवारी सरेका करदाता संख्या	कर निर्धारणको विवरण			
							आयकर तर्फ (AA)		मू. अ. कर (MA)	
							संख्या	रकम	संख्या	रकम
१. १		१८७	९४	२८१	११६	१६५	९९	३११२	७४	१९०८
२. २		२३३	१२२	३५३	१२७	२४४	५६	७५२३	१२२६	६९६३
३. ३		५०४६	२७६२	७८३८	३१८६	४४१८	२१९८	३३६०२६०	२७९०	१४२४०३९

नोट :- आन्तरिक राजस्व कार्यालय जनकपुर विवरण प्राप्त नभएकोले समावेश छैन ।

संख्यातर्फ आय कर तथा मूल्य अभिवृद्धि कर दुवै तर्फ एजटै करदाता समेत परेकोले बढी देखिएको ।

आकस्मिक निरीक्षण र मौज्जात परिक्षणको कर निर्धारण मू.अ.क. तर्फ समावेश छैन ।

अनुसूची ४: माग सम्बन्धी विवरण

संकेत नं.	करको किसिम	गत आ.व.बाट जिम्मेवारी सरी आएको र अन्य कार्यालयबाट माग सरी आएको समेत				यस वर्षको माग रकम				कैफियत
		कर	दण्ड	शुल्क	जम्मा	कर	दण्ड	शुल्क	जम्मा	
१.१.३.००	आयकर	७३९९२८५	१९६६२३३	२१६१५०२	११५२७०२०	३३३१३१४	६२२५२७	७२४९	४६७८८३९	
१.१.३.१०	संस्थागत आयकर	७३०५१९१	१९६५९८७	२१६१४७०	११४३२६४८	३३२५७२३	६२२४५३	७२४९	४६७३१६५	
१.१.३.११	सरकारी प्रतिष्ठानहरू	१३८९७८३	७२७५६४	७९४७५८	२९१२१०५	१८२३०१६	५४०२३७	४८६३	२८४९६३४	
१.१.३.१२	पब्लिक लि. कम्पनीहरू	१५९२४०२	५९०६६३	६६३६०९	२८४६६७४	२९४५१४	१२७४१	७९७०	३८६९६०	
१.१.३.१३	प्रा.लि. कम्पनीहरू	२४५९०६०	३७५६५३	३९८०५९	३२३२७७२	७४३३२३	४०३७४	५९५२	८४३२२५	
१.१.३.१४	व्यक्तिगत आयकर	१२१२५३३	५५७३५	६६७२	१२७४९४०	२२७८५६	५७९५	४३५८	२३८००९	
१.१.३.१९	अन्य निकाय	६५१४१९	२१६३७२	२९८३७२	११६६१५७	२३७०१४	२३३०६	९५०१७	३५५३३७	
१.१.३.२०	पारिश्रमिक	४६८२१	२३	१	४६८४५	१२९३	७२	०	१३६५	
१.१.३.५०	लगानीमा आयकर	४२५७९	२२३	३१	४२८३३	४०९७	२	९	४१०८	
१.१.३.५१	बहालकर	२२०१८	२२३	३१	२२२७२	६८५	२	११	६९८	
१.१.३.५२	ब्याज कर	१५४३१	०	०	१५४३१	१३९०	०	१	१३९१	
१.१.३.५३	पूँजीगत लाभ	०	०	०	०	१९६८	०	०	१९६८	
१.१.३.५४	लाभांश	५१३०	०	०	५१३०	७९	०	०	७९	
१.१.३.५९	लगानीको अन्य आय	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.६०	आकस्मिक लाभ कर	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.९०	अन्य	४६९४	०	०	४६९४	२०१	०	०	२०१	
१.१.२.२०	विशेष शुल्क	३८५४६०	०	२४३३	३८७८९३	२७८३९	०	०	२७८३९	
१.१.२.१०	मू. अ. कर	१८९४१६	२२१८३	१०४६६	२२२०६५	१५३३३	३४२०	२०४४	२०७९७	
१.१.२.२०	अन्तःशुल्क	२७८६९६८	१२३५५	११९६	२८००५१९	६४३५६	४९६७	१८०	६९५०३	
१.१.२.३०	शिक्षा सेवा शुल्क	३४४	०	०	३४४	४९२६	१६०	०	१४७५	
	जम्मा	१०७६१४७३	२०००७७	२१७५५९७	१४९३७८४१	३४४३७६८	६३१०७४	७२७२२२	४७९८४५३	

अनुसूची ५: माग कट्टि सम्बन्धी विवरण

वार्षिक प्रतिवेदन फाराम नं.: २.२

(रु. हजारमा)

संकेत नं.	करको किसिम	जिम्मेवारी सरी आएको र यस आर्थिक वर्ष को माग समेत जम्मा माग रकम				जिम्मेवारी समेत माग कट्टि रकम			कैफियत
		कर	दण्ड	शुल्क	जम्मा	अदालतको फैसलाबाट	अन्य कार्यालयमा फाइल सरी जाँदाबाट र कार्यालयको निर्णय अनुसार माग कट्टि	जम्मा	
१.१.३.००	आयकर	११५५९६९	२५८८३४६	१९७०८२१	१६०७५१३६	४२००२	६४६३४५	१९६६९६२	
१.१.३.१०	संस्थागत आयकर	११४१३६६४	२५८८०२३	१९७०७८०	१५९७२४६७	४१९३७	६४४७९६	१९६५२६८	
१.१.३.११	सरकारी प्रतिष्ठानहरू	३५८०५३७	१२६७८००	९१३४०२	५७६१७३९	०	१८०८४	९७३४९९	
१.१.३.१२	पब्लिक लि. कम्पनीहरू	२१५५३६४	६०१७६२	४२३५०८	३१८०६३४	०	१७२९३४	२८१४५४	
१.१.३.१३	प्रा.लि. कम्पनीहरू	३२३८९६६	४०९३७२	३४१०२९	३९८९३६७	१९९७५	३९६२६४	४४८८५७	
१.१.३.१४	व्यक्तिगत आयकर	१३९११३७	६१४९५	१३०३२	१४६५६६४	१६८७८	१२६६०३	१४९४२७	
१.१.३.१९	अन्य निकाय	१०४७६६०	२४७५९४	२७९८०९	१५७५०६३	५०८४	१०८३१	११२०३१	
१.१.३.२०	पारिश्रमिक	४९७९४	९३	०	४९८८७	६५	८९९	९६४	
१.१.३.५०	लगानीमा आयकर	४७६१६	२३०	४१	४७८८७	०	७१८	७१८	
१.१.३.५१	बहालकर	२१९२१	२३०	४०	२२१९१	०	१४९	१४९	
१.१.३.५२	व्याज कर	१७५३२	०	१	१७५३३	०	३१९	३१९	
१.१.३.५३	पूँजीगत लाभ	१९६८	०	०	१९६८	०	०	०	
१.१.३.५४	लाभोश	६१९५	०	०	५७९५	०	२५०	२५०	
१.१.३.५९	लगानीको अन्य आय	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.६०	आकस्मिक लाभ कर	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.९०	अन्य	४८९५	०	०	४८९५	०	१२	१२	
१.१.१२.२०	विशेष शुल्क	४२३५५४	०	१६९	४२३७२३	९१४	४९६३	१८४४०	
१.१.२.१०	मू. अ. कर	२१०४७८	२३८४५	११६३१	२४५९५४	२३२६	९१३१	११४५७	
१.१.२.२०	अन्तःशुल्क	२०५१५४६	१७३२२	१३७६	२०७०२४४	०	१०६०१	१०६०१	
१.१.२.३०	शिक्षा सेवा शुल्क	३९२०५	६	७०	३९२८१	०	०	०	
	जम्मा	१४२४०७५२	२६२९५१९	१९८४०६७	१८८५४३३८	४५२४२	६७०४०	२००७४६०	

नोट :- आ. रा. का. जनकपुर र लहानको वार्षिक प्रतिवेदन प्राप्त नभएकोले उल्लेखित फाराममा उक्त कार्यालयको विवरण संलग्न छैन ।

अनुसूची ६: मागमध्ये असुलीको विवरण

वार्षिक प्रतिवेदन फाराम नं.: २.३

(रु. हजारमा)

संकेत नं.	करको किसिम	गत आर्थिक वर्ष बाट जिम्मेवारी सरी आएको साविक मागमध्ये असुली				चालु आर्थिक वर्ष को माग मध्ये असुली				कैफियत
		कर	दण्ड	शुल्क	जम्मा	कर	दण्ड	शुल्क	जम्मा	
१.१.३.००	आयकर	७९५०३५	६१७०१	९९१५७	९५५८९३	४५६१३८	१२०३८	५६६७१	५२४८४७	
१.१.३.१०	संस्थागत आयकर	७९४९५६	६१७००	९९१५७	९५५८९३	४५४६५८	१२०३८	५६६६०	५२३३५६	
१.१.३.११	सरकारी प्रतिष्ठानहरू	३४५३९७	३६१८८	८३९०६	४६५४९१	२३७७८६	०	५००००	२८७७८६	
१.१.३.१२	पब्लिक लि. कम्पनीहरू	३००९९१	११३५०	३८१९	३१६९६०	४९७३८	५२२२	११६२	५६१२२	
१.१.३.१३	प्रा.लि. कम्पनीहरू	१२४२२७	१२९९४	११०६७	१४८२८८	११८३४६	४९९६	३९३७	१२७२७९	
१.१.३.१४	व्यक्तिगत आयकर	२३३८५	११६८	३६५	२४९१८	४५४५२	१६५२	१३६२	४८४६६	
१.१.३.१९	अन्य निकाय	९५६	०	०	९५६	३३३६	१६८	१९९	३७०३	
१.१.३.२०	पारिश्रमिक	०	०	०	०	३०२	०	५	३०७	
१.१.३.५०	लगानीमा आयकर	७९	१	०	८०	११३०	०	६	११३६	
१.१.३.५१	बहालकर	७९	१	०	८०	१०९	०	६	११५	
१.१.३.५२	ब्याज कर	०	०	०	०	३५६	०	०	३५६	
१.१.३.५३	पूँजीगत लाभ	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५४	लाभांश	०	०	०	०	६६५	०	०	६६५	
१.१.३.५९	लगानीको अन्य आय	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.६०	आकस्मिक लाभ कर	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.९०	अन्य	०	०	०	०	४८	०	०	४८	
१.१.२.२०	विशेष शुल्क	६२७६	०	०	६२७६	९२०	०	०	९२०	
१.१.२.१०	मू. अ. कर	२९४९	९	०	२९५८	१४०६	१८५	१५३	४५६४	
१.१.२.२०	अन्तःशुल्क	३९६२	७५८	०	४७२०	४०३८	१४३६	११६	३४४०६	
१.१.२.३०	शिक्षा सेवा शुल्क	३	०	०	३	८६	९	०	९५	
	जम्मा	८०८२२५	६२४६८	९९१५७	९६९८५०	४६२५८८	१३६६८	५६९४०	५६४८३२	

नोट :- आ. रा. का. जनकपुर र लहानको वार्षिक प्रतिवेदन प्राप्त नभएकोले उल्लेखित फाराममा उक्त कार्यालयको विवरण संलग्न छैन ।

अनुसूची ७: असुली र जिम्मेवारी सरेको माग रकमको विवरण

संकेत नं.	करको किसिम	गत आ.व. बाट जिम्मेवारी सरी आएको र चालु आ व. को माग मध्ये असुली				माग नभै असुली	जम्मा असुली	आगामी आ.व. को लागि जिम्मेवारी सर्न गएको रकम				कैफियत
		कर	दण्ड	शुल्क	जम्मा			कर	दण्ड	शुल्क	जम्मा	
१.१.३.००	आयकर	१२४९३८८	७३७३९	१५५८३०	१५८२४१९	३१५३७९४२	३३१२०३६१	८६६१७९३	२२६४४३५	१६८००२६	१२७६८२७	
१.१.३.१०	संस्थागत आयकर	१२४७८३१	७३७३८	१५५८२४	१५८०८११	२२१७६०२१	२३७५६८३२	८५६८४३५	२२६४११६	१६७९९९०	१२६२३०७०	
१.१.३.११	सरकारी प्रतिष्ठानहरू	५८३१८३	३६१८८	१३३९०६	७५३२७७	३६९११९	११२२३९६	२३२७८१७	१०३४१३९	६७३००६	४०३४९६२	
१.१.३.१२	पब्लिक लि. कम्पनीहरू	३५०७२९	१६५७२	४९८२	३९०७७१	१२०२०५५९	१२४११३३०	१५९६२७०	५६३०६४	३९८५१२	२५७७५५४	
१.१.३.१३	प्रा.लि. कम्पनीहरू	२४२९७१	१७९९०	१५००४	३०४५१६	५५५९४२८	५८६३९४४	२६३१२०५	३७३८२५	३२०५१६	३३५६९१३	
१.१.३.१४	व्यक्तिगत आयकर	६६६५६	२८२०	१८५७	१२४८५४	३४४५०४८	३५६९९०२	११७२८३८	५३६३४	८३८१	१२९१४४९	
१.१.३.१९	अन्य निकाय	४२९२	१६८	७५	७३९३	७८१८६७	७८९२६०	८४०३०५	२३९४५४	२७९५७५	१३६२१९२	
१.१.३.२१	पारिश्रमिक	३०२	०	०	३३३	४०८५३३३	४०८५६८६	४७५०१	९०	०	४७६२२	
१.१.३.५०	लगानीमा आयकर	१२०७	१	६	१२२७	५००९१५५	५०१०३८२	४५७०६	२२९	३६	४५९८४	
१.१.३.५१	बहालकर	१८६	१	६	२०६	८५२८४३	८५३०४९	२२७३६	२२९	३५	२३०१३	
१.१.३.५२	ब्याज कर	३५६	०	०	३५६	२४२९६६९	२४३००२५	१५७२४	०	१	१५७२५	
१.१.३.५३	पूँजीगत लाभ	०	०	०	०	१०३२९३८	१०३२९३८	१९६८	०	०	१९६८	
१.१.३.५४	लाभांश	६६५	०	०	६६५	६७२६६६	६७३३३१	५२७८	०	०	५२७८	
१.१.३.५९	लगानीको अन्य आय	०	०	०	०	१६६१५	१६६१५	०	०	०	०	
१.१.३.६०	आकस्मिक लाभ कर	०	०	०	०	२०५२४	२०५१८	०	०	०	०	
१.१.३.९०	अन्य	४८	०	०	४८	२४६८८९	२४६९३७	१५१	०	०	१५१	
१.१.१२.२०	विशेष शुल्क	७२७७	०	०	९४४८	४२६१	१३७०९	४०२५६७	०	३	४०४७८२	
१.१.२.१०	सू. अ. कर	३८५९	१९४	१५३	११८७१	१८३२७०५३	१८३३८९२४	१५३८०६	२३६४०	७६९१	१९५१३१	
१.१.२.२०	अन्तःशुल्क	६६८४	२०८८	११५	७९८४०३	९२११४२४	१०००९८२७	२०२३३५२	१०८२३	६५	२८२३७५६	
१.१.२.३०	शिक्षा सेवा शुल्क	८९	९	०	९८	२४१५६७	२३९००१	४५३३२	३२४	७०	४८७९५	
१.१.५.९५	सेवा शुल्क	०	०	०	०	८२३९	८२३९	०	०	०	०	
१.१.१०.१३	क्यासिनो रोयल्टि	०	०	०	०	१२०९३६	१२०९३६	०	०	०	०	
१.१.१०.१९	अन्य रोयल्टि	०	०	०	०	८२८०७६	८२८०७६	०	०	०	०	
	जम्मा	१२६७२९७	७६०३०	१५६०९८	२४०२२३९	६०२७९४९८	६२६७९०७३	११२८६८५०	२२९९२२२	१६८७८५५	१६१८९२९१	

अनुसूची दः पूनरावेदन सम्बन्धी विवरण

वार्षिक प्रतिवेदन फाराम नं.: ३.१

(रु. हजारमा)

संकेत नं.	करको किसिम	पुनरावेदन संख्या				पुनरावेदन रकम				कैफियत
		गत आर्थिक वर्ष बाट जिम्मेवारी सरेको	यस आर्थिक वर्ष मा थप	यस आर्थिक वर्ष मा कट्टि	आगामी आर्थिक वर्ष को लागि जिम्मेवारी सरेको	गत आर्थिक वर्ष सम्मको कर रकम	यस आर्थिक वर्ष को थप रकम	यस आर्थिक वर्ष मा कट्टि रकम	आगामी आर्थिक वर्ष लाई जिम्मेवारी सरेको	
१.१.३.००	आयकर	७६२	१७२	७९	८५५	३४१०६३७	४४२२२१६	४०००७५	७४३२७७८	
१.१.३.१०	संस्थागत आयकर	७६१	१७२	७९	९२७	३४०७८२३	४४२२२१६	४०००७५	७४२९९६४	
१.१.३.११	सरकारी प्रतिष्ठानहरू	१०	६	३	११	४३२८३९	२२४६३२७	१९८३१७	२४८०८४९	
१.१.३.१२	पब्लिक लि. कम्पनीहरू	१३५	४३	८	१९८	२२६९३०१	६८४९३५	४१२८३	२९१२९५३	
१.१.३.१३	प्रा.लि. कम्पनीहरू	३५६	८६	४५	४३०	६०२५४२	१३८२३८२	१४५७१७	१८३९२०७	
१.१.३.१४	व्यक्तिगत आयकर	२३२	३२	२२	२५७	७८९४१	३१६२५	१४७५८	९५८०८	
१.१.३.१९	अन्य निकाय	२८	५	१	३१	२४२००	७६९४७	०	१०११४७	
१.१.३.२०	पारिश्रमिक	१	०	०	१	०	०	०	०	
१.१.३.५०	लगानीमा आयकर	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५१	बहालकर	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५२	ब्याज कर	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५३	पूँजीगत लाभ	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५४	लाभांश	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५९	लगानीको अन्य आय	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.६०	आकस्मिक लाभ कर	०	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.९०	अन्य	०	०	०	२	२८१४	०	०	२८१४	
१.१.१२.२०	विशेष शुल्क	१५	१	५	११	२१३४	९४	१४४८	७८०	
१.१.२.१०	मू. अ. कर	५९	३७	३९	८०	६०७३७	८१५२६	५१५५५	९०७०८	
१.१.२.२०	अन्तःशुल्क	१३	६	१	२१	१६६२३०३	२४४७६	४२६	१६८६३५३	
	जम्मा	८४९	२१६	१२४	९६७	५१३५८११	४५२८३१२	४५३५०४	९२१०६१९	

नोट :- आ. रा. का. जनकपुर र लहानको वार्षिक प्रतिवेदन प्राप्त नभएकोले उल्लेखित फाराममा उक्त कार्यालयको विवरण संलग्न छैन ।

अनुसूची ९: तीनकिस्ते अग्रिमकरको विवरण

वार्षिक प्रतिवेदन फाराम नं. ४.९

रु.हजारमा

संकेत नं.	करको किसिम	पहिलो किस्ता		दोश्रो किस्ता		तेश्रो किस्ता		जम्मा रकम	कैफियत
		करदाता संख्या	रकम	करदाता संख्या	रकम	करदाता संख्या	रकम		
१.१.३.००	आयकर	१०५७४	६७३५२३२	३९३०	४७७६४७७	५३६६	३८६५६८७	१५३७७३९६	
१.१.३.१०	संस्थागत आयकर	१०५०८	६७३३७७०	३९२४	४७७६४६५	५३६०	३८६५०७८	१५३७५३९३	
१.१.३.११	सरकारी प्रतिष्ठानहरू	७	३६९९१२	७	१३३७०५	८	२६१२५६	७६४८७३	
१.१.३.१२	पब्लिक लि. कम्पनीहरू	२५८	४५९१४१४	१५१	३२९०४६७	१५०	१९३७२६३	९८१९१४४	
१.१.३.१३	प्रा. लि. कम्पनीहरू	२५६२	१४१२५५०	९५५	११२६५२४	१३६०	१२७९४४०	३८१८५१४	
१.१.३.१४	व्यक्तिगत आयकर	७४०४	३१७८१६	२५६३	२०३१८०	३५९१	३६३५९९	८८४५९५	
१.१.३.१९	अन्य निकाय	२७७	४२०७८	२४८	२२५८९	२५१	२३५२०	८८१८७	
१.१.३.२०	पारिश्रमिक	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५०	लगानीमा आयकर	६६	१४६२	६	१२	६	६०९	२०८३	
१.१.३.५१	बहालकर	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५२	ब्याज कर	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५३	पूजीगत लाभ	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५४	लाभांश	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.५९	लगानीको अन्य आय	६६	१४६२	६	१२	६	६०९	२०८३	
१.१.३.६०	आकस्मिक लाभ कर	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.३.९०	अन्य	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.१२.२०	विशेष शुल्क	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.२.१०	मू. अ. कर	०	०	०	०	०	०	०	
१.१.२.२०	अन्तःशुल्क	०	०	०	०	०	०	०	
	जम्मा	१०५७४	६७३५२३२	३९३०	४७७६४७७	५३६६	३८६५६८७	१५३७७३९६	

नोट :- आ. रा. का. जनकपुर र लहानकवाट विवरण प्राप्त नभएको ।

अनुसूची १०: २०६७ साल आषाढ महिनासम्मको कार्यालयगत बेरुजु फछ्यौट विवरण (आयकर तथा मूल्य अभिवृद्धि कर समेतको)

सि.नं.	कार्यालयको नाम	बेरुजु बांकी लगत			२०५९/६० सम्मको कार्यालयबाट प्रस्ताव पठाई वे.फ.समितिबाट फछ्यौट भएको र २०६०/६१ देखि २०६४/६५ सम्मको कार्यालयबाट फछ्यौट गरि म.ले.प.बाट स.प.भएको विवरण						कुल जम्मा फछ्यौट	फछ्यौट जम्मा %	असुली बेरुजु फछ्यौट
		२०५९/६० सम्मको बेरुजु बांकी लगत	२०६०/६१-२०६४/६५ सम्मको बेरुजु बांकी लगत	जम्मा बेरुजु	२०६६श्रा.-२०६७ जेष्ठ सम्मको		२०६७आषाढ को		जम्मा				
					२०५९/६० सम्मको	२०६०/६१ देखि २०६४/६५ सम्मको स.प.	२०५९/६० सम्मको फछ्यौट	२०६०/६१-२०६४/६५ सम्मको स.प.	२०५९/६० सम्मको फछ्यौट	२०६०/६१-२०६४/६५ सम्मको स.प.			
१	आ.रा. विभाग	२३२०३	३९०५८९	४१३७९२		८३४९०	१८९५९	१४७०६०	१८९५९	२३०५५०	२४९५०९	६०.३०	८८५३
२	आ.रा.का.भद्रपुर	७२०७	९०२७	१६२३४	४९००	४८१२		१३६४	४९००	६१७६	११०७६	६८.२३	५९८६
३	आ.रा.का.धरान	२८१७६	५६४६९	८४६४५	८१८५	४२१७२	१०८७६	२७४१	१९०६१	४४९१३	६३९७४	७५.५८	५०१४९
४	आ.रा.का.विराट.	२४३४४	७९०००	१०३३४४	१९४६४	२१३७८	५५०	२६४७	२००१४	४७८४९	६७८६३	६५.६७	३०३२३
५	आ.रा.का.लाहान	१४८१२	१४३०८३	१५७८९५		६८७			६८७	०	६८७	४.३५	
६	आ.रा.का.जनकपुर	२८२३७	२३१२९	५१३६६					०	०	०	०.००	
७	आ.रा.का.विरगञ्ज	२७७७५	६५९८७	९३७६२			८७८१	३१८२३	८७८१	३१८२३	४०६०४	४३.३१	२३५३१
८	आ.रा.का.सिमरा	२१११२	२३४४३३	२५५५४५	५७	२९८४	३४७७	१७९५२३	३५३४	१८२५०७	१८८०४१	७२.८०	१७४५१०
९	आ.रा.का.हेटौडा	२५२८०	११५८०	३६८६०	१३१४४		५९८१	१०४०९	१९१२५	१०४०९	२९५३४	८०.१२	७७६७
१०	आ.रा.का.भरतपुर	४८६०९	९९४२०	१४८०२९			१६२९१	१६१४३	१६२९१	१६१४३	३२४३४	२१.९१	४७४९
११	आ.रा.का.ललित.	६५०५५	१३९४९५	२०४५५०	२५६०७	४५९२५	६९२६	२४११०	३२५३३	७००३५	१०२५६८	५०.१४	४२०६६
१२	आ.रा.का.क्षेत्रनं.१	२२६३७२	४०३०४६	६२९४१८	९२५५५	१६७६	६३५०८	१८३८३९	१५६०६३	१८५५१५	३४१५७८	५४.२७	१३८६३६
१३	आ.रा.का.क्षेत्रनं.२	१२४१३५	१६९९४९	२९४०८४	८६१८९	१५३८८	२३२८	४४०१९	८८५१७	५९४०७	१४७९२४	५०.३०	१००६९३
१४	आ.रा.का.क्षेत्रनं.३	१४२८६५	२५८७९०	४०९६५५	१३६३१५	५६५८		५८९१५	१३६३१५	६४५७३	२००८८८	५०.०२	१०४६१३
१५	आ.रा.का.भक्तपुर	८७७८	२८९८०	३७७५८	७७०१	७९१५		७८०१	७७०१	१५७६	२३४१७	६२.०२	६२७८
१६	आ.रा.का.पोखरा	३२५५८	१२९८२	४५५४०	७५८५		२२५२५	४१४१	३०११०	४१४१	३४२५१	७५.२१	३३६२२
१७	आ.रा.का.भैरहवा	१५३७०	१६८३३	३२२०३		४४८३	९९५४	५४७४	९९५४	९९५७	१९९११	६१.८३	१२५००
१८	आ.रा.का.कृष्णनगर	१२७५	४२१६	५४९१	३७२	२०			३७२	२०	३९२	०.७४	३७२
१९	आ.रा.का.दाङ	५०९८	५५७	५६५५		५२५	४७४५	१३	४७४५	५३८	५२३	९३.४२	११३७
२०	आ.रा.का.धनगढि	७३९८	५४१६	१२८१४	४६८३	१०५४	१२२७		५९१०	१०५४	६९६४	५४.३५	५३९५
२१	आ.रा.का.नेपालगन्ज	९९९५	४७६	१४७१	६४९७	९२६	१८४५	६७३	८३४२	१५९९	९९४१	६७.५८	७२१७
२२	आ.रा.का.महेन्द्र..	५५६७	१२०८५	१७६५२		७३३	२४८४		२४८४	७३३	३२१७	१८.२२	२३७१
२३	ठूला करदाता का.	७२२७२	६१८५४१	६९०८१३		३२३८७	२३२००	८६०४	२३२००	३३२४७५	३५६७५	५१.४९	१२२८१७
	जम्मा	९६५४९३१००	२७८८३२३१००	३७५३८१६	४१३२५४	५६३०१०	२१०५२८	७५३१२३	६२३७८२	१३१६१३३	१९३९९१५	५१.६८	८८३५८५

अनुसूची १२:

२०६७ आषाढ मसान्तसम्म आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूबाट कर छुट प्रदान गरिएको संघ संस्थाहरूको संख्या

सि. नं.	कार्यालयको नाम	संख्या
१	भद्रपुर	२६९
२	विराटनगर	१७
३	धरान	३५
४	लहान	
५	जनकपुर	
६	सिमरा	२४
७	विरगंज	१५
८	हेटौंडा	१४
९	भरतपुर	६७
१०	काठमाण्डौ १	१४१
११	काठमाण्डौ २	४०
१२	काठमाण्डौ ३	११३
१३	ललितपुर	
१४	भक्तपुर	
१५	पोखरा	
१६	भैरहवा	
१७	कृष्णनगर	१६
१८	दाङ.	४१
१९	नेपालगन्ज	३६
२०	धनगढी	४७
२१	महेन्द्रनगर	२८
२२	ठूला करदाता	
	जम्मा	९०३

OUR SERVICE PLEDGE

Dear Business community agencies,

We are committed to providing excellent service that meets your needs and expectations. When you deal with us, you can expect courtesy, competence, clarity and convenience.

COURTESY:

We will attentive and polite when we serve you.

COMPETENCE:

We will ensure that you are served by well- trained officers and your tax assessments are accurate.

CLARITY:

We will provide clear and complete information to help you fulfill your tax obligations.

COVENIENCE:

We will continuously seek improvements to make it simple for you to meet your tax obligations.

We will respond to you in a timely manner:

- We will reply to most letters within one week.
- We will give telephone call if matters to be clarified.
- We will usually to you within ten minutes when you visit us.
- We will usually make **refunds** to you within 7 days, if legal formalities are fulfilled.

We recognize your desire for excellent service. To help us deliver service according to your expectations, **we need your co- operation to:**

- be timely in filling your vendors return,
- give us accurate and complete information,
- comply with the tax laws,
- original bills with summary -sheet,

Thak you,

INLAND REVENUE DEPARTMENT

अनुसूची १४

आन्तरिक राजस्व विभागका र अर्न्तगतका कार्यालयहरका कर्मचारीहरूको लागि आचारसंहिता पदीय जिम्मेवारी र सदाचार सम्बन्धी आचरणहरू

- कुनैपनि प्रकारको मोलाहिजा, पक्षपात वा पूर्वाग्रह नराखी राष्ट्र र जनताको बृहत्तर हितलाई प्राथमिकता दिई आफ्नो पदीय कर्तव्यको पालना गर्ने ।
- सबै प्रकारका सेवाग्राहीहरू प्रति सम्मानजनक र मानवीय व्यवहार गर्ने ।
- एकआपसमा सम्मानजनक र मानवीय व्यवहार गर्ने ।
- व्यवसायिक तथा निजी जीवनमा उच्चस्तरको आचरण प्रदर्शन गरी समाजमा उदाहरणीय रूपमा प्रस्तुत हुने ।
- आफू वा आफ्नो परिवारले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई तिर्नुपर्ने, फछ्यौट गर्नुपर्ने वा बुझाउनु पर्ने कर, दस्तुर, दण्ड जरिवाना वा महसुल लगायत सबै रकम कानून बमोजिम समयमै तिर्ने बुझाउने ।
- तोकिएको समयमा कार्यालयमा आउने र तोकिएको समयावधिभर कार्यालयमा रही अनुशासित ढंगबाट इमान्दारी, तत्परता एवं सक्रियताका साथ आफ्नो कार्य सम्पादन गर्ने । सबै कर्मचारीले तोकिए बमोजिमको अनिवार्य पोशाक र परिपत्र पत्र लगाउने ।
- विभागको उद्देश्य, नीति, कार्यक्रम, मूल्य एवं मान्यताप्रति सदा समर्पित रहने ।
- पदीय कर्तव्य पालना गर्दा बिना पूर्वाग्रह पूर्ण इमान्दारी र दक्षताका साथ गर्ने ।
- आफ्नो पद अनुकूलको ज्ञान, सीप हासिल गर्न सधैं प्रयत्नशील रहने ।
- अरु प्रति शिष्ट तथा सम्मानपूर्ण व्यवहार गर्ने, आफू माथिका कर्मचारीको निर्देशन पालना गर्ने र आदर पूर्ण व्यवहार गर्ने ।
- करदाताको अधिकारको सम्मान एवं रक्षा गर्न सदैव सचेत रहनुपर्ने ।
- कर्तव्य पालनको सिलसिलामा आवश्यक परे आफ्नो परिचय तथा अख्तियारी देखाउने ।
- प्रचलित नेपाल कानूनहरूका अतिरिक्त भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, निजामती सेवा ऐन, २०४९, आय कर ऐन, २०५८, मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२, अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ मा उल्लिखित आचरण सम्बन्धी कुराहरू पूर्णरूपमा पालन गर्ने ।

कर्मचारीले गर्न नहुने कार्यहरू

- प्रचलित कानूनको बर्खिलाप हुने कुनै कार्य गर्न, गराउन,
- कानून बमोजिम गोप्य राख्नुपर्ने विषय वा कागजात वा व्यहोरा प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपबाट सार्वजनिक गर्न,
- आफु समेत सहभागी भई तयार गरिएका प्रश्नपत्र र त्यसको उत्तरका सम्बन्धमा अभिव्यक्ति दिन,
- आफु, आफन्त वा आफ्नो निकटका व्यक्तिहरूसंग सम्बन्धित कुनै व्यक्तिगत काम गराउन वा नगराउन अन्य निकायका पदाधिकारीलाई दबाव दिन वा अनुचित प्रभाव पार्न वा पार्न लगाउन,
- आफ्नो सरकारी काम संग प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाबाट कुनै दान, दातव्य, ऋण, आर्थिक वा भौतिक लाभ, उपहार वा कोसेली ग्रहण वा स्वीकार गर्न, तर विशुद्ध पारिवारिक सम्बन्ध र व्यक्तिगत मित्रताको आधारमा प्रदान गरिएको दान, दातव्य, ऋण, उपहार वा कोसेली लिन बाधा पर्ने छैन,
- माथिल्लो तहका कर्मचारीले आफु मातहत कर्मचारीबाट कुनै किसिमको उपहार वा कोसेली ग्रहण गर्न,
- आफु वा आफ्नो परिवार वा कसैको अनुचित लाभ पुग्ने गरी ओहदा एवं अख्तियारी प्रयोग गर्न,
- सरकारी सम्पत्ति वा सुविधा कार्यालय प्रयोजनको लागि बाहेक अन्य व्यक्तिगत काममा प्रयोग गर्न ,

- विभागका कर्मचारीले कार्यालय समयमा आफ्नो व्यक्तिगत कार्य गर्न । तर कार्यालय समय भित्र कुनै प्रकारको आकस्मिक अवस्था आइपरेमा आफु कार्यरत रहेको तोकिएको अधिकारीको स्वीकृति लिई कार्यालय समयको प्रयोग व्यक्तिगत काममा प्रयोग गर्न सकिनेछ,
- कुनै गैरसरकारी संघ, संस्थाको पदाधिकारी हुन वा त्यस्तो संस्थाको अनुचित वा गैरकानूनी कृत्याकलापमा संलग्न हुन । तर, आर्थिक लाभ प्राप्त नहुने धार्मिक तथा सामाजिक संस्थाको सदस्य वा पदाधिकारी हुन बाधा पर्नेछैन,
- प्रचलित कानून बमोजिम बाहेक अन्य रोजगारी स्वीकार गर्न,
- कुनै राजनैतिक दल वा त्यस्तो दलसित आवद्ध कुनै संघ, संस्थाको सदस्यता ग्रहण गर्न । तर, प्रचलित कानून अनुसार आ-आफ्नो पेशागत संस्था तथा ट्रेड युनियनको प्रचलित कानून बमोजिम सदस्यता ग्रहण गर्न बाधा पर्ने छैन,
- कसैलाई भ्रंभट तथा दुःख दिन र गलत सूचना प्रवाह गर्न र
- करदाताको प्रतिनिधि वा एजेन्ट भै काम गर्न ।

कर्मचारीले गर्न हुने कार्यहरू

- विभागको काम कारवाहीमा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी आफूले विशेषज्ञता हासिल गरेको विषयमा लिखित वा मौखिक परामर्श र प्रवचन दिन तथा अध्ययन, अनुसन्धान र अध्यापन गर्न,
- साहित्य, कला, संस्कृति, खेलकुद, ज्ञान, विज्ञान, प्रविधि, मनोरञ्जन सम्बन्धी र पेशागत एवं धार्मिक तथा सामाजिक संस्थाहरूमा सदस्य हुन र त्यस्ता मञ्चहरूमा सहभागी हुन,
- राजनैतिक दल र तिनीहरूका भातृ संगठनले आयोजना गरेको कार्यक्रम बाहेक पेशागत संघ संस्थाहरूले आयोजना गरेको सभा, गोष्ठी आदिमा कार्यालय समय बाहेक वा कार्यालय समयभित्र नै पनि काममा बाधा नपर्ने गरी आफुभन्दा माथिल्लो तहमा जानकारी गराई सहभागी हुन,
- विभागको नीति, उद्देश्य, कार्यक्रम, काम कारवाही एवं गोपनीयतामा प्रतिकूल असर नपर्ने खालका लेख, रचना प्रकाशन गर्न,
- नेपाल सरकार, कानून बमोजिम स्थापित बैकिङ्ग एवं वित्तीय संस्था तथा सार्वजनिक कम्पनीहरूले सार्वजनिक रूपमा जारी गरेको ऋणपत्र, बचतपत्र खरिद गर्न वा सार्वजनिक कम्पनीले आव्हान गरेको शेयर खरिद गर्न वा आफ्नो स्वामित्वमा रहेको शेयर बिक्री गर्न वा लाभांश लिन वा बैंक तथा वित्तीय संस्था संग ऋण लिन वा कारोबार गर्न,
- सबैको लागि खुला गरिएको प्रतिस्पर्धामा सहभागी भै पुरस्कार, पदक, प्रमाणपत्र एवं सम्मान ग्रहण गर्न,
- नेपाल सरकार, मित्र राष्ट्र वा वैदेशिक संस्था वा कुनै सार्वजनिक संस्था वा नातेदार वा व्यक्तिगत मित्रले आयोजना गरेको कार्यक्रम, समारोह, भोज भतेर वा रिसेप्सनमा भागलिन ।

अनुसूची १५

आन्तरिक राजस्व विभाग, लाजिम्पाट

वार्षिक प्रतिवेदन

(ऐनको दफा ४१ (१))२(३) र नियम ७ को उपनियम ५ संग सम्बन्धित)

आ. व. २०६६।०६।७

कर प्रशासन संयन्त्रलाई स्वच्छ, दक्ष, प्रभावकारी, आधुनिकीकरण तथा मितव्ययी बनाई करदातालाई प्रभावकारी सेवा प्रदान गरी आन्तरिक राजस्वको अधिकतम परिचालन गर्ने उद्देश्यका साथ आन्तरिक राजस्व विभागको स्थापना मिति २०५८।०१।०१ मा साविकका कर विभाग तथा मूल्य अभिवृद्धि कर विभागलाई एकीकरण गरी भएको हो । यो विभाग लाजिम्पाट, काठमाडौंमा अवस्थित छ । यस विभाग अन्तर्गत देशका विभिन्न ठाउँहरूमा २१ वटा आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरू, काठमाडौंमा १ टूला करदाता कार्यालय गरी जम्मा २२ वटा कार्यालयहरू संचालनमा रहेका छन् । नयाँ स्वीकृत संरचना अनुसार उपरोक्त कार्यालयका अतिरिक्त बुटवलमा थप एक आन्तरिक राजस्व कार्यालय स्थापना भै कार्य प्रारम्भ भइसकेको छ भने उपत्यका बाहिर १३ वटा र काठमाडौं जिल्लाभित्र १३ वटा गरी २६ वटा करदाता सेवा कार्यालयहरू स्थापना भईरहेको छ ।

आन्तरिक राजस्व विभाग र यस मातहतका कार्यालयहरूमा पूर्णतया कार्यमूलक प्रणाली (Functional System) को संगठनात्मक स्वरूप अवलम्बन गरिएको छ । यसमा मूलतः तीन शाखाहरू (क) करदाता सेवा (ख) कर परीक्षण तथा अनुसन्धान (ग) कर संकलन तथा अनुगमन शाखामा विभाजन भै संगठनको कार्य सुचारु रूपमा संचालन गरिरहेकोमा नयाँ स्वीकृत संगठनात्मक संरचना अनुसार नया करदाता सेवा कार्यालय स्थापना र कार्य विभाजन गरिएको छ ।

करदाता सेवा शाखाले मुख्यतया नयाँ करदाता दर्ता सम्बन्धी कार्य, कर विवरण दर्ता सम्बन्धी कार्य एवं करदातालाई ऐन, कानून तथा निजको दायित्व एवं अधिकारबारे सूचित गरी करदाता शिक्षा प्रदान गर्ने कार्यहरू गर्दछ । कर परीक्षण तथा अनुसन्धान शाखाले प्राप्त कर विवरण मध्ये नमूना छनौट गरी कर परीक्षणद्वारा संशोधित कर निर्धारण गर्ने, विभिन्न अनुसन्धान कार्यहरूद्वारा कर चुहावट नियन्त्रण गर्ने कामहरू गर्दछ । कर संकलन शाखाले तथ्यांक व्यवस्थापन, कर संकलन, बक्यौता संकलन एवं कर नतिर्ने, कर बांकी राख्ने करदाताहरूलाई कानूनी कारवाही गरी सरकारी राजस्व असूल उपर गर्ने कामहरू गर्दछ । रु. २५ करोडभन्दा बढी कारोवार गर्ने करदाताहरू भने टूला करदाता कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र पर्दछन् भने बाकि करदाताहरूको प्रशासन तोकिएको कार्यक्षेत्र अनुसारको विभिन्न आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरूबाट हुने गर्दछ ।

नयाँ संगठन संरचना अनुसार आन्तरिक राजस्व विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयमा जम्मा ८८२ दरबन्दी कायम भएका छन् । सो मध्ये राजपत्रांकिततर्फ ४४८ र राजपत्र अनंकिततर्फ ४३४ दरबन्दी छन् । सो बाहेक निश्चित पदहरू करारको माध्यमबाट पदपूर्ति हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

आन्तरिक राजस्व विभाग र मातहतका कार्यालयहरूले हाल (क) प्रत्यक्ष कर राजस्व अन्तर्गत आयकर, ब्याजकर, बहाल कर (ख) अप्रत्यक्ष कर राजस्व अन्तर्गत मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क तथा (ग) गैरू कर राजस्व अन्तर्गत सावां फिर्ता, ब्याज, लाभांश, रोयल्टी, टेलीफोन स्वामित्व तथा सेवा शुल्क र विशेष शुल्कको संकलन, अनुगमन तथा व्यवस्थापन गर्दै आएका छन् ।

कार्यकारी सारांशः

नेपाल भित्र आय कर, मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क, स्वास्थ्य सेवा शुल्क, लगायत शिक्षा सेवा शुल्कको प्रशासन गर्ने जिम्मेवारी आन्तरिक राजस्व विभागको रहेको छ । सो बाहेक गैरू कर राजस्व अन्तर्गत सावां फिर्ता, ब्याज, लाभांश, रोयल्टी, टेलीफोन स्वामित्व तथा सेवा शुल्क संकलन, अनुगमन तथा व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । कर प्रशासनलाई स्वच्छ, दक्ष, प्रभावकारी र आधुनिकीकरण गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको करदाता मैत्री प्रणालीको विकास गरी कर सहभागिता बढाउनु नै आन्तरिक राजस्व विभागको गन्तव्य हो । देशको आर्थिक विकासलाई तिब्रता दिन आन्तरिक साधन परिचालनलाई अधिकाधिक बनाउने कार्यमा आन्तरिक राजस्व विभाग क्रियाशील रहिआएको छ । करको दरमा वृद्धि नगरी करको दायरा विस्तार गर्दै उत्कृष्ट सेवा प्रवाहको माध्यमबाट स्वेच्छिक कर सहभागिता वृद्धि गर्ने नीति कार्यान्वयन गर्न यस विभागको अहम भूमिका रहेको छ । यसका साथै कर संकलन लागतमा न्यूनीकरण गर्न र अर्थतन्त्रको विस्तार एवं प्रवर्द्धन गर्नका लागि यस अनुकूल नीतिहरूको प्रभावकारी गर्ने जिम्मेवारी समेत यस विभागको रहेको छ । समाजमा कर तिर्नुपर्ने बानीको प्रवर्द्धन गराउन राजस्व चुहावटका संभावित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यसलाई निरुत्साहित तुल्याउने गरी आन्तरिक राजस्व विभागले काम गर्दै आएको छ ।

आर्थिक वर्ष २०६६।०६।७ मा सरकारका कर नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन :

राजस्व संकलन लगायत समग्र कर प्रशासनका दृष्टिले यो वर्ष निकै सफल वर्ष रह्यो । "हामीले तिरेको कर हाम्रै विकासका लागि, आधुनिक र समृद्ध नेपाल निर्माणका लागि" भन्ने नारा सहित कर सहभागिता वर्षको रूपमा यस वर्ष सफल रूपमा कार्यान्वयन गरियो । करदाता शिक्षा सम्बन्धी प्रचार प्रसार कार्यक्रमद्वारा कर सम्बन्धी सामाजिक चेतना विकास भएको कारण करको दायरा विस्तार र राजस्व असूलीमा उल्लेखनीय प्रगति भएको छ । गत वर्षको असूलीको तुलनामा यस वर्षको राजस्व असूली १२७ प्रतिशतले वृद्धि हुन गई लक्ष्यभन्दा बढी नै प्रगति हासिल गरिएको छ । कार्यमूलक सुचकांक अनुसार तोकिएका अधिकांश लक्ष्यहरू शत प्रतिशतभन्दा बढी प्रगति भएको छ । विद्युतीय सुशासन (e-governance) को प्रयोग र विस्तार दुबैतर्फ यो वर्ष उदाहरणीय रहेको छ । कर प्रशासनका परम्परागत कार्य प्रणालीलाई विद्युतीय माध्यमले सेवा दिन थालिएको फलस्वरूप कर संकलन लागतमा उल्लेखनीय कमी आएको छ । समय र लागतमा हुने कमीले व्यवसायको व्यावसायिक लागतमा समेत कमी आउने कारण करदाताको तर्फबाट समेत यसको सहभागितामा बढोत्तरी आएको छ । बक्यौता संकलन र बेरुजु फछ्यौटाका दृष्टिले पनि यस वर्षलाई सफल वर्षका रूपमा लिन सकिन्छ । बेरुजु तर्फ कुल बेरुजुको करीब ५३ प्रतिशतले फछ्यौट हुन गै विगत वर्षहरूको भन्दा राम्रो नतीजा प्राप्त गर्न विभाग सक्षम भएको छ ।

